

Σ' αυτό το τεύχος το "Νησί της ΑΒ" έχει την τιμή να φιλοξενεί επισκέπτες από το Κίτο του Ισημερινού, από το Νέο Δελχί της Ινδίας, από τη Ν. Ζηλανδία, από τη Β. Αμερική και από την Αγγλία. Επίσης φιλοξενείται άλλος ένας μεγάλος δάσκαλος, ο Σελεστέν Φρενέ.

Στο νησί οι κάτοικοι φιλοσοφούν! Εδώ η κυρίαρχη γλώσσα δεν είναι οικονομική αναγωγή εφαρμοσμένη στη γλώσσα του σώματος! Εδώ και η αισθησιακή νοημοσύνη έχει το δικό της χώρο!

! Το σχολείο Πεσταλότσι ...το "ενεργό σχολείο".

Τα παιδιά πειραματίζονται, ερευνούν και δοκιμάζουν... στη συνέχεια ακολουθούν τα δικά τους ενδιαφέροντα. Δε δίνονται εντολές από ενήλικες. Οι γονείς παρακολουθούν μαθήματα για την προσέγγιση του σχολείου στην εκπαίδευση.

! Το σχολείο Μιραμπικά ...στόχος κάθε πνευματικής αναζήτησης είναι η ελευθερία... πρώτη αρχή της πραγματικής εκπαίδευσης είναι "ότι τίποτα δε διδάσκεται". Συμβουλευόμαστε το μυαλό σύμφωνα με το δικό του ρυθμό ανάπτυξης ...οι εκπαιδευτικοί πρέπει να δουλέψουν από τα κοντινά προς τα μακρινά.

! Το κυκλικό Σχολείο ...τιμά τη σοφία του παιδιού-ατόμου στην καθημερινή λήψη αποφάσεων. Ο δάσκαλος είναι διευκολυντής και φίλος, διαθέτοντας τον πλούτο μάθησης του ενήλικου, προσδοκώντας τον επόμενο δρόμο αναζήτησης του παιδιού-ατόμου και προσκαλώντας το παιδί-άτομο να προχωρήσει.

! Το σχολείο Σαντς ...ένα μάθημα κριτικής...

! Το σχολείο της Ταμαρίκης ...αλήθεια πόσα σχολεία μπορούν να συστηθούν;

! Ραφαέλ Ντοριντάντ. Μια παρουσίαση της παιδαγωγικής του Σελεστέν Φρενέ.

! Δέκα ενδείξεις που δείχνουν ότι πρέπει να βρείτε μια διαφορετική μορφή εκπαίδευσης για το παιδί σας.

Να περάσουμε από την διαπαιδαγώγηση του φόβου της απόλαυσης στην απόλαυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας!

Να αρνηθούμε την απόχτηση του καλύτερου με καταναγκασμό, γνωρίζοντας ότι αυτό γίνεται χειρότερο!

! 7^η επίσκεψη ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΑΠΦΑΒΗΤΟΥ

Μεταρρυθμίσεις...
ο συντομότερος
δρόμος μεταξύ
δύο παξίδων

4,40 € / 1.500 Δρχ.

- Σελεστέν Φρενέ
Συνεργατικό Ινστιτούτο
Σύγχρονου Σχολείου
- Το σχολείο Πεσταλότσι
- Το σχολείο Μιραμπικά
- Το σχολείο Ταμαρίκη
- Το κυκλικό Σχολείο
- Το σχολείο Σαντς
- Δέκα ενδείξεις...

... στον Κάρλο Τζουλιάνι!

Τι είναι ένα παιδί; Κανείς δεν ξέρει, γιατί κανείς δεν έχει φανταστεί σε ποιο ον επιτέλους ανθρώπινο θα οδηγούσε η ανάπτυξή του σε μια κοινωνία θεμελιωμένη στη χειραφέτηση και την πραγμάτωση των επιθυμιών, στην ολοκλήρωση που κάθε άτομο φέρει μέσα του.

P. Βάνεγκεμ

Ξεκινώντας από το τέλος προς την αρχή

ή μια μετριότητα που είναι δημιούργημα αβελτηρίας και ένδειας, μια μετριότητα αδολεσχούσα θα κυριαρχεί στο σχολείο de jure ή μια αβανγκάρντ πολιτισμική κοινότητα με ελευθεριακές αναζητήσεις θα εκφράσει και θα πράξει τα δέοντα.

Κάνουμε την έβδομη επίσκεψη στο *Νησί της Αλφαβήτου*, θα μπορούσαν οι επισκέψεις να ήταν περισσότερες, αλλά αυτό είναι το λιγότερο. Η ιστορία των μη συμβατικών σχολείων του πλανήτη, με λαμπρή εξαίρεση την Ελλάδα, είναι πολύ μεγάλη.

Μια απόπειρα καταγραφής των αιτιών που απομονώνουν την Ελλάδα από το διεθνές ριζοσπαστικό - δημοκρατικό - εναλλακτικό - ελευθεριακό εκπαιδευτικό κίνημα:

- Ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιήθηκε το σχολείο από ιδρύσεως του ελληνικού κράτους, για την επίτευξη συγκεκριμένων σκοπών και η διαμόρφωση μιας παγιωμένης εδώ και χρόνια αρτηριοσκληρωτικής κατάστασης.
- Η αυστηρότητα του ελληνικού Συντάγματος.
Το κράτος έχει τον απόλυτο έλεγχο σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία, οι εξαιρέσεις αφορούν σε επιμέρους προγράμματα και βέβαια τα σχολεία πρέπει να λέγονται κρατικά και όχι δημόσια.
- Η άτυπη συμφωνία μεταξύ κυβερνήσεων, κομμάτων, συνδικάτων, φορέων, οργανισμών κ.λπ., στο ότι το κράτος πρέπει να έχει τον απόλυτο ιδεολογικό έλεγχο του σχολείου.
Δεν πρέπει να υπάρχει τίποτα έξω από τις νόρμες της καθεστηκυίας τάξης. Έτσι από τη μια η εξουσία ελέγχει και από

την άλλη υπάρχει μια εκ του ασφαλούς ακίνδυνη, αντιπολιτευτική κενόσοφη άποψη.

Ούτε λόγος βέβαια για δικαίωμα των γονιών ή των παιδιών να έχουν γνώμη για το πώς θέλουν το σχολείο.

- Το σχολείο, χρόνια τώρα σα θεσμός έχει ενσωματώσει τη λογική του εργοστασίου και με την αλλοτριωτική του δύναμη έχει δημιουργήσει μια διανοητική παράταξη, η οποία αποτελεί ανά πάσα στιγμή την εφεδρική στρατιά της γραφειοκρατίας.
- Η έλλειψη ελευθεριακής κουλτούρας στο σύνολο τόσο της ελληνικής κοινωνίας, όσο και της εκπαιδευτικής κοινότητας, όπου το *Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια* και το εύπεπτον lifestyle, τις καθιστούν αργές, δύσκολες και καχύποπτες έως αρνητικές στην αποδοχή του διαφορετικού.
- Η εκπαιδευτική κοινότητα (σχολείο, συνδικαλισμός, επιμορφώσεις, σεμινάρια, ιεραρχία) αδυνατεί να σπρώξει τον εαυτό της και την κοινωνία προς ένα στοχασμό αναζήτησης περισσότερης ελευθερίας ψυχικής αρμονίας, δημιουργικότητας, φαντασίας, ισονομίας, ισοπολιτείας, συμμετοχής.
- Το σχολείο δεν εκπαιδεύει πολίτες, αλλά παράγει πιστούς στις κυρίαρχες αντιλήψεις και δόγματα, πολλαπλασιάζοντας τα σπέρματα μιας ανελεύθερης κουλτούρας.
- Η έλλειψη κοινωνικών κινημάτων όπου στους στόχους τους θα είναι και η δημιουργία μη συμβατικών σχολείων.
- Το οικονομικό και τα εντέχνως θεσπισμένα προαπαιτούμενα αποτελούν εμπόδια στη δημιουργία τέτοιων σχολείων από κοινότητες ανθρώπων ή ομάδες δασκάλων και γονιών.
- Η δημοσιοϋπαλληλική χαρακτηρισμοδομή του Πανεπιστημίου που δε δημιουργεί και δεν ενθαρρύνει διαφορετικές προσεγγίσεις στο σχολείο, πόσο μάλλον δε συνηγορεί στη λειτουργία άλλου τύπου σχολείων.

- Το divide et impera που δεσπόζει στην εκπαίδευση με τους αστείους διαχωρισμούς των εκπαιδευτικών σε κατηγορίες.
- Η οργάνωση των σχολείων που αποτρέπει κάθε τι το διαφορετικό και μη ελεγχόμενο. Τα διάφορα επιμέρους προγράμματα λαμβάνουν χώρα αφού προηγουμένως τους έχει αφαιρεθεί κάθε δυναμική.
- Οι παντός είδους ανασχέσεις ελαχιστοποιούν τη λειτουργία ομάδας των εκπαιδευτικών μέσα στο σχολείο.

Βεβαίως υπάρχουν κι άλλες αιτίες... πείτε και εσείς, και τα παιδιά έχουν να πουν, αρκεί να τους δοθεί ο χώρος και ο χρόνος!

Ας φιλοσοφήσουμε λοιπόν στον πλέον κατάλληλο χώρο και στο χρόνο που θέλουμε!!!

Ας κατεβούμε στις αυλές των σχολείων!!

Και εδώ φτάσαμε στην αρχή!

δυοίν θάτερον

του Χρήστου Βούλη

ΤΟ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΦΡΕΝΕ

του Ραφαέλ Ντοριντάν

Είμαι πολύ ευτυχισμένος που θα παρουσιάσω σ' αυτό το συνέδριο το Συνεργατικό Ινστιτούτο Σύγχρονου Σχολείου – Παιδαγωγικής Φρενέ κι αυτό γιατί μου δόθηκε η ευκαιρία να επιστρέψω στο Σάμερχιλ και να συναντήσω τόσους πολλούς συναδέλφους από εναλλακτικά σχολεία και να σας μιλήσω για ένα Γάλλο παιδαγωγό που είναι σχεδόν άγνωστος στις αγγλόφωνες χώρες. Λέγεται Σελεστέν Φρενέ και έδωσε το όνομά του σε ένα κίνημα συνεργατικής παιδαγωγικής που έχει εξαπλωθεί σε όλη την ηπειρωτική Ευρώπη, στο μεγαλύτερο κομμάτι της Λατινικής Αμερικής και σε διάφορα σημεία της Ασίας και της Αφρικής. Οι πρώτες μεταφράσεις των βιβλίων του στα αγγλικά έγιναν στις αρχές της δεκαετίας του '90 από δύο Καναδούς, τον Ντέιβιντ Κλάντφιλντ και τον Τζον Σίβελ. Τους ευγνωμονώ γιατί η δική τους δουλειά με βοήθησε αφάνταστα στην ακόλουθη παρουσίαση της παιδαγωγικής του Φρενέ.

Αρχικά θα σας πω λίγα λόγια για τη ζωή του Φρενέ και το ρόλο του στην ίδρυση ενός παιδαγωγικού συνεργατικού κινήματος. Ύστερα θα σας παρουσιάσω τις βασικές αρχές της παιδαγωγικής Φρενέ σε σχέση με συγκεκριμένες τεχνικές διδασκαλίας· ο Φρενέ δεν ήταν ένας φιλόσοφος της εκπαίδευσης, αλλά ένας δάσκαλος για τον οποίο η σχέση ανάμεσα στη θεωρία και την πρακτική της τάξης είναι κάτι το ουσιαστικό. Τέλος, θα σας δώσω μερικές πληροφορίες για το κίνημα Φρενέ σήμερα στη Γαλλία και σε όλο τον κόσμο.

ΠΟΙΟΣ ΗΤΑΝ Ο ΣΕΛΕΣΤΕΝ ΦΡΕΝΕ

Ο Σελεστέν Φρενέ γεννήθηκε το 1896 σε μια αγροτική περιοχή της νοτιοανατολικής Γαλλίας και έζησε εκεί όλη του τη ζωή ως το θάνατό του το 1966. Αν και τραυματίστηκε σοβαρά στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, και αντίθετα με τις συμβουλές των γιατρών, αποφάσισε να ακολουθήσει την καριέρα του δασκάλου της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που είχε σπουδάσει. Βρήκε μια θέση σ' ένα μικρό κρατικό σχολείο στο Μπαρ-σιρ-Λου. Στις αρχές της δεκαετίας του '20 έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον για το Νέο Εκπαιδευτικό Κίνημα: συμμετείχε σε αρκετές συνεδριάσεις της Διεθνούς Νέας Εκπαιδευτικής Ομάδας και επισκέφτηκε σχολεία στο Αμβούργο και τη Σοβιετική Ένωση. Το 1924, εισήγαγε τη διαδικασία εκτύπωσης στην τάξη του. Το 1926 ξεκίνησε αλληλογραφία με μια τάξη στη Βρετανία και ίδρυσε ένα παιδαγωγικό κίνημα που ονομάστηκε Εκτύπωση στην Τάξη (L' Imprimerie à l' école), που αναπτύχθηκε γρήγορα και δημοσίευσε μια διακήρυξη με τον ίδιο τίτλο. Δημοσιεύτηκε επίσης ένα μικρό περιοδικό από τα παιδιά, *La Gerbe*. Το 1928, δημιουργήθηκε ο Συνεταιρισμός Δημόσιας Εκπαίδευσης, προκειμένου να προμηθεύσει τα μέλη του κινήματος με υλικό για την τάξη: εξοπλισμό για εκτύπωση, εκπαιδευτικά αρχεία, ενημερωτικά βιβλιαράκια για τους μαθητές, εργασίες που μπορούσε κάποιος να τις διορθώσει μόνος του κ.λπ. Οι δάσκαλοι δημιουργούσαν όλο αυτό το υλικό συνεργατικά.

Το κίνημα αναπτύχθηκε μέσα σε λίγα χρόνια και ο Φρενέ, που ήταν μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος (αποχώρησε το 1953), έγινε ο στόχος των ακροδεξιών, γιατί ήθελε να προωθήσει την ιδέα της εκπαίδευσης για το λαό (ο τίτλος του ενημερωτικού γράμματος είχε αλλάξει κι είχε γίνει: *Προλετάριος Εκπαιδευτής* (L' Educateur proletarien). Το 1932-33, ο Φρενέ υπέστη βίαιες επιθέσεις από το δήμαρχο και τους φίλους του στο Σεντ Πολ όπου εργαζόταν ως δάσκαλος. Κατηγορήθηκε ότι μετέτρεπε τους μαθητές σε μπολσεβίκους. Φυσικά αυτό ήταν

τελείως λάθος, γιατί, αν και ο Φρενέ ο ίδιος ήταν ενεργό μέλος του κόμματος, πάντα απέρριπτε κάθε ιδέα πολιτικής στρατολόγησης στα σχολεία. Οι εφημερίδες μιλούσαν για την "υπόθεση Φρενέ". Ο Φρενέ πέρασε από διαδικασία επιθεώρησης για τέσσερις μέρες και εξαναγκάστηκε να πάρει άδεια προτού μεταταθεί σε άλλο σχολείο. Αποφάσισε να παραιτηθεί από το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα και να ανοίξει το δικό του ιδιωτικό σχολείο με τη γυναίκα του Ελίζ.

Το 1935, άνοιξαν ένα ιδιωτικό προλεταριακό σχολείο στη Βενς στο Λε Πιουλιέ. Το ζευγάρι διηύθυνε το σχολείο ως το θάνατο του Φρενέ, το 1966. Υπάρχει ακόμα και σήμερα: έγινε πειραματικό κρατικό σχολείο το 1991. Το σχολείο ήταν στην αρχή οικοτροφείο και είχε δεκαπέντε έως είκοσι μαθητές ηλικίας τεσσάρων ως δεκατεσσάρων χρόνων. Ο Φρενέ και η γυναίκα του προσπαθούσαν να δώσουν στα παιδιά μια φυσική όσο και συνεργατική μορφή εκπαίδευσης. Από το 1937, το σχολείο δέχτηκε πολλά παιδιά από την Ισπανία, πρόσφυγες από τον Εμφύλιο Πόλεμο. Μετά την έναρξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, η γαλλική κυβέρνηση συνέλαβε τον Φρενέ γιατί ήταν κομμουνιστής (Μάρτιος 1940) και τον έστειλε σε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Αφέθηκε ελεύθερος μετά από δεκαοχτώ μήνες και τέθηκε σε κατ' οίκον περιορισμό. Μπήκε κρυφά στην Αντίσταση κατά το τέλος του πολέμου. Η κυβέρνηση του Βισί είχε κλείσει το σχολείο του στη Βενς. Όσο ήταν στη φυλακή, ο Φρενέ έγραψε πολλά βιβλία γύρω από την παιδαγωγική και συμβουλές προς τους γονείς.

Όταν τέλειωσε ο πόλεμος, ο Φρενέ άνοιξε πάλι το σχολείο του και θέλησε να υποστηρίξει τη δυναμική του παιδαγωγικού του κινήματος δημιουργώντας, το 1947, το Συνεργατικό Ινστιτούτο Σύγχρονου Σχολείου – Παιδαγωγικής Φρενέ. Το Ινστιτούτο δημοσίευσε ένα ενημερωτικό γράμμα με τον τίτλο *Ο Εκπαιδευτής* (L' Educateur) που σήμερα λέγεται *Ο Νέος Εκπαιδευτής* (Le Nouvel Educateur), πρότεινε εργαστήρια στους δασκάλους για να παράγουν νέο παιδαγωγικό υλικό και οργάνωσε εκπαιδευτικά σεμινάρια για να διδάξει τις τεχνικές Φρενέ.

Το Ινστιτούτο οργάνωνε επίσης ετήσια συνέδρια όπου οι δάσκαλοι που ακολουθούσαν την παιδαγωγική Φρενέ μοιράζονταν τις εμπειρίες τους και συζητούσαν διάφορα παιδαγωγικά και εκπαιδευτικά θέματα – κάτι το οποίο είχε κάνει ο Φρενέ με τους συντρόφους του του CEL από το 1927. Σήμερα τα εργαστήρια και τα σεμινάρια συνεχίζονται ακόμα. Τα συνέδρια γίνονται κάθε δύο χρόνια, αλλά συγκεντρώνουν ακόμα εκατοντάδες ανθρώπους, κυρίως δασκάλους κρατικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το επόμενο συνέδριο θα οργανωθεί τον Αύγουστο του 2000 στη Ρεν και θα συζητηθεί η σχετικότητα των αρχών και των τεχνικών της παιδαγωγικής του Φρενέ στη σύγχρονη κοινωνία.

ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΦΡΕΝΕ

Η παιδαγωγική Φρενέ είναι μια παιδαγωγική που έχει **επίκεντρο το παιδί** (une pédagogie centrée sur l' enfant), πράγμα που σημαίνει ότι εστιάζεται σε εργασίες ή δραστηριότητες που βασίζονται σε γνήσια ενδιαφέροντα των παιδιών. Βασίζεται σε τέσσερις βασικές αρχές, η καθεμία από τις οποίες είναι στενά συνδεδεμένη με μια σειρά από τεχνικές: πειραματική διαδικασία της μάθησης μέσα από δοκιμή κι επαλήθευση, εξατομικευμένη δουλειά, ελεύθερη έκφραση και επικοινωνία, συνεργατική οργάνωση και δημοκρατική ζωή.

1) Η πειραματική διαδικασία μάθησης μέσα από τη δοκιμή και το λάθος

Τα παιδιά μαθαίνουν όταν καλούνται να κάνουν έρευνα αντιμετωπίζοντας πραγματικές καταστάσεις που τους θέτουν ένα πρόβλημα. Είναι πολύ σημαντικό να μπορούν να κάνουν λάθη και να μαθαίνουν απ' αυτά τα λάθη τους. Είναι η κατ' εξοχήν επαγωγική, υλιστική προσέγγιση. Ακολουθεί ένα παράδειγμα πειραματικής διαδικασίας μέσα από δοκιμές και λάθη. Η

πειραματική ψηλάφηση σε μελέτη μαθημάτων φυσικής. Αντιγράφω από τον Φρενέ:

«Κάποια μέρα, όταν ένα παιδί ρώτησε, χρησιμοποιώντας το κουτί με τις ερωτήσεις “Από πού έρχεται ο άνεμος;”, όλη η τάξη ασχολήθηκε με το πρόβλημα. Οι σκέψεις των παιδιών καταγράφηκαν από το δάσκαλο που ήταν παρών.

»“Ο άνεμος είναι η κίνηση του αέρα. Θα πρέπει να ξέρουμε πώς μπορούμε να κάνουμε τον άνεμο”.

»(Δάσκαλος) “Εντάξει, πώς μπορούμε να κάνουμε αέρα;”

»“Φυσώντας”.

»“Κουνώντας τα χέρια”.

»“Κουνώντας ένα ύφασμα”.

»“Τρέχοντας”.

»“Υπάρχει κι αέρας που γίνεται μόνος του. Όταν είμαι δίπλα στη σόμπα, κάνει ζέστη πάνω πάνω, αλλά κάτω κοντά στο πάτωμα νιώθεις ένα ρεύμα και τα πόδια σου παγώνουν”.

»“Καλύτερα να δούμε αν οι παρατηρήσεις του Μορίς είναι σωστές”.

»[Τρεις μέρες μετά, ο δάσκαλος συμβούλευσε τα παιδιά να ελέγξουν την κατεύθυνση του ρεύματος προσεχτικά. Την επόμενη μέρα...]

»“Ο παππούς μου μου είπε να βρέξω το χέρι μου. Το έβαλα κάπου μισό μέτρο μακριά από τη σόμπα λίγο πιο πάνω από το πάτωμα. Ένωσα το κρύο να έρχεται από το πλάι, εκεί που είναι η πόρτα. Το ρεύμα έρχεται από την πόρτα”.

»“Έκανα το ίδιο πείραμα. Έχει δίκιο ο Ρενέ”.

»“Σε άλλα μέρη του δωματίου, δεν μπορείς να νιώσεις τίποτα”.

»“Σίγουρα θα πρέπει να έρχεται ο αέρας προς τη σόμπα, γιατί φεύγει από την καμινάδα με τον καπνό. Έβρεξα το δάχτυλό μου και το έβαλα μπροστά στην τρύπα του ρεύματος. Νιώθεις τον αέρα να μπαίνει μέσα”.

»«Αυτή είναι η απάντηση λοιπόν. Όταν κάτι είναι ζεστό κάπου, ένα ρεύμα δημιουργείται προς τη ζέστη. Αυτό κάνει τον αέρα».

»(Δάσκαλος) «Αυτή η απάντηση είναι επαρκής;»

»«Ναι, αλλά τι γίνεται με τον αέρα έξω;»

»«Είναι το ίδιο πράγμα. Υπάρχουν μέρη που είναι ζεστά και άλλα που είναι κρύα. Αυτόματα δημιουργείται ρεύμα αέρα ανάμεσά τους».

Αν κι αυτή η προσέγγιση σε μαθήματα φυσικής δεν είναι και τόσο πρωτότυπη σήμερα, δείχνει γενικά τον τρόπο σκέψης της παιδαγωγικής Φρενέ σε πολλά θέματα. Ο Φρενέ ενθάρρυνε τους δασκάλους να αφήνουν τα παιδιά να πειραματίζονται μόνα τους, ακόμα και σε θέματα ανάγνωσης και γραφής ή γραμματικής: αυτό που εκείνος ονόμαζε φυσική μέθοδος ανάγνωσης και γραφής (*la méthode naturelle de lecture-écriture*) και φυσική μέθοδο γραμματικής (*La méthode naturelle de grammaire*). Και οι δύο βασίζονται στην ελεύθερη έκφραση και επικοινωνία.

2) Ελεύθερη έκφραση και επικοινωνία

Η αυτοέκφραση του παιδιού –ή όπως έλεγε ο Φρενέ: **η ελεύθερη έκφραση** (*l'expression libre*)– και η επικοινωνία είναι οι ακρογωνιαίοι λίθοι της παιδαγωγικής Φρενέ. Η δουλειά στο σχολείο έχει νόημα για τα παιδιά, όταν έχουν τη δυνατότητα να εκφράσουν αυτό που θέλουν να πουν και όταν συνειδητοποιούν ότι αυτά που μαθαίνουν στο σχολείο τα βοηθούν να επιτύχουν αυτό το στόχο. Όπως έγραφε ο Φρενέ: «Από τη στιγμή που η γραφή έχει στόχο και σημασία –την επικοινωνία με άλλους φίλους και ενηλίκους, είτε κοντά είτε μακριά– τα παιδιά βιώνουν με φυσικό τρόπο την ανάγκη να γράψουν, να εκφραστούν, όπως αισθάνονται και την ανάγκη να μιλήσουν στα πρώτα χρόνια της ζωής τους». Στη διαδικασία της μάθησης ανάγνωσης και γραφής επομένως, όπως και **στο σχολικό περιοδικό**, που μετουσιώνει τις σκέψεις των παιδιών σε κάτι υ-

παρκτό στην κοινωνία, χρησιμοποιείται **η ελεύθερη γραφή**. Άλλες ευκαιρίες για ελεύθερη έκφραση είναι **η πρωινή κουβέντα και οι παρουσιάσεις στην τάξη**. Η **αλληλογραφία με τα άλλα σχολεία** ενθαρρύνει τα παιδιά να επικοινωνούν με άλλες τάξεις. Θα περιγράψω με σύντομο τρόπο αυτές τις τεχνικές Φρενέ.

Ελεύθερη γραφή (*le texte libre*) είναι ο όρος που χρησιμοποιεί ο Φρενέ για να περιγράψει τις μικρές εκθέσεις που ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να γράψουν ελεύθερα (που επίσης σημαίνει ότι μπορεί να επιλέξουν να μην τις γράψουν) στηριζόμενα στις δικές τους εμπειρίες ή στα δικά τους ενδιαφέροντα. «Η ελεύθερη γραφή», λέει ο Φρενέ, «πρέπει να είναι ειλικρινά ελεύθερη. Αυτό σημαίνει ότι γράφεις μόνο όταν έχεις κάτι να πεις, όταν νιώθεις την ανάγκη να εκφράσεις, είτε γραπτά είτε με εικόνες, αυτό που σε καίει μέσα σου». Παρουσιάζονται στην τάξη κείμενα που έχουν γραφεί από παιδιά κι αυτά διαλέγουν ένα ή δύο σηκώνοντας το χέρι. Αυτά τα κομμάτια ελεύθερης γραφής χρησιμοποιούνται για να διδάξουν στα παιδιά πώς να γράφουν και να διαβάζουν (δεν υπάρχουν στάνταρ βιβλία στο σχολείο Φρενέ, εκτός από ένα αντίγραφο στη βιβλιοθήκη της τάξης). Τα επιλεγμένα κομμάτια ελεύθερης γραφής επανεξετάζονται συλλογικά και για ακρίβεια περιεχομένου και για γραμματική και για ορθογραφία: το κείμενο γράφεται στον πίνακα και ύστερα η τάξη δουλεύει με το παιδί που έγραψε το κείμενο για να το βελτιώσουν, για να το κάνουν πιο καθαρό σε άλλους αναγνώστες. Πρώτα διορθώνονται τα λάθη της ορθογραφίας και μετά τα λάθη γραμματικής, ο τρόπος γραφής και το περιεχόμενο. Από τη στιγμή που το κείμενο θα διορθωθεί, είναι έτοιμο να τυπωθεί στο σχολικό περιοδικό.

Το **σχολικό περιοδικό** Φρενέ (*le journal scolaire*) είναι το συνηθισμένο προϊόν της διαδικασίας εκτύπωσης της τάξης και βασίζεται σε κομμάτια ελεύθερης γραφής. Ο Φρενέ έγραφε: «Τα παιδιά που μαθαίνουν να τυπώνουν έχουν την αίσθηση ότι το κείμενο αποκτά υπόσταση με τα δικά τους χέρια. Δίνουν στο κείμενο μόνιμη ζωή και το κάνουν δικό τους. Μ' αυτή την τε-

χνική, δεν υπάρχει διακοπή της συνολικής διαδικασίας που οδηγεί από το να αποκτήσουν μια ιδέα ως το να την εκφράσουν, να παράγουν το περιοδικό και τέλος να το ταχυδρομήσουν στους φίλους τους σε άλλα σχολεία. Το κάθε βήμα είναι εδώ: συγγραφή, διόρθωση από την ομάδα, στοιχειοθεσία, εικονογράφηση, προετοιμασία του χαρτιού, μελάνωση των γραμμών, εκτύπωση, κοπή και συρραφή". Το περιοδικό του σχολείου επίσης είναι μια ευκαιρία για παραγωγική δουλειά. Για τον Φρενέ, που πάντα επέμενε στην **εκπαίδευση τη βασισμένη στη δουλειά** (l' éducation du travail), έπαιζε πολύ σημαντικό ρόλο. Σήμερα ελάχιστα περιοδικά σχολείων που ακολουθούν την παιδαγωγική του Φρενέ τυπώνονται μ' αυτό τον τρόπο, έστω και μερικώς. Χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο η εκτύπωση μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών. Θα συμφωνούσε ο Φρενέ μ' αυτό; Πάντα εισήγαγε την ιδέα της τεχνολογικής πρωτοπορίας στην τάξη του, επομένως θα χρησιμοποιούσε πιθανότατα υπολογιστές. Αλλά ίσως να του έλειπε η συνεργασία ανάμεσα στα παιδιά, που απαιτείται για να τυπωθεί κάτι με παραδοσιακό τρόπο, γιατί η εκτύπωση με τον υπολογιστή είναι μια μάλλον μοναχική πορεία.

Το σχολικό περιοδικό πουλιέται στους γονείς και τους φίλους της τάξης. Γίνεται επίσης ανταλλαγή περιοδικών με άλλες τάξεις στο σχολείο Φρενέ. Αλλά η **επικοινωνία με τα άλλα σχολεία** (la correspondance interscolaire) δεν περιορίζεται σε περιοδικά. Γίνεται ανταλλαγή δεμάτων και συλλογικών γραμμάτων. Ατομικά γράμματα μπορεί να σταλούν από μία τάξη σε μία άλλη όταν κάθε παιδί έχει φίλο διά αλληλογραφίας. Συχνά χρησιμοποιούνται επίσης καινούριες μέθοδοι σ' αυτή την επικοινωνία: βίντεο, φαξ, Ίντερνετ.

3) Εξατομικευμένη δουλειά

Η παιδαγωγική που εστιάζεται στο παιδί απαιτεί μια εξατομικευμένη προσέγγιση στη δουλειά, κάτι που γίνεται εύκολα αντλήσιμο από την ιδέα της ελεύθερης γραφής. Η **εξατομικευ-**

μένη δουλειά (le travail individualisé) προωθείται επίσης από **εργασίες που τις διορθώνει ο μαθητής** και από μια καινούρια προσέγγιση στο σχεδιασμό της ύλης μέσα από **προγράμματα βασισμένα στο μαθητή** και **«διπλώματα»** τύπου Φρενέ.

Οι **εργασίες που τις διορθώνει ο μαθητής** (les fichiers autocorrectifs) "επιτρέπουν στους μαθητές να αναπτύξουν τις βασικές δεξιότητές τους μ' έναν οργανωμένο αλλά ταυτόχρονα ευέλικτο τρόπο". Ο Γουάσμπερν είχε ήδη δείξει τη χρησιμότητά τέτοιου υλικού που χρησιμοποιούσε στο σχολείο του στη Βινέτκα. Ο Φρενέ ήξερε τη δουλειά του και είχε εμπνευστεί από αυτή.

Ήξερε επίσης και το Σχέδιο Ντάλτον που είχε επινοήσει η Έλεν Πάρκχαρστ, αλλά αυτό το κριτίκαρε. Γι' αυτόν ήταν απλώς ένας νέος τρόπος για να διδαχτεί η ακαδημαϊκή ύλη, ενώ στην παιδαγωγική Φρενέ η εξατομικευμένη δουλειά δεν μπορεί να διαχωριστεί από την πειραματική διαδικασία μάθησης μέσα από τη δοκιμή και το λάθος ούτε και από την ελεύθερη έκφραση και επικοινωνία. Η εξατομικευμένη δουλειά, μέσα από εργασίες που διορθώνει ο μαθητής, είναι ένα συμπλήρωμα στην πειραματική διαδικασία και την ελεύθερη έκφραση και επικοινωνία, αντί να είναι ο πυρήνας της εκπαίδευσης όπως στο Σχέδιο Ντάλτον.

Ο Φρενέ δεν ήθελε προγράμματα βασισμένα στην ύλη, αλλά **προγράμματα βασισμένα στους μαθητές** (plans de travail). "Μερικοί δάσκαλοι", έγραφε, "έχουν εξαλείψει τελείως την ιδέα της ύλης και του χρονικού πλαισίου, για να εστιάσουν τις δραστηριότητες της τάξης στις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις ανησυχίες του μαθητή. Έχουν δώσει στους μαθητές τα ηνία. Αυτή μπορεί να είναι η ιδανική λύση, εκείνη που προτιμούμε όλοι... αλλά μόνο όταν ο δάσκαλος είναι εξαιρετικά προικισμένος για να μπορεί να φέρει εις πέρας το δύσκολο έργο της καθοδήγησης των μαθητών κάτω από αυτές τις συνθήκες. Αλλά φυσικά δεν είναι εύκολο να βρεθούν εξαιρετικά προικισμένοι δάσκαλοι! Στην πραγματικότητα, αγωνιζόμαστε σκληρά για να προσφέρουμε στους μαθητές μας ενδιαφέροντα μαθήματα.

Αυτό που χρειάζονται οι δάσκαλοι είναι μια τρίτη επιλογή ανάμεσα στα δύο άκρα και το κίνημά μας ασχολείται με το να βρει, να τελειοποιήσει και να προτείνει ένα συνδυασμό ελευθερίας με γενικό σχεδιασμό. Αντί να δίνουμε στους δασκάλους ένα στεγνό πρόγραμμα ύλης από την αρχή, τους προτείνουμε να κάθονται κάθε Δευτέρα με τους μαθητές τους για να μελετήσουν τη δουλειά της εβδομάδας υπό τη μορφή προγραμμάτων βασισμένων στους μαθητές. Αυτά τα εβδομαδιαία προγράμματα είναι ευέλικτα, χωρίς όμως να χάνουν την προοπτική ενός μεγαλύτερου σχεδίου που ο δάσκαλος καθορίζει από την αρχή. Τα προγράμματα που βασίζονται στους μαθητές δεν αφορούν μόνο ακαδημαϊκά θέματα (ορθογραφία, γραμματική ή μαθηματικά, που εν μέρει έτσι ή αλλιώς είναι έτοιμα χάρη στις εργασίες που διορθώνουν μόνοι τους οι μαθητές), αλλά επίσης παρουσιάσεις στην τάξη, επιστημονική έρευνα, γράμματα σε φίλους, εκτύπωση και εικονογράφηση του σχολικού περιοδικού κ.λπ.

Η διδακτέα ύλη χωρίζεται σε “διπλώματα” (brevets). Για παράδειγμα, μπορείτε να έχετε ένα δίπλωμα για κάθε βασικό θέμα της διδακτέας ύλης μαθηματικών. Τα παιδιά μπορούν να πάρουν διπλώματα περνώντας τεστ. Μερικά διπλώματα είναι απαραίτητα, όπως το δίπλωμα ανάγνωσης, ορθογραφίας και γραμματικής, γραφής, μαθηματικών... Υπάρχουν κι άλλα διπλώματα επίσης, πέρα από τα βασικά σχολικά μαθήματα: μαγειρικής, ηλεκτρισμού, μουσικής, χημείας, τυπογραφίας, χαρτικής, αγγειοπλαστικής, ξυλουργικής...

Η παιδαγωγική Φρενέ προσφέρει μια εναλλακτική μέθοδο στην ακαδημαϊκή διδασκαλία μέσα από την πειραματική διαδικασία της μάθησης με βάση τη δοκιμή και το λάθος, μέσα από την ελεύθερη έκφραση και την επικοινωνία και μέσα από την εξατομικευμένη δουλειά. Αλλά παίρνει υπόψη της επίσης την ηθική και κοινωνική εκπαίδευση των παιδιών μέσα από τη συνεργασία και τη δημοκρατική ζωή.

4) Συνεργασία και δημοκρατική ζωή

Οι ευθύνες που αναλαμβάνουν τα παιδιά και η **εβδομαδιαία συνάντηση** αποτελούν τις βάσεις της συνεργασίας και της δημοκρατικής ζωής στην παιδαγωγική Φρενέ.

Στις τάξεις του Φρενέ, τα παιδιά ενθαρρύνονται να αναλαμβάνουν ευθύνες. Η ομάδα χρειάζεται αρκετά υπεύθυνα άτομα για να αναλάβουν διάφορες εργασίες. Αυτά τα άτομα υπόκεινται στην εξουσία της εβδομαδιαίας συνάντησης.

Η εβδομαδιαία συνάντηση λειτουργεί σαν μεσολαβητής της κοινωνικής και ηθικής ζωής της τάξης. Έχει ένα περίπου δικαστικό ρόλο, αλλά συντελεί επίσης στο σχεδιασμό των μελλοντικών εργασιών με βάση τα μαθήματα ή των τρόπων για να βρεθούν χρήματα για συγκεκριμένους λόγους. Ακολουθεί ένα απόσπασμα του Φρενέ που περιγράφει την εβδομαδιαία συνάντηση στο σχολείο του στη Βενζ.

“Μέσα στις διάφορες τεχνικές διδασκαλίας υπάρχει μία που προτείνουμε περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη. Είναι η εφημερίδα τοίχου.

»Κάθε Δευτέρα, τοποθετούμε την εφημερίδα τοίχου στο διάδρομο, σε τέτοιο σημείο ώστε να μπορούν να τη βλέπουν όλα τα παιδιά.

»Πάνω σ’ ένα μεγάλο χαρτί, κάτω από μια λωρίδα που έχουν χρωματίσει τα παιδιά, ζωγραφίζουμε τέσσερις στήλες με τις επικεφαλίδες: *Κριτική – Συγχαρητήρια – Ευχές – Επιτεύγματα*.

»Δίπλα υπάρχει μολύβι για να μπορούν τα παιδιά ελεύθερα να γράφουν αυτό που θέλουν να πουν. Απαγορεύεται να σβήσει κανείς κάτι. Όλες οι γραπτές παρατηρήσεις θα πρέπει να είναι υπογραμμένες, ώστε να μην υπάρξουν περιθώρια για να δημιουργηθεί διάθεση κακολογίας ή “καρφώματος”. “Καρφί” θεωρείται εκείνος που, ελπίζοντας μέσα του ότι θα κερδίσει κάτι, πληροφορεί στα κρυφά το δάσκαλο, ή κάποιον άλλο που έχει εξουσία, για τη συμπεριφορά κάποιου συμμαθητή του. Όταν ένα μέλος της κοινότητας λέει αυτό που θέλει να πει δη-

μόςια, όσο σοβαρή κι αν είναι η κατηγορία, θα πρέπει να επαινεθεί για το ηθικό και πολιτικό του θάρρος.

»Στο σχολείο Φρενέ [στη Βενς], οι τελευταίες δύο ώρες στην τάξη κάθε εβδομάδα αφιερώνονται στην εβδομαδιαία συνάντηση. Είναι σημαντικό να προσέξουμε ώστε αυτή η συνάντηση να μη μετατραπεί σε πειθαρχική ακρόαση, κάτι που ουσιαστικά θα μείωνε την αξία της. Θα πρέπει, πάση θυσία, ακόμα κι αν αυτό σημαίνει ότι θα μειωθεί η σημασία μερικών προβλημάτων, η συνάντηση να είναι κατά 51% θετική. Τα καλά πράγματα, τα γεμάτα ζωντάνια γεγονότα, τα ενθαρρυντικά στοιχεία θα πρέπει πάντα να κερδίζουν σε σχέση με τα μειονεκτήματα, τις αποτυχίες και τα λάθη. Είναι δική σας δουλειά να εστιάζετε στα καλά παραδείγματα που θα τονώσουν όλη την ομάδα».

»Ο πρόεδρος ανακοινώνει την έναρξη της συνάντησης. Αυτή είναι μια σημαντική στιγμή και αυτή η μοναδική ατμόσφαιρα της σοβαρότητας θα πρέπει να προετοιμαστεί και να διατηρηθεί. Ο γραμματέας διαβάζει τα πρακτικά της προηγούμενης συνάντησης. Ο πρόεδρος κάνει μερικές ανακοινώσεις και ύστερα αρχίζει το βασικό κομμάτι της συνάντησης. Ένας από τους μικρότερους στην ηλικία μαθητές αναλαμβάνει να διαβάσει την εβδομαδιαία εφημερίδα των μικρότερων τάξεων του σχολείου (νηπιαγωγείο / δημοτικό). Οι άλλες δύο τάξεις έχουν κοινή εφημερίδα.

»Μια και τα νήπια δεν μπορούν να γράψουν, τις παρατηρήσεις τους τις έχει γράψει είτε ένας δάσκαλος είτε ένας μεγαλύτερος στην ηλικία μαθητής μετά από δική τους υπαγόρευση. Στη διάρκεια της συζήτησης που ακολουθεί, εξηγούμε ότι η μοναδική κριτική που εμφανίζεται στην εφημερίδα θα πρέπει να είναι εκείνη που έχει κοινωνικές αναφορές κι όχι κάθε προσωπικό παράπονο ή πείραγμα που δε χρειάζεται να το γνωρίζουμε: με τσίμπησε, μου τράβηξε τα μαλλιά, έγραψε στο βιβλίο μου κ.λπ. Θα δούμε από πείρα ότι αυτοί οι περιορισμοί έχουν καλό αποτέλεσμα και ότι οι παρατηρήσεις κριτικής που γράφονται είναι εκείνες που ενδιαφέρουν την κοινότητα ως σύνολο».

Οι παρατηρήσεις των μεγαλύτερων τάξεων σίγουρα παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Τα ακόλουθα αποσπάσματα δείχνουν ένα σημαντικό πλαίσιο παραπόνων που καλύπτει όλο το πλέγμα ενδιαφερόντων και ανησυχιών της ζωής των παιδιών.

-Κριτική για τους Μισέλ, Αριάν, Οντίλ, γιατί δεν ετοίμασαν εγκαίρως την εφημερίδα τοίχου.

-Κριτική για όποιον λέρωσε τόσο άσχημα τις τουαλέτες που εγώ είχα να καθαρίσω (Ρολάντ Βαν).

-Κριτική για τον Φρέντο, γιατί άφησε το ψαλίδι στον κήπο (Νιντιέ).

Η πρακτική της καταγραφής κριτικών παρατηρήσεων στην εφημερίδα τοίχου είναι τόσο καλά καθιερωμένη, που μερικά παιδιά κριτικάρουν ακόμα και τον εαυτό τους:

-Κριτική για τον εαυτό μου, γιατί έκανα πολύ άσχημη δουλειά όταν ήμουν υπεύθυνος (Αλάν Σ.).

-Κριτική για τον εαυτό μου, γιατί έδειρα τον Πολ (Ξαβιέ).

Ο πρόεδρος διαβάζει τις κριτικές παρατηρήσεις. Όποιος έγραψε τη συγκεκριμένη παρατήρηση σηκώνεται και δίνει εξηγήσεις, αν αυτό είναι απαραίτητο. Μετά έρχεται η σειρά του μαθητή που δέχεται την κριτική. Μερικές φορές οι συζητήσεις είναι πολύ έντονες. Καλούνται μάρτυρες. Ο πρόεδρος πρέπει να ελέγχει τη συζήτηση και να προσέχει να μην παραφερθεί κανένας, ακριβώς όπως γίνεται και στο δικαστήριο.

Στη διάρκεια αυτών των συζητήσεων, όλα τα μυστικά της σχολικής ζωής έρχονται στην επιφάνεια ή τουλάχιστον μπορούν να γίνουν αντιληπτά κι αυτό τους αφαιρεί το βασικό χαρακτηριστικό τους: το ότι είναι μυστικά. Μερικές φορές εμπλέκονται και ενήλικοι. Πρέπει να υπερασπιστούν τον εαυτό τους με άνεση, φροντίζοντας ταυτόχρονα να μην κάνουν χρήση της εξουσίας τους – κάτι που θα κατέστρεφε ουσιαστικά τη συζήτηση –, αλλά να συμμετέχουν στην ίδια βάση με τα παιδιά.

Αυτό είναι εκ των ουκ άνευ για την κανονική λειτουργία της διαδικασίας.

Ποτέ σχεδόν δεν επιβάλλουμε τιμωρίες, εκτός κι αν οι περιστάσεις υπαγορεύουν αποζημίωση για την πρόκληση κάποιων ζημιών: εκείνος που πήδηξε από το παράθυρο θα πλύνει τα παράθυρα την επομένη, εκείνος που έβρισε τον καθαριστή θα αναλάβει να καθαρίσει τα ντουλάπια στη θέση του, εκείνος που έσπασε κάποιο τζάμι στο θερμοκήπιο του γείτονα θα πάει εκεί με συνοδεία δασκάλου ή κάποιου μεγαλύτερου μαθητή για να ζητήσει συγγνώμη και να προσφερθεί να πληρώσει τη ζημιά. Αυτές είναι φυσιολογικές τιμωρίες. Δεν είναι ακριβώς τιμωρίες, κυρίως είναι αποζημίωση για κάτι κακό που έχει γίνει.

Στο τέλος της συνάντησης, η ουσία δεν είναι, όπως μπορεί να σκέφτονται πολλοί, ένας κατάλογος τιμωρημένων μαθητών, αλλά μόνο παιδιά που χαίρονται που τους δόθηκε η ευκαιρία να μιλήσουν ανοιχτά για τα προβλήματά τους, να εκφράσουν αυτό που πιστεύουν, να ελαφρύνουν τη συνείδησή τους από τα λάθη τους και να έχουν καθαρό και πιο ελεύθερο μυαλό. Γιατί αυτό είναι το βασικό ηθικό δίδαγμα της υπόθεσης. Και οι δύο πλευρές καλούνται να υποστηρίξουν τις ευθύνες τους και τις φυσικές επιπτώσεις της συμπεριφοράς τους: σ' αυτή τη διαδικασία κάθε υπεκφυγή, ψέμα, κάθε είδους υποκρισία ξεσκεπάζεται. Το άτομο εκτίθεται και παρουσιάζεται έτσι ακριβώς όπως είναι. Αυτή η συνειδητή διαδικασία έχει μια σημαντική ηθική επίδραση.

Τα παιδιά νιώθουν πολύ αγχωμένα όταν καλούνται να εξηγήσουν κάτι που έκαναν. Και το πιο βασικό είναι ότι η συνάντηση τελειώνει ήρεμα. Τα παιδιά εκείνα που δέχτηκαν την κριτική ορκίζονται στον εαυτό τους ότι την επόμενη φορά θα τα πάνε καλύτερα. Εκείνα που τα κατηγορήσαν δεν έχουν θριαμβευτικό ύφος. Αυτές οι συναντήσεις έχουν γίνει τόσο βασικό στοιχείο στην καθημερινότητα των παιδιών που, όταν ένα παιδί νιώθει ότι γίνεται μια αδικία σε βάρος του, δε λέει: "Θα το πω στο δάσκαλο", αλλά: "Θα σου κάνω κριτική στην εφημερίδα τοίχου". Όταν τελειώσουν τα θέματα κριτικής, περνάμε στον

τομέα των συγχαρητηρίων, που είναι κάτι πιο αισιόδοξο και δημιουργικό. Υπάρχουν δύο στοιχεία σ' αυτή τη φάση: τα παιδιά δίνουν συγχαρητήρια σε μερικούς από τους συμμαθητές τους για περιστατικά ιδιαίτερης καλοσύνης και βοήθειας, για καλή δουλειά που έχει γίνει, για την ολοκλήρωση ενός έργου ή για μια πολύ αξιόλογη πράξη. Αλλά πολύ συχνά τα παιδιά τα ίδια δίνουν συγχαρητήρια στον εαυτό τους, κάτι που σίγουρα καλύπτει μια εσωτερική ανάγκη για άδολη αναγνώριση, που δεν έχει σχέση με καυχησιολογία εξαιτίας της δημόσιας κριτικής που θα επέφερε μια τέτοια δήλωση.

Αυτό τον τομέα των συγχαρητηρίων τον παίρνουμε πολύ σοβαρά, όσο μικρό κι αν είναι το θέμα, γιατί ακριβώς εκπροσωπούν την έκφραση κάθε δυνατής προσπάθειας για το καλό της κοινότητας. Για τα συγχαρητήρια που εκφράζονται για κάτι ξεχωριστό, ζητωκραυγάζουμε ή χτυπάμε παλαμάκια.

Εξίσου σημαντική είναι και η στήλη των επιθυμιών. Εδώ μπαίνει στο μικροσκόπιο όλη η ζωή της κοινότητας – στις τάξεις ή στους κοιτώνες. Για να επιβεβαιωθεί η συνέχισή της, οι δάσκαλοι πρέπει να δίνουν τη μεγαλύτερη δυνατή προσοχή, εξηγώντας με τίμιο τρόπο τις δυσκολίες που μπορεί να δημιουργηθούν στο να καλυφθούν αυτές οι απαιτήσεις. Το αποτέλεσμα σ' αυτό τον τομέα στην εφημερίδα τοίχου προφανώς προϋποθέτει μια λεπτομερή μελέτη της συμπεριφοράς των δασκάλων και της σχέσης τους με τους μαθητές. Να μερικές απαιτήσεις που έχουν γραφτεί:

-Θα ήθελα να ανταλλάξω καθήκοντα (Πιερ).

-Θα θέλαμε μια ωραία πισίνα στη μέση της αυλής (οι μεγαλύτεροι μαθητές).

-Θα θέλαμε να οργανώσουμε μια βραδιά με πυροτεχνήματα και πάρτι (Ζαν Λου).

Και τέλος το τελευταίο κομμάτι, που αφορά τα επιτεύγματα, ολοκληρώνει όλα τα προηγούμενα, δείχνοντας την εποικοδομητική φύση των συναντήσεών μας και συνδέοντας την εργα-

σία με τη ζωή της ομάδας και τις διάφορες μορφές της πειθαρχίας.

-Εφτιαξα ένα μεγάλο κουτί για έντομα (Πολ).

-Έκανα μια καλή παρουσίαση στην τάξη με τον Ζαν-Πιερ (Ρολάντ Βαν και Ζαν Λου).

-Καθαρίσαμε την περιοχή γύρω από το χαντάκι (Ζιλ, Ντανιέλ, Πολ, Πινού και Ντενί).

Όταν συγκεκριμένα θέματα που αναφέρονται σ' αυτές τις συζητήσεις φαίνεται να χρειάζονται περισσότερη συζήτηση, οργανώνουμε μια συνάντηση για ένα συγκεκριμένο θέμα. Για παράδειγμα: Θα πρέπει να επιτρέψουμε το κάπνισμα; Υπάρχει συντονιστής συζήτησης. Συνήθως οι δάσκαλοι είναι οι καλύτεροι στο να επιτελέσουν αυτό το ρόλο. Μπορούν να επιτρέψουν την ανάπτυξη των διαφόρων ιδεών, μπορούν να καθοδηγήσουν τη συζήτηση και να βοηθήσουν τη συνάντηση να βγάλει ορισμένα συμπεράσματα.

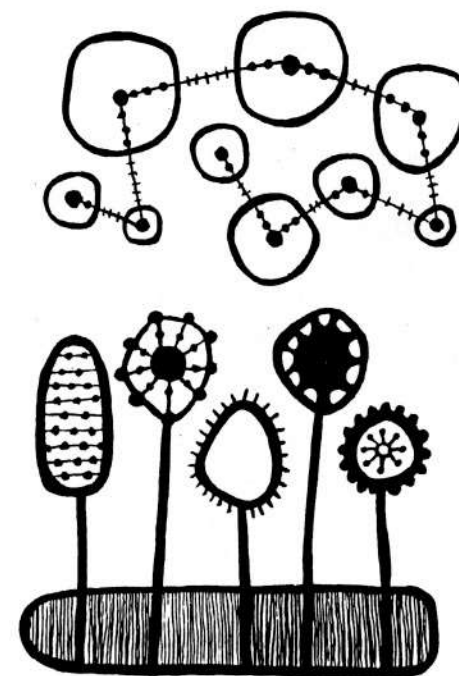
Σήμερα οι εβδομαδιαίες συναντήσεις γίνονται πάνω κάτω με τον τρόπο που περιέγραψε ο Φρενέ. Πολύ συχνά η εφημερίδα τοίχου αντικαθίσταται με ένα σημειωματάριο. Ο πρόεδρος και ο γραμματέας εκλέγονταν από τα παιδιά στο σχολείο Φρενέ στη Βενς. Σήμερα επιλέγονται κυρίως σε μια κυκλική βάση.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΦΡΕΝΕ ΣΗΜΕΡΑ

Στη Γαλλία υπάρχουν κάπου χίλιοι πεντακόσιοι με δύο χιλιάδες δάσκαλοι που ανήκουν στο κίνημα Φρενέ. Το Συνεργατικό Ινστιτούτο Σύγχρονου Σχολείου – Παιδαγωγικής Φρενέ προσπαθεί να συμμετέχει στην εκπαίδευση των δασκάλων κρατικών σχολείων. Το συνέδριο για την εκατοστή επέτειο από τη γέννηση του Φρενέ, το 1996, βοήθησε το Ινστιτούτο να μελετήσει πάλι την παιδαγωγική Φρενέ σε σχέση με κοινωνικά και πολιτικά θέματα.

Παγκοσμίως, το κίνημα Φρενέ είναι παρών σε περισσότερες από σαράντα χώρες στις πέντε ηπείρους. Κάπου δέκα χιλιάδες

με είκοσι χιλιάδες δάσκαλοι χρησιμοποιούν την τεχνική Φρενέ σε όλο τον κόσμο εκτός από τις αγγλόφωνες χώρες. Μια διεθνής οργάνωση ενώνει σε ομοσπονδία τα διάφορα εθνικά κινήματα δημιουργώντας τη Διεθνή Ομοσπονδία Κινήματων Συγχρόνων Σχολείων (Fédération Internationale des Mouvements de l' École Moderne, FIMEM). Κάθε δύο χρόνια, η FIMEM οργανώνει ένα διεθνές συνέδριο των εκπαιδευτών Φρενέ (Rencontre Internationale des Éducateurs Freinet, RIDEF). Το κίνημα σήμερα εξαπλώνεται στην κεντρική Ευρώπη και τη Ρωσία, όπως και στην Αφρική.

ΘΕΣΜΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ (INSTITUTIONAL PEDAGOGY)

Θα ήθελα να παρουσιάσω με λίγα λόγια μια ιδιαίτερη αντίληψη της παιδαγωγικής Φρενέ που ονομάζεται **θεσμική παιδαγωγική (institutional pedagogy)**. Δε μιλάω πια ως εκπρόσωπος του κινήματος Φρενέ αλλά ως ανεξάρτητο άτομο.

Η παιδαγωγική αυτή εμπνεύστηκε στα τέλη της δεκαετίας του '50 από τον Φερνάν Ουρί, που ήταν μέλος του κινήματος Φρενέ. Ο Φερνάν Ουρί ενδιαφερόταν για την ψυχολογία και την ψυχανάλυση. Και στους δύο τομείς ωφελήθηκε από την πείρα του αδερφού του Ζαν Ουρί, ενός ψυχιάτρου που ήταν, μαζί με τον Φρανσουά Τοσκέλ, ένας από τους ηγέτες του κινήματος ομαδικής θεραπείας εγκλείστων. Η ψυχοθεραπεία αυτή βασίζεται στο θεραπευτικό ρόλο της ομάδας. Στοχεύει στη δημιουργία «κολεκτίβων» μέσα στα ψυχοθεραπευτήρια. Μια «κολεκτίβα» μπορεί να είναι «θεραπευτική λέσχη», όπου οι ασθενείς μπορούν να εκφράζονται, να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων και σε συγκεκριμένα θέματα που αφορούν τη ζωή τους στο θεραπευτήριο.

Ο Φερνάν Ουρί δούλεψε τη δική του αντίληψη της παιδαγωγικής Φρενέ μέσα από την επίδραση αυτής της ομαδικής ψυχοθεραπείας και ψυχανάλυσης, δίνοντάς της το όνομα θεσμική παιδαγωγική. Οι τρεις βασικές αρχές αυτής της παιδαγωγικής είναι:

- ματεριαλισμός (με τη μαρξιστική σημασία), με άλλα λόγια οι τεχνικές Φρενέ στην τάξη·
- η ομάδα και η επίδρασή της στα άτομα: ομαδική ψυχοθεραπεία και κοινωνική ψυχολογία (Κερτ Λιούν, Μορένο)·
- το ασυνείδητο (Φρόιντ, Ζακ Λακάν, Φρανσουάζ Ντόλτο).

Η λέξη institutional, είτε στην παιδαγωγική είτε στην ψυχοθεραπεία, δεν αναφέρεται στην επίσημη παιδαγωγική αλλά στις συνήθειες μιας συγκεκριμένης ομάδας. Αναφέρω τα λόγια του Φερνάν Ουρί: “Τι εννοούμε όταν λέμε “θεσμοί”; Ο απλός κα-

νόνας που μας βοηθάει να χρησιμοποιήσουμε, για παράδειγμα, ένα σαπούνι χωρίς να τσακωνόμαστε είναι ένας θεσμός. Οι κανόνες που καθορίζουν “τι μπορεί να κάνει κάποιος και τι δεν μπορεί” σ’ ένα συγκεκριμένο χώρο, σε μια συγκεκριμένη στιγμή και που εμείς αναφέρουμε σαν “κανόνες τάξης” είναι ένας άλλος θεσμός. Αλλά ονομάζουμε θεσμό κι αυτό που εμείς θεσμοθετούμε: τον ορισμό του χώρου, των στιγμών, της θέσης κάποιου ανάλογα με τη συμπεριφορά του, δηλαδή ανάλογα με τις ικανότητές του, τις θέσεις που κάποιος έχει (υπηρεσία, ευθύνες), τους ρόλους (πρόεδρος, γραμματέας), τις διάφορες συναντήσεις... και τις διαδικασίες που τις κάνουν αποτελεσματικές κ.λπ.”.

Ουσιαστικά, η θεσμική παιδαγωγική έχει σίγουρα εμπνευστεί από την παιδαγωγική Φρενέ: πειραματική διαδικασία μάθησης μέσα από δοκιμές και λάθη, ελεύθερη γραφή και σχολικό περιοδικό, αλληλογραφία με άλλα σχολεία, παρουσιάσεις στην τάξη, εξατομικευμένη δουλειά με εργασίες που τις διορθώνει κανείς μόνος του και προγράμματα βασισμένα στο μαθητή – όλα αυτά χρησιμοποιούνται στις τάξεις μας. Υπάρχουν όμως κάποιες διαφορές: η πρωινή συζήτηση ονομάζεται “Τι νέα;” και η εβδομαδιαία συνάντηση λέγεται Συμβούλιο. Επιπλέον έχουν δημιουργηθεί κάποιοι καινούριοι θεσμοί που δεν υπήρχαν στην παιδαγωγική Φρενέ, όπως “εσωτερικά χρήματα” και “ζώνη συμπεριφοράς”.

Αν το “Τι νέα;” (“Le quoi de neuf?”) μοιάζει με την πρωινή συζήτηση, το **Συμβούλιο** (Le Conseil) στη θεσμική παιδαγωγική δεν είναι ακριβώς το ίδιο πράγμα με τις συναντήσεις της παιδαγωγικής Φρενέ. Το Συμβούλιο οργανώνεται μία ή δύο φορές την εβδομάδα. Δεν υπάρχει εφημερίδα τοίχου. Μερικές φορές υπάρχει ένα σημειωματάριο, αλλά τα παιδιά συνήθως καλούνται στην αρχή του Συμβουλίου να δηλώσουν σειρά για να μιλήσουν και να κάνουν κάποιες κριτικές παρατηρήσεις, προτάσεις, διάφορες ερωτήσεις και να δώσουν συγχαρητήρια. Λαμβάνονται υπόψη και τα προσωπικά παράπονα πέρα από την κριτική που έχει κοινωνικές αναφορές. Οι προτάσεις αφορούν

τα σχέδια της τάξης (εξόδους για να γίνει ενημέρωση σ' ένα μαγαζί ή εργοστάσιο, αγορά καινούριων υλικών, σχεδιασμός για επίσκεψη φίλων που ζουν μακριά, συλλογή χρημάτων και διανομή κ.λπ.). Το Συμβούλιο ακολουθεί μια πολύ τυπική διαδικασία: οι διαδικασίες θεωρούνται πολύ σημαντικές στη θεσμική παιδαγωγική. Γι' αυτό οι συναντήσεις ακολουθούν πάντα τον ίδιο τρόπο και **θεσμικές προτάσεις** (lais maitremots) βοηθούν τον πρόεδρο (αναλαμβάνει ένα παιδί αμέσως μόλις αποκτήσει τις κατάλληλες ικανότητες) να προεδρεύσει στο Συμβούλιο και βοηθούν και τα άλλα παιδιά να νιώσουν ψυχολογικά ασφαλή για να τολμήσουν να μιλήσουν: "Το Συμβούλιο αρχίζει, ο γραμματέας διαβάσει τις αποφάσεις του τελευταίου Συμβουλίου", "Ποιος θέλει να γραφτεί για να κάνει κριτική;", "Κριτικάρω", "Προτείνω", "Συγχαίρω", "Η πρόταση εγκρίνεται", "Η πρόταση απορρίπτεται" κ.λπ. Το Συμβούλιο αποφασίζει για τους κανόνες της τάξης, που ονομάζονται συνήθως **κανόνες ζωής** (les regles de vie). Ένας νόμος επιβάλλεται από το δάσκαλο: "Απαγορεύονται οι κοροϊδίες". Οι τιμωρίες για καταπάτηση κανόνων μπορεί να είναι **πρόστιμα** που πληρώνονται με εσωτερικά χρήματα, όπως αποζημίωση για διάφορες καταστροφές. Ο δάσκαλος πληρώνει τα δικά του πρόστιμα με αληθινά χρήματα.

Τα **εσωτερικά χρήματα** (la monnaie intérieure) είναι φτιαγμένα από χαρτόνι και χρησιμοποιούνται μόνο στην τάξη. Τα παιδιά πληρώνουν μ' αυτά τα πρόστιμά τους ή αγοράζουν συγκεκριμένα αγαθά (μολύβια, ξύστρες, βιβλία, παιχνίδια κ.λπ.) που μετά τους ανήκουν. Τα παιδιά πληρώνονται για τις προσπάθειές τους στο σχολείο. Για παράδειγμα, οι εργασίες που διορθώνουν μόνο τους, οι παρουσιάσεις στην τάξη κ.λπ. πληρώνονται σύμφωνα μ' ένα ρυθμό που αποφασίζεται από το Συμβούλιο. Υπάρχει μια εβδομαδιαία **αγορά** (le marché), όπου τα παιδιά και ο δάσκαλος μπορούν να αγοράσουν και να πουλήσουν διάφορα αγαθά. Τα ατομικά θρανία μετατρέπονται σε πάγκους πώλησης.

Οι **ζώνες** (les ceintures) είναι ένας άλλο «θεσμός». Κυμαίνονται από άσπρες σε καφέ, όπως και στο τζούντο. Σε κάθε μάθημα, η ύλη χωρίζεται σε ζώνες σύμφωνα με τα βασικά θέματα. (Ο Φερνάν Ουρί ο ίδιος ήταν κάτοχος μαύρης ζώνης στο τζούντο κι από εκεί πήρε την ιδέα). Μια συγκεκριμένη ζώνη, η **ζώνη συμπεριφοράς** (la ceinture de comportement), είναι ένας από τους πιο σημαντικούς θεσμούς στην τάξη μας. Η ζώνη συμπεριφοράς δείχνει το επίπεδο της κοινωνικής ωριμότητας στο παιδί και του υποδεικνύει επίσης το δρόμο που πρέπει να ακολουθήσει για να συνεχίσει να βελτιώνεται. Εδώ παρατίθεται ένα παράδειγμα για το πώς δουλεύει η ζώνη συμπεριφοράς στην τάξη του Φερνάν Ουρί:

-**Άσπρη** (πέντε χρονών): το παιδί εκπαιδεύεται, σέβεται μερικές απαγορεύσεις, ακούει τις συμβουλές και κάνει κάποιες προσπάθειες να δουλέψει.

-**Κίτρινη** (έξι χρονών): κινείται και παίζει χωρίς να ενοχλεί τα άλλα παιδιά, μπορεί να δουλέψει με λίγη βοήθεια και συμμαζεύει το χώρο του.

-**Πορτοκαλί** (οχτώ χρονών): δουλεύει μόνο του και σε ομάδα, γνωρίζει τους κανόνες της τάξης, μπορεί να εκφράσει το τι θέλει στο Συμβούλιο.

-**Πράσινο** (δέκα χρονών): μπορεί να δουλέψει χωρίς βοήθεια και χωρίς προβλήματα, μπορεί να σέβεται τους κανόνες, μπορεί να βοηθήσει ένα μικρότερο παιδί, ακούγεται στο Συμβούλιο.

-**Μπλε** (δώδεκα χρονών): μπορεί να οδηγήσει μια ομάδα, μπορεί να είναι υπεύθυνο για ένα μικρότερο παιδί, βοηθάει την τάξη αποτελεσματικά, μπορεί να κάνει κριτική και προτάσεις, αντί να παραπονιέται, μπορεί να οδηγήσει την τάξη, να καλωσορίσει έναν επισκέπτη και να προεδρεύσει του Συμβουλίου.

-**Καφέ** (δεκαπέντε χρονών): έχει οδηγήσει την τάξη, έχει προσφέρει μια λύση, έχει χωρίσει παιδιά που μάλωναν ή έχει αποφύγει ένα ατύχημα. Το παιδί θεωρείται ενήλικος (ή σχεδόν ενήλικος) και του επιτρέπεται, αν είναι απαραίτητο, να καταπατήσει τους συνηθισμένους κανόνες.

Μια ζώνη συμπεριφοράς δίνεται στα παιδιά που ζητούν τη ζώνη μετά από ψηφοφορία στο Συμβούλιο. Αν η ομάδα νομίζει ότι το παιδί έχει σεβαστεί τα απαραίτητα κριτήρια για τη ζώνη που ζητάει, τότε του δίνεται η ζώνη, πρώτα για μια δοκιμαστική περίοδο και μετά μόνιμα. Η ζώνη συμπεριφοράς ποτέ δε ζητιέται πίσω από το παιδί, επομένως η δοκιμαστική περίοδος είναι σημαντική. Όταν ένα παιδί είναι προσωρινά αδύναμο να σεβαστεί τα κριτήρια της ζώνης του, παίρνει μια **χρυσή ζώνη** (une ceinture dorée). Είναι ένας τρόπος για την ομάδα να αποδεχτεί ότι το παιδί έχει ιδιαίτερα προβλήματα εκείνη την περίοδο. Αργότερα, όταν θα νιώθει καλύτερα, ξαναπαίρνει τη ζώνη του.

Η κάθε ζώνη συμπεριφοράς δίνει ιδιαίτερες ευθύνες και δύναμη μέσα στη θεσμοθετημένη τάξη. Οι πρόεδροι επιλέγονται συνήθως σε κυκλική βάση ανάμεσα στις μπλε ζώνες (για το Συμβούλιο), ανάμεσα στις πράσινες ζώνες (για την επιλογή κειμένου και για το “Τι Νέα;”). Με κίτρινη ή πορτοκαλιά ζώνη δεν μπορεί να γίνει αρχηγός ομάδας.

Κάθε παιδί ανήκει σε μια **ομάδα** (une équipe) με τρία ή τέσσερα άλλα παιδιά. Απαντούν σε τέσσερα ερωτήματα για να δημιουργήσουν ομάδες:

“Με ποιον σ’ αρέσει να δουλεύεις;”

“Με ποιον δε σ’ αρέσει να δουλεύεις;”

“Ποιον επιλέγεις να υπακούς;”

“Ποιον δεν επιλέγεις να υπακούς;”

Τα αποτελέσματα αυτών των ερωτήσεων επιτρέπουν στο δάσκαλο να δημιουργήσει τις ομάδες και να επιλέξει τους **ηγέτες των ομάδων** (les responsables d’équipe). Ο βασικός στόχος αυτών των ομάδων είναι πρώτα να βεβαιωθούν ότι τα παιδιά δουλεύουν αρμονικά και μπορούν να βοηθηθούν στη δουλειά τους αν χρειαστεί. Δεύτερον, οι ομάδες συνήθως μοιράζουν τη συλλογική δουλειά: εκτύπωση, εικονογράφηση, συγγραφή ομαδικών γραμμάτων για φίλους σε άλλα σχολεία κ.λπ.

Σαν συμπέρασμα, θα ήθελα να κάνω δύο παρατηρήσεις για τη θεσμική παιδαγωγική και να θέσω και την τελική ερώτηση.

Η θεσμική παιδαγωγική προσπαθεί με κάθε τρόπο να σπάσει τη **διπλή σχέση** (la relation duelle) ανάμεσα στο δάσκαλο και το παιδί. Γι’ αυτό το σκοπό χρησιμοποιεί τεχνικές Φρενέ και “θεσμούς” σαν **μεσολαβητικά εργαλεία** (des médiations). Χάρη σ’ αυτά τα εργαλεία, η θεσμική παιδαγωγική προσπαθεί να αποφύγει την κατάσταση κατά την οποία ο δάσκαλος και το παιδί είναι δεσμώτες μιας δυνατής συναισθηματικής σχέσης που δημιουργεί μαγεία, απόρριψη, αγάπη ή μίσος. Η πρόκληση για το δάσκαλο, το παιδί και την ομάδα είναι να διατηρήσουν αυτό που ο Ζαν Ουρί ονόμασε εσωτερικό “άνοιγμα”.

Η θεσμική παιδαγωγική προσπαθεί επίσης να δημιουργήσει, μέσω των τεχνικών Φρενέ και των θεσμών, ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον που επιτρέπει στα παιδιά να επενδύσουν τις ορμές τους (τα ένστικτά τους) και την επιθυμία τους στο μέγιστο βαθμό. Μ’ άλλα λόγια: “μια παγίδα απ’ την οποία βγαίνει κανείς ζωντανός και ώριμος”, όπως έλεγε κι ο Φερνάν Ουρί. Το ερώτημα είναι: Πώς μπορεί αυτή “η παγίδα για επιθυμία” να δουλέψει σ’ ένα ελεύθερο σχολείο, όπου τα μαθήματα δεν είναι υποχρεωτικά;

Για το Συνεργατικό Ινστιτούτο Σύγχρονου Σχολείου (ICEM)
Ραφαέλ Ντοριντάν (Raphael Doridant)

Μετάφραση: Μαρία Αντωνίου
Επιμέλεια: Μαρία Φώτου

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΕΣΤΑΛΟΤΣΙ

του David Gribble

Το Σχολείο Πεσταλότσι κοντά στο Κίτο στη Δημοκρατία του Ισημερινού, ιδρύθηκε από τη Ρεμπέκα και τον Μαουρίτσιο Βιλντ το 1979. Παρότι το σχολείο είναι σχετικά άγνωστο στη Βρετανία και στις Ηνωμένες Πολιτείες, στην Αυστρία και στη Γερμανία τα βιβλία της Ρεμπέκα Βιλντ πουλιούνται κατά δεκάδες χιλιάδες. Μια σύντομη βιογραφία των δύο ιδρυτών θα δώσει μια ιδέα για τις αρχές και τα ιδανικά τους.

Η Ρεμπέκα είναι Γερμανίδα και ο Μαουρίτσιο γεννήθηκε στον Ισημερινό από Ελβετούς γονείς και δεν μπορούσε να εγκατασταθεί στην Ευρώπη, όταν γύρισε εκεί ως νέος. Ζούσαν μαζί στον Ισημερινό και κατά καιρούς και σε άλλες χώρες για δεκαοχτώ χρόνια πριν ανοίξουν το σχολείο τους. Ασχολούνταν με την τέχνη της ξυλείας, εργάζονταν σε φυτείες μπανάνας και διοικούσαν φάρμες και φυτείες. Τελικά συνειδητοποίησαν πως ο κόσμος των επιχειρήσεων δεν τους ταίριαζε και πως θα ήθελαν μια δουλειά που να σχετίζεται άμεσα με τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές τους ανησυχίες. Σπούδασαν στις Ηνωμένες Πολιτείες και δούλεψαν με την αγγλικανική εκκλησία στον Ισημερινό και την Κολομβία. Συμμετείχαν σ' ένα μεγάλο σχέδιο για την οργανική αγροτική καλλιέργεια και την παραγωγή βιο-αερίου. Τελικά αποφάσισαν πως θα ήθελαν να κάνουν κάτι που να είναι ολοκληρωτικά δικό τους και, καθώς ο δευτερότοκος γιος τους πλησίαζε την ηλικία που έπρεπε να πάει σε παιδικό σταθμό, άνοιξαν ένα σχολείο. Δεν ήταν νεοεισαχθέντες στον κόσμο της εκπαίδευσης. Όταν γεννήθηκε ο πρώτος γιος τους, διάβασαν το βιβλίο της Μαρίας Μοντεσόρι και, αφού παρακολούθησαν ένα σεμινάριο της Μοντεσόρι στο Λονδίνο, δημιούργησαν πρώτα μια ομάδα παιχνιδιού στο Πουέρτο Ρίκο και μετά έναν παιδικό σταθμό στο Κάλι της Κολομβίας. Μετά

παρακολούθησαν το πενταετές πρόγραμμα του σχεδίου για την οργανική αγροτική καλλιέργεια, κατά τη διάρκεια του οποίου ο γιος τους πήγαινε στο κανονικό δημόσιο σχολείο. Το 1977, όταν το σχέδιο τελείωσε και ο δευτερότοκος γιος τους ήταν δύομισι χρονών, μεταφέρθηκαν σε μια γειτονική χώρα, όπου έστησαν ένα νέο παιδικό σταθμό με τέσσερα παιδιά. Τον ονόμασαν Πεσταλότσι, από τον Ελβετό εκπαιδευτικό, αλλά τώρα τον αποκαλούν συνήθως "Πέστα".

Ένα τμήμα δημοτικού λειτούργησε το 1979 και το σχολείο μεγάλωσε γρήγορα. Το 1986 προστέθηκε και τμήμα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μετά από πίεση μαθητών και γονιών, και τώρα αριθμεί εκατόν ενενήντα μαθητές που φτάνουν μέχρι την ηλικία των δεκαοχτώ χρονών. Ο παιδικός σταθμός έχει περίπου σαράντα παιδιά, το δημοτικό εκατόν είκοσι και το γυμνάσιο περίπου τριάντα.

Τα παιδιά έχουν μεγάλη ελευθερία, αλλά στο βιβλίο της *Η Μάθηση της Ζωής (Eziehung zum Seir)*, που γράφτηκε το 1982, η Ρεμπέκα Βιλντ ξεφεύγει λίγο για να επισημάνει πως αυτό δεν είναι ένα αντιαυταρχικό σχολείο. Η περιγραφή που προτιμάει είναι ένα "ενεργό" σχολείο. Τα δύο βασικά χαρακτηριστικά αυτού του ενεργού σχολείου είναι, πρώτα, ότι τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να πειραματιστούν, να ερευνήσουν και να δοκιμάσουν από πρώτο χέρι και, στη συνέχεια, ότι τους επιτρέπεται να ακολουθούν τα δικά τους ενδιαφέροντα αντί των εντολών από ενηλίκους. Το αποτέλεσμα είναι ένα σχολείο το οποίο πραγματικά ξεχειλίζει από δραστηριότητες, όπου όμως δεν υπάρχουν συμβατικά ή υποχρεωτικά μαθήματα και όπου, συνεπώς, τα "σπασίματα" και οι εξεγέρσεις δεν έχουν καμιά θέση. Οι Βιλντ άνοιξαν το σχολείο εν μέρει γιατί δεν ήταν ικανοποιημένοι από αυτά που παρείχε το κρατικό σχολείο στα παιδιά τους. Διάβασαν Μοντεσόρι και Πιαζέ, Τζον Χολτ και Σελεστίν Φρεϊνέ και μελέτησαν τη βρετανική αντίληψη της ολοκληρωμένης μέρας, έτσι ώστε να ξεκινήσουν με γερά θεμέλια θεωρίας, τα οποία συνεχίζουν να ενισχύουν και να προσαρμόζουν στα νέα δεδομένα. Βρήκαν τις θεωρίες του Πιαζέ για τα στάδια

ανάπτυξης ιδιαίτερα χρήσιμες: στο χώρο του σχολείου που προορίζεται για τα μαθηματικά, για παράδειγμα, υπάρχει τεράστια ποικιλία συγκεκριμένων υλικών. Συμβολική αναπαράσταση αριθμητικής πράξης δίνεται μόνο το νόημα των πράξεων έχει κατανοηθεί πλήρως, ίσως στην ηλικία των οχτώ ή των εννιά χρονών· η εντελώς αποσπασματική δουλειά αφήνεται για την αρχή της εφηβείας και ακόμη και τότε πολλά παιδιά προτιμούν να δουλεύουν με συγκεκριμένα υλικά, ειδικά όταν καταπιάνονται με καινούριες ιδέες.

Βρήκαν επιβεβαίωση των θεωριών του Πιαζέ στη σύγχρονη νευρολογική έρευνα. Πιστεύουν πως τα τρία τμήματα του εγκεφάλου αναπτύσσουν τις λειτουργίες τους τη μία μετά την άλλη, ακριβώς όπως υποστηρίζουν οι θεωρίες του Πιαζέ. Εάν επέμβει κανείς σ' αυτή τη φυσική διαδικασία, η ανάπτυξη θα μπλοκαριστεί. Ας δούμε ένα παράδειγμα. Ακόμα κι αν έχει κανείς τη δυνατότητα να παίρνει μόνος του τις αποφάσεις του ως παιδί, όταν μεγαλώσει, κανείς δεν είναι ποτέ πραγματικά αυτόνομος· ψάχνει συνεχώς για συστήματα με τα οποία θα ζήσει ή για καθοδηγητές να τον οδηγήσουν. Εάν ο άνθρωπος δε λειτουργεί αυτόνομα, πρέπει να υπάρχει μια σύνδεση ανάμεσα στην καρδιά και τον εγκέφαλο. Τα παιδιά που δεν τους επιτρέπεται να πάρουν μόνα τους τις αποφάσεις τους θα μεγαλώσουν και θα είναι ανίκανα να χρησιμοποιήσουν αυτή τη σύνδεση, γιατί αυτή δε θα έχει ενεργοποιηθεί ποτέ. Δε θα μπορούν ποτέ να αντιληφθούν τις ίδιες τους τις εσωτερικές ανάγκες.

Εφ' όσον αυτή η ανάπτυξη είναι μια φυσική διαδικασία, όλα όσα είναι απαραίτητα για να επιτευχθεί περιλαμβάνονται σε ένα κατάλληλο περιβάλλον. Είναι επιβλαβές να προσπαθήσει κανείς να την επιταχύνει απαιτώντας απ' τα παιδιά να μάθουν πληροφορίες που δεν έχουν κανένα ενδιαφέρον για αυτά ή να μάθουν μέσω τεχνικών μίμησης, οι οποίες τους είναι ακαταλαβίστικες και δεν ταιριάζουν με το δικό τους στάδιο ανάπτυξης. Απ' αυτές τις διαπιστώσεις, το κλειδί όλης της εκπαιδευτικής προσέγγισης του Πέστα, αυτό στο οποίο η Ρεμπέκα αναφέρεται στο Τεύχος Νο 1 της *Fundacion Educativa Pesta-*

lozzi, είναι "η μη-κατευθυντικότητα των ενηλίκων". Όπως μου εξήγησαν οι Βιλντ σε μια συζήτησή μας, η διδασκαλία, η εξήγηση, η καθοδήγηση, η κινητοποίηση, η πειθώ, η προσδοκία και η επισήμανση δεν είναι κατάλληλες αλληλεπιδράσεις ανάμεσα σ' έναν ενήλικο και σ' ένα παιδί. Οι Βιλντ πιστεύουν πως, όπως οι νόμοι της φύσης οδηγούν στην επιτυχημένη ανάπτυξη των φυτών και των ζώων, θα οδηγούν επίσης και στην επιτυχή ανάπτυξη των παιδιών στο σωματικό, νοητικό, κοινωνικό και πνευματικό τους επίπεδο. Τα σχολεία πρέπει απλά να παρέχουν ενθάρρυνση και υποστήριξη και να αφήνουν τα παιδιά να αποφασίζουν πώς θα χρησιμοποιήσουν ό,τι τους παρέχεται. Αυτό διαφοροποιεί καθαρά το Πέστα αφενός από το Σάμερχιλ, όπου υπάρχει κανονικό χρονοδιάγραμμα των μαθημάτων γι' αυτούς που θέλουν να τα παρακολουθήσουν, και αφετέρου από το Σάντμπερι Βάλεϊ, όπου το προσωπικό σκόπιμα αποφεύγει να καθοδηγεί τα παιδιά, ακόμα και εφοδιάζοντάς τα με υλικό. Διαφέρει ακόμα και από παρόμοια σχολεία στο μέτρο που δε λειτουργεί δημοκρατικά. Παρότι τα παιδιά έχουν ευκαιρίες να φτιάξουν επιπλέον κανόνες από μόνα τους, όταν δημιουργούν ομάδες μελέτης συγκεκριμένων μαθημάτων στις εβδομαδιαίες συναντήσεις του δημοτικού και του γυμνασίου, οι λιγοστοί βασικοί κανόνες αποφασίζονται και επιβάλλονται από τους ενηλίκους.

Τα τρία τμήματα του σχολείου αντιστοιχούν σε γενικές γραμμές στις διαφορετικές φάσεις ανάπτυξης. Στο νηπιαγωγείο, μέχρι τα έξι ή τα επτά χρόνια, δεν αλλάζουν ομάδα σε μια συγκεκριμένη ηλικία, παρά μόνο όταν είναι έτοιμα να το κάνουν· τα παιδιά όχι μόνο αποκτούν σωματικές ικανότητες, αλλά εσωτερικοποιούν την ποιότητα της πραγματικότητας. Στο δημοτικό, από τα επτά έως περίπου τα δώδεκα ή τα δεκατρία (το πιο σημαντικό στάδιο κατά τον Πιαζέ), τα παιδιά μαθαίνουν να κατανοούν τους κανόνες που διέπουν την πραγματικότητα και βρίσκουν τρόπους για να έχουν αποτελέσματα. Οι έφηβοι στο γυμνάσιο απασχολούνται κυρίως με το ερώτημα: "Ποιος είμαι;"

Στο Πέστα ανακάλυψαν πως τα παιδιά αναπτύσσονται σύμφωνα με τις προσωπικές τους ανάγκες και αυτό συμβαίνει, για να το πούμε όσο το δυνατό καλύτερα, εάν κάνουν τις δικές τους, μη-κατευθυνόμενες επιλογές σ' ένα κατάλληλα προπαρασκευασμένο περιβάλλον.

Οπότε, με τι μοιάζει ένα κατάλληλα προπαρασκευασμένο περιβάλλον;

Το σχολείο βρίσκεται στον Ισημερινό, σε υψόμετρο δύομισι χιλιάδων μέτρων στις Άνδεις, στην άκρη μιας κοιλάδας περιτριγυρισμένης από βουνά που υψώνονται άλλα δύο με τρεις χιλιάδες μέτρα και σκεπάζονται με χιόνι. Όλα είναι ανενεργά ηφαιστεια, εκτός από λίγα που είναι ακόμα ενεργά. Η θέα από το σπίτι των Βιλντ στην κορυφή των σχολικών εγκαταστάσεων είναι τόσο επιβλητική που κατά τη διάρκεια της εβδομάδας που τους επισκέφτηκα δεν μπορούσα να πιστέψω πως αυτά τα τοπία ήταν αληθινά· μόνο όταν πήγα στο σπίτι μου και κοίταξα τις φωτογραφίες άρχισα να το πιστεύω. Ωστόσο τα παιδιά στο Πέστα δεν περνούν πολλές ώρες κοιτάζοντας τη θέα. Είναι πολύ απασχολημένα.

Η τοποθεσία αποτελείται από περίπου δύο εκτάρια σε μία ανισόπεδη πλαγιά στους πρόποδες του παλιότερου ανενεργού ηφαιστείου της Νότιας Αμερικής. Στην άκρη αυτής της έκτασης βρίσκεται μια μεγάλη περιοχή με χοντρή άμμο, που δεν είναι περιφραγμένη, για να κάνουν σπορ, και στην οποία τα παιδιά μπορούν να παίξουν ποδόσφαιρο, μπάσκετ ή βόλεϊ. Όσο ήμουν εκεί, πάντα ήταν κατειλημμένη από πολλές ομάδες παιδιών συγχρόνως. Στη μια πλευρά αυτής της περιοχής, ανάμεσα σε κάποιους ευκαλύπτους, υπήρχε ένα παιχνιδότοπος με ένα μεγάλο τροχό, ένα μεγάλο ξύλινο πύργο και πολλές κούνιες.

Το πρώτο κτίριο στην κάτω πλευρά της πλαγιάς είναι το νηπιαγωγείο, ένα φαρδύ κυκλικό κτίριο με μια μικρή αυλή στη μέση. Όπως όλα τα κτίρια αυτής της τοποθεσίας, είναι φτιαγμένο από ξύλο και πρασινάδα φυτρώνει στη σκεπή. Υπάρχει μια κυκλική βεράντα, η οποία αφήνει χώρο από κάτω στην καθαφορική πλευρά του λόφου για ένα ξυλόχτιστο δωμάτιο μαζί

με άλλους χώρους για παιχνίδι. Ο επάνω χώρος του σπιτιού χωρίζεται σε δύο τμήματα, κάπως σαν στάβλος, έτσι ώστε το κάθε τμήμα να αποτελεί ιδιαίτερο χώρο, τον οποίο ένας ενήλικος μπορεί να κοιτάξει από την κορυφή και να διαπιστώσει τι γίνεται μέσα. Κάθε τμήμα είναι διαφορετικό: υπάρχει ένα δωμάτιο, ένας χώρος για τις κούκλες, ένας για ντύσιμο, μια κουζίνα, ένα γραφείο, ένα κουκλόσπιτο, ένα μέρος για ανάπαυση, υλικά για ζωγραφική, τουβλάκια για χτίσιμο, μουσικά όργανα και πολλά ακόμα. Στο τμήμα της ξυλουργικής τα παιδιά ασχολήθηκαν πραγματικά με το ξύλο και στην κουζίνα καθάρισαν και έκοψαν πραγματικά τα λαχανικά και μαγειρέψαν.

Το νηπιαγωγείο περιβάλλεται από ένα φράχτη, για να υπενθυμίζει στα μεγαλύτερα παιδιά να μην μπαίνουν μέσα, αλλά και να κρατάει τα μικρότερα μέσα, παρότι τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούν να μουν εάν τους δοθεί η άδεια.

Λίγο πιο κει, πάνω στο λόφο, βρίσκεται ένα μεγάλο ορθογώνιο κτίριο, το οποίο περιλαμβάνει ένα μεγάλο χώρο για τα μαθηματικά στον πάνω όροφο και στα πλάγια υπάρχει ένας μάλλον μικρότερος χώρος για τη γλώσσα. Στον κάτω όροφο υπάρχει μια κουζίνα για το δημοτικό και χώροι για χειροτεχνίες, διάβασμα, γεωγραφία και επιστήμες. Παντού υπάρχουν εκθέσεις για να δεις και υλικό για να χρησιμοποιήσεις, που δεν υπήρχαν ούτε στα καλύτερα βρετανικά δημοτικά σχολεία του '70. Όμως, δεν υπάρχει πρόθεση υπερ-εκμετάλλευσής τους και πάντα έβλεπα πιο πολλά παιδιά έξω παρά μέσα.

Πιο πάνω πάλι, βρίσκεται ένα άλλο κτίριο με κοινό χώρο για το γυμνάσιο, ένα μεγάλο δωμάτιο για τις συνελεύσεις, ένα δωμάτιο γεμάτο με παιχνίδια, με πίνακες και χαρτιά, και στον επάνω όροφο βρίσκεται η μοναδική αίθουσα του σχολείου, όπου τα παιδιά που επιθυμούν να μελετήσουν μαζί μπορούν να βρεθούν μετά από συμφωνία, με ή χωρίς κάποιο μέλος του προσωπικού.

Πιο πέρα από αυτά τα κτίρια υπάρχει ένα γραφείο και μετά απ' αυτό βρίσκεται το σπίτι των Βιλντ όπου φιλοξενήθηκα. Το φαγητό τους είναι θαυμάσιο. Οι Βιλντ αφιέρωσαν πολύ απ' τον

πολύτιμο χρόνο τους για να περάσω εγώ καλά, αλλά και για να μάθω όσα περισσότερα γίνονται για το σχολείο.

Υπάρχει τουλάχιστον ένας υπεύθυνος από το προσωπικό για κάθε χώρο του σχολείου, αν και αυτό δε γίνεται αρχικά αντιληπτό, επειδή παραμένουν όσο πιο αφανείς γίνεται.

Κάθε εβδομάδα αλλάζουν, οπότε κάποιος που είναι στο χώρο της χειροτεχνίας τη μια εβδομάδα μπορεί να είναι σ' αυτό των σπορ την άλλη. Όπως επιβλέπουν, καταγράφουν προσεχτικά τι κάνει κάθε παιδί, χρησιμοποιώντας ένα επίσημο, λεπτομερές σύστημα κωδίκων· αυτά τα αρχεία συγκεντρώνονται στο γραφείο και συζητιούνται στις εβδομαδιαίες συνελεύσεις του προσωπικού.

Μου είπαν πως, εάν ένα μικρό παιδί σκαρφαλώσει και κάπου σκαλώσει και ζητήσει βοήθεια, ένας δάσκαλος θα πάει να σταθεί δίπλα του, αλλά δε θα κατεβάσει το παιδί. Ρώτησα εάν υπήρχαν και άλλες αντι-ενστικτώδεις κατευθυντήριες γραμμές για το προσωπικό και μου είπαν μόνο πως ποτέ δεν πρέπει να φωνάζουν, αλλά όποτε εμφανίζονταν προβλήματα θα έπρεπε να πλησιάσουν τα παιδιά που εμπλέκονταν και να μιλήσουν ήρεμα. Επίσης οι ενήλικοι δεν πρέπει να πλησιάζουν τα παιδιά, εκτός και εάν τους καλέσουν ή υπάρχει κάποιο πρόβλημα που απαιτεί την παρέμβαση ενός ενήλικου. Οι δάσκαλοι ενθαρρύνονται να διηγούνται ιστορίες και όχι να τις διαβάζουν, γιατί, όταν διαβάζεις φωναχτά, η προσοχή σου είναι στο βιβλίο, ενώ όταν διηγείσαι μια ιστορία, η προσοχή σου είναι στο παιδί. Θεωρείται πολύ σημαντικό να μη βλέπουν τα παιδιά τους δασκάλους σαν κάποιους που τα ελέγχουν· έτσι ειδικοί επιβλέποντες καλούνται να διατηρήσουν την τάξη στα σχολικά λεωφορεία και να φέρουν τα παιδιά στο σχολείο ή να τα πάνε για κολύμπι. Ήμουν καλεσμένος του σχολείου για μια εβδομάδα το Νοέμβριο του 1996 και με περίμεναν πολλές εκπλήξεις. Η πρώτη αφορούσε μια λίστα οδηγιών για τους επισκέπτες. Δεν πρέπει να μιλάς με άλλους επισκέπτες ή με το προσωπικό και μπορείς να μιλάς μόνο στα παιδιά, εάν σου μιλήσουν αυτά πρώτα. Πρέπει να τα παρατηρείς μόνος και όχι σε ομάδα. Εάν

θες να δεις τι κάνει κάποιο παιδί για κάποιο χρονικό διάστημα, πρέπει να ζητήσεις την άδεια και εάν σου επιτραπεί τότε να ασχοληθείς. Δεν μπορείς να βιντεοσκοπήσεις ή να φωτογραφίσεις. Δεν μπορείς να γδυθείς. Αυτή η τελευταία οδηγία προστέθηκε, διότι ένας επισκέπτης, ίσως συνηθισμένος σε ελευθερικά σχολεία κάπως διαφορετικού είδους, άρχισε πραγματικά να περιφέρεται μη φορώντας τίποτα. Οι άλλες οδηγίες, όπως διαπίστωσα την Παρασκευή, την επίσημη μέρα επίσκεψης, ήταν όλες απαραίτητες για να μη διαταραχτεί η λειτουργία του σχολείου από τους τόσους ανθρώπους που είχαν καταφθάσει. Συνέλαβα τον εαυτό μου να θυμώνει πραγματικά, όταν είδα μια γυναίκα να ρωτάει κάποιο παιδί τι έκανε, γιατί ήταν τόσο ξεκάθαρο πως αυτό αποτελούσε μια αγενή παρέμβαση.

Ξαφνιάστηκα όταν η Ρεμπέκα Βιλντ χαιρέτησε όλο το προσωπικό ανταλλάσσοντας φιλιά και τότε, τη δεύτερή μου μέρα, δέχτηκα κι εγώ φιλιά από τις γυναίκες δασκάλες. Μου έκανε εντύπωση το ότι με σύστησαν σε όλο το προσωπικό αλλά σε κανένα απ' τα παιδιά. Επίσης μου έκανε εντύπωση το ότι η μέρα, η σχολική, άρχιζε στις οχτώ και τελείωνε στις δώδεκα. Και επίσης ξαφνιάστηκα ανακαλύπτοντας πως τα παιδιά είχαν τόσο πολύ συνηθίσει τους επισκέπτες, ώστε αρχικά πρέπει να περνούσα τόσο απαρατήρητος, σαν να ήμουν έπιπλο. Εντυπωσιάστηκα από το πόσο ήσυχο ήταν το σχολείο· το μόνο φασαριόζικο παιχνίδι ήταν ένα κατά το οποίο μια σειρά παιδιών ανεβαίνει σε τέσσερις επικλινείς ράβδους, που σχηματίζουν ένα τετράγωνο και τα δύο πρώτα παιδιά της σειράς προσπαθούν να σπρώξουν τα άλλα κάτω· ο θόρυβος προερχόταν από τις ζητωκραυγές για τους διαγωνιζομένους. Μου έκανε εντύπωση που το σχολείο ήταν τόσο καθαρό, τακτοποιημένο. Επίσης εντυπωσιάστηκα επειδή υπήρχε μια μανία για τους βόλους – ποτέ δεν είχα δει να παίζονται έτσι αλλού και δεν κατάφερα να καταλάβω έως το τέλος της εβδομάδας πώς.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής μου, με κάλεσαν να παρακολουθήσω μια συνέλευση του προσωπικού και να θέσω τα ερωτήματά μου και να ακούσω μία από τις εβδομαδιαίες συνε-

λεύσεις του δημοτικού: μου επιτράπηκε να ηχογραφήσω κάποιους νυν και πρώην μαθητές του γυμνασίου να απαντούν σε ερωτήσεις που προσπάθησα να διατυπώσω στα ισπανικά, αλλά τις οποίες κατέληξε να μεταφράζει η Ρεμπέκα. Ηχογράφησα μια μεγάλη συνέντευξη με έναν πρώην μαθητή που ήταν Γάλλος, οπότε μπορούσα εύκολα να τον καταλάβω. Επειδή ήμουν επισκέπτης, δε μου επιτρεπόταν να μιλάω σε κανονικούς μαθητές και τα ημερολόγια που κρατούν όλοι οι μαθητές του γυμνασίου είναι εντελώς εμπιστευτικά. Αυτές οι δύο ηχογραφήσεις είναι οι μοναδικές μου πηγές για τις απόψεις των μαθητών σχετικά με το σχολείο.

Το προσωπικό φαίνεται να μαθαίνει απ' το σχολείο σχεδόν κατά τον ίδιο τρόπο που μαθαίνουν και οι μαθητές, οπότε είναι διαφωτιστικό να παρουσιάσω το αποτέλεσμα των συναντήσεών μου μ' αυτούς τους δασκάλους.

Συνελεύσεις προσωπικού γίνονται τέσσερα απογεύματα την εβδομάδα, για δύο με δυόμισι ώρες. Αυτές οι τέσσερις συνελεύσεις αφιερώνονται: στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό, στο γυμνάσιο, στη γενική εμβάθυνση, στην κατανόηση (συνήθως αρχίζουν από ένα καθημερινό συμβάν) και στον πρακτικό πειραματισμό με υλικά που είναι διαθέσιμα στο σχολείο, ειδικά με τα υλικά των μαθηματικών.

Η συνέλευση στην οποία ήμουν προσκεκλημένος ήταν ιδιαίτερη και προηγήθηκε μπάρμπεκιου στην αυλή των Βιλντ. Οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις που ακολουθούν δεν έχουν καταγραφεί και έγιναν στα ισπανικά. Τα παρακάτω αποτελούν ένα απόσπασμα αυτών που θυμάμαι να μου είπαν.

Ντέιβιντ Γκριμπλ: Ποια είναι, για σένα, η πιο σημαντική πλευρά του Πέστα;

Απαντήσεις:

- Τα παιδιά μου θέλουν να έρχονται στο σχολείο. Μπορώ να είμαι ο εαυτός μου με τα παιδιά στο σπίτι.
- Ο σεβασμός που επιδεικνύεται στα παιδιά προεκτείνεται και στους ενηλίκους, στο προσωπικό, στους γονείς, στην οικογένεια,

νεια, στους γείτονες: η προσωπική λογική του καθενός διευρύνεται.

- Δουλεύω στο γραφείο και νομίζω πως παίρνω συνειδητές αποφάσεις όλη την ώρα για να διευκολύνω τη λειτουργία του σχολείου και τις σχέσεις σ' αυτό. Οι αποφάσεις μου είναι συνειδητές, δεν υπόκεινται σε κάποιο κώδικα εντολών.

- Εκτίμησα το σχολείο μόνο σταδιακά και τώρα έμαθα πως με σέβονται και εγώ σέβομαι τους άλλους και μπορώ να έχω μια οπτική του μέλλοντος για τον εαυτό μου.

- Δε λέμε στα παιδιά τι να κάνουν (και μόνο σπάνια τους λέμε τι να μην κάνουν).

- Το πιο σημαντικό είναι το κατάλληλα προετοιμασμένο περιβάλλον όπου τα παιδιά μπορούν να διαλέξουν.

Ντέιβιντ Γκριμπλ: Πώς μαθαίνουν τα παιδιά να διατηρούν το σχολείο τόσο τακτοποιημένο;

Απαντήσεις:

- Υπάρχουν πολύ λίγοι κανόνες και γίνονται τα πάντα για το δικό τους όφελος, οπότε καταλαβαίνουν πως είναι σωστό να ακολουθούν τους λιγιστούς κανόνες που υπάρχουν.

- Άλλα παιδιά που επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν τα διάφορα εργαλεία θέλουν να τα έχουν τακτοποιημένα, καθαρά κ.λπ.

- Στο νηπιαγωγείο, οι ενήλικοι ζητούν από τα παιδιά να βάζουν τα πράγματα στην άκρη και το κάνουν οι ίδιοι γι' αυτά, εάν δεν είναι ακόμα έτοιμα.

- Στο δημοτικό δε δυσανασχετούν όταν τους υπενθυμίζουν ότι κάτι πρέπει να μπει στην άκρη. Γίνεται με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να μη θίγεται η αξιοπρέπεια τους και να νιώθουν πως εξακολουθούν να τους εκτιμούν ως ανθρώπους.

Ντέιβιντ Γκριμπλ: Πώς μαθαίνουν οι δάσκαλοι του Πέστα πώς να συμπεριφέρονται;

Απαντήσεις:

- Υπάρχουν πεντάμηνες σειρές μαθημάτων, κάθε Σάββατο πρωί μόνο. Τις παρακολούθησα και εγώ. Μετά ήρθα να παρατηρήσω τι γίνεται για τρεις εβδομάδες και μου ήταν πολύ δύσκολο να παρατηρώ χωρίς να μιλάω.

- Πρώτα έμαθα από μμητισμό και μετά κατάλαβα πως μπορούσα να είμαι ο εαυτός μου μέσα στο σύστημα. Τώρα είμαι πιο πολύ ο εαυτός μου απ' όσο ήμουν πριν.

- Έρχεσαι και κάνεις το ένα λάθος μετά το άλλο, αλλά υπάρχουν οι συνελεύσεις του προσωπικού τα απογεύματα και τα παιδιά σε βοηθούν να μάθεις.

- Η ανεκτικότητα των παιδιών είναι από μόνη της μάθημα.

- Όταν βρίσκεσαι εδώ για κάποιο καιρό, σου φαίνεται φυσικό.

Στη συνέλευση του δημοτικού που παρακολούθησα, πρόεδρος ήταν ένα απ' τα παιδιά, με ένα γραμματέα να τον βοηθάει, επίσης παιδί. Αυτές οι συνελεύσεις είναι υποχρεωτικές. Υπήρξαν κάποιες ανακοινώσεις από τη Ρεμπέκα, συμπεριλαμβανομένης μιας καταγγελίας για φαγητό στα λεωφορεία καθ' οδόν προς το κολυμβητήριο. Είχε συμφωνηθεί πως σε όσους δεν τηρούσαν τους κανόνες στα λεωφορεία δε θα τους επιτρεπόταν να πάνε πάλι για κολύμπι την επόμενη εβδομάδα.

Ένας αριθμός εργασιών, όπως ο καθαρισμός κάποιων περιοχών ή το να φέρει κάποιος το φαγητό και το ποτό την ώρα του διαλείμματος, έπρεπε να διανεμηθούν. Αυτό γινόταν σύμφωνα με ένα σύστημα που είχε επινοηθεί στην προηγούμενη συνέλευση. Πρώτα, οι πιο δημοφιλείς δουλειές δίνονταν στους εθελοντές. Έπειτα, λιγότερο δημοφιλείς δουλειές μοιράζονταν ως τιμωρία σε όσους έρχονταν καθυστερημένα ή μιλούσαν χωρίς να είναι η σειρά τους. Εάν έμεναν ακόμα δουλειές να γίνουν, τότε χρησιμοποιούσαν κλεψύδρα. Εάν δεν υπήρχαν εθελοντές για κάποια δουλειά μέσα σε ένα λεπτό, το προεδρείο απλά διάλεγε κάποιον στην τύχη να την κάνει.

Στη συνέχεια ακολουθούσε μια σειρά αναφορών για μικροπαραβάσεις των κανόνων. Επρόκειτο για συχνά αδιάφορες α-

ναφορές, κατά τις οποίες ο ομιλών δεν είχε προσωπικά βλαφτεί από την παράβαση. Οι περισσότερες απ' αυτές είχαν σύντομη και δίκαιη έκβαση, αλλά έγινε μεγάλη κουβέντα για μια κοπέλα που είχε καλέσει κάποιους φίλους της σε ένα πάρτι στο σπίτι της, το οποίο βρισκόταν κοντά, και μετά το σχόλασμα τους οδήγησε έξω από την πύλη, αντί να πάνε πρώτα να συνεννοηθούν για τα δρομολόγια των λεωφορείων. Στο τέλος δεν έγινε τίποτα, γιατί υπήρχαν συγκρουόμενα συμπεράσματα για το ποιος έφταιγε και μεγάλη αβεβαιότητα για το ποιος κανόνας παραβιάστηκε. Μετά τη συνέλευση το περιβάλλον προσαρμόστηκε έτσι ώστε να μην υπάρχει περίπτωση να επαναληφθεί παρόμοιο περιστατικό – και πιο συγκεκριμένα η πύλη αντικαταστάθηκε με φράχτη.

Οι δύο συνελεύσεις, μία για το δημοτικό και μία για το γυμνάσιο, ήταν τα μόνα γεγονότα της εβδομάδας στα οποία η παρουσία ήταν υποχρεωτική, αλλά υπήρχε ένας εντυπωσιακά μεγάλος αριθμός ομαδικών δραστηριοτήτων για ενηλίκους, λαμβανομένης υπόψη της φιλοσοφικής αντίθεσης των Βιλντ στην καθιερωμένη αντίληψη των μαθημάτων. Νομίζω πως γι' αυτούς η λέξη «μάθημα» πρέπει να υπονοεί την αναγκαστική απομνημόνευση πληροφοριών, χωρίς απαραίτητα να έχουν γίνει κατανοητές. Παρακολούθησα αρκετά μαθήματα χειροτεχνίας, που δε θα περιέγραφα παρά ως μαθήματα, και είδα έναν επισκέπτη-δάσκαλο να δείχνει σε μια αρκετά μεγάλη ομάδα παιδιών πώς να κατασκευάσουν ένα τρισδιάστατο μοντέλο μιας τοποθεσίας που αντιστοιχούσε σε ένα κομμάτι του χάρτη. Το σχολείο είχε ένα χρονοδιάγραμμα χωρισμένο σε διαστήματα μισάωρων (συχνά συνδυασμένων σε δυάδες), το οποίο ανήγγειλλε τις δύο συνελεύσεις, δύο μαθήματα υπολογιστών, ιστορία, μελέτη, δημιουργική γραφή, τρία τμήματα αγγλικών, βιολογία, χειροτεχνίες για τα Χριστούγεννα, κολύμπι και πέντε ομάδες Φρεϊνέ. Οι ομάδες Φρεϊνέ αποτελούνται από παιδιά που θέλουν να έχουν την εμπειρία της συλλογικής δουλειάς και μπορούν να επιλέξουν οποιοδήποτε περιεχόμενο και οποιαδήποτε δραστηριότητα. Υπάρχει κάτι που προσφέρεται σε καθε-

μία από τις τριάντα περιόδους του χρονοδιαγράμματος, αλλά υπάρχουν εκατόν ενενήντα παιδιά στο σχολείο, οπότε συνήθως τουλάχιστον εκατόν εβδομήντα απ' αυτά ακολουθούν τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα, τα οποία συνήθως αφορούν το παιχνίδι. Το παιχνίδι, όπως έχει πει η Μαρία Μοντεσόρι, είναι η δουλειά του παιδιού. Πιο πολύ στο γυμνάσιο επιλέγουν και παρακολουθούν τις δραστηριότητες του χρονοδιαγράμματος. Υπάρχουν και ευκαιρίες να κάνουν κάτι εκτός σχολείου. Δύο φορές την εβδομάδα πραγματοποιούνται κύκλοι εκπαιδευτικών εκδρομών. Οι εκδρομές φεύγουν στις έξι το πρωί, για να αποφύγουν την περίοδο της μέρας με την περισσότερη ζέστη. Αυτές οι εκδρομές έχουν γίνει ένα σημαντικό κομμάτι της ζωής του σχολείου για πολλούς από τους μεγαλύτερους μαθητές. Επίσης γίνονται και συχνές εκδρομές για χαλάρωση. Πήγα με μια ομάδα από το δημοτικό για μια βόλτα σ' ένα παλιό τούνελ σιδηροδρομικού σταθμού, γεμάτο νυχτερίδες, στα μισά της πλαγιάς ενός φαραγγιού. Η αρχική πρόθεση ήταν να πάμε έως κάτω στο ποτάμι, αλλά τα παιδιά αποφάσισαν να μείνουν και να παίξουν κάπου. Η όλη εμπειρία –το φαράγγι, τα παλιά βαγόνια, το ποτάμι από κάτω μας, η βλάστηση, το σκοτεινό σαν πίσσα τούνελ, οι νυχτερίδες– ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρονσα.

Από την ηλικία των δέκα μπορείς ακόμα να βγαίνεις τρεις μέρες την εβδομάδα σε κάποια θέση εργασίας. Να σερβίρεις σε εστιατόρια και σε μαγαζιά είναι αρκετά δημοφιλής απασχόληση, όπως και το να προσέχεις ζώα. Εάν θέλεις να κάνεις «*trabajo*» (δουλειά), όπως λέγεται, πρέπει να έχεις αποδείξει πως μπορείς να κάνεις σοβαρές επιλογές για σένα τον ίδιο, παρά να ακολουθείς τις επιλογές των άλλων, και πως αναλαμβάνεις την ευθύνη των ιδίων των πράξεών σου. Μερικά παιδιά θέλουν να κάνουν «*trabajo*» μόνο και μόνο επειδή, παρά τις διάφορες ευκαιρίες γύρω τους, δεν μπορούν να βρουν μια δραστηριότητα να τα ευχαριστεί και νομίζουν πως αυτό το πρόβλημα θα λυθεί εάν δοκιμάσουν κάτι καινούριο. Η αναζήτηση του νεωτερισμού δε θεωρείται σωστός λόγος για να επιζητάς κάποια δουλειά: είναι πιο σημαντικό να αναπτύξεις τη δυνατότητά σου να εκμε-

ταλλεύεσαι θετικά ό,τι ήδη υπάρχει γύρω σου. Τα παιδιά θεωρούνται πολύ ανώριμα, όταν καμιά φορά ζητούν να δουλέψουν, αλλά δεν παίρνουν την άδεια.

Η Ρεμπέκα με πήγε να επισκεφτώ δύο δωδεκάχρονα κορίτσια που δούλευαν σε ένα άσυλο για ζώα που έχουν κακοποιηθεί ή έχουν παράνομα παγιδευτεί, όπου τα βοηθούν να ανακάμψουν και να γυρίσουν έπειτα στην άγρια φύση. Ο πιο θεαματικός έγκλειστος ήταν ένας κόνδορας. Ήταν η ώρα που τα τάζαν, όταν φτάσαμε, και τα κορίτσια ήταν μέσα στα κλουβιά, αναλαμβάνοντας πραγματικά μια πρακτική ευθύνη.

Υπάρχουν αυστηρά όρια που επιβάλλονται για να διαφυλάξουν το ειδικό περιβάλλον και να εξασφαλίσουν πως τα παιδιά δε θα αναμειχθούν σε δραστηριότητες που δεν ανταποκρίνονται στο στάδιο ανάπτυξής τους. Υπάρχουν υπολογιστές στο γραφείο, για παράδειγμα, αλλά μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο απ' αυτούς των οποίων οι ικανότητες στο να χειρίζονται μηχανές είναι αναπτυγμένες. Η τηλεόραση στο σπίτι δεν ενδείκνυται καθόλου, διότι πιστεύουν πως προκαλεί νευρολογικές βλάβες. Όταν τα παιδιά ζήτησαν κάποιο δωμάτιο φασαρίας, όπου θα μπορούσαν να παίξουν μαξιλαιοπόλεμο και να κάνουν όση φασαρία ήθελαν, η άδεια δε δόθηκε. Κανένα κασετόφωνο ή ραδιόφωνο δεν επιτρέπεται, διότι θα εισήγαγαν ένα στοιχείο για το οποίο δεν είχε γίνει προετοιμασία. Όπλα-παιχνίδια μπορούσαν να φέρουν στο σχολείο μόνο εάν ήταν αθόρυβα.

Από τις οικογένειες ζητείται να αποδέχονται την προσέγγιση του σχολείου στο σπίτι και να μην κανονίζουν εξωσχολική εκπαίδευση, όπως ιδιαίτερα μαθήματα μουσικής, μέχρι το παιδί να γίνει τουλάχιστον δώδεκα χρονών και ακόμα και τότε πρέπει να έχουν τη συγκατάθεση του σχολείου. Μέχρι πρόσφατα, το σχολείο δεχόταν παιδιά από ευρωπαϊκές οικογένειες που είχαν μετακομίσει στον Ισημερινό ειδικά για το Πέστα, αλλά αυτό δε γίνεται πια, γιατί η ζωή της οικογένειας μπορεί να διαταραχτεί από την πολιτισμική αλλαγή τόσο, ώστε να μην είναι δυνατό ένα ήρεμο οικογενειακό περιβάλλον. Από τους γονείς ζητείται να παρακολουθήσουν μαθήματα για την προσέγγιση

του σχολείου στην εκπαίδευση, πριν τα παιδιά τους πάνε στο δημοτικό και πριν πάνε στο γυμνάσιο. Τα παιδιά δεν επιτρέπεται να παρευρίσκονται στις συγκεντρώσεις των γονέων, διότι αυτές δεν αποτελούν κατάλληλο περιβάλλον για παιδιά. Κανένα νέο παιδί δε γίνεται δεκτό στο σχολείο μετά την ηλικία των δώδεκα.

Η φιλοσοφία του σχολείου πηγάζει από μια πολύ ευρεία βάση και επηρεάζει όλα όσα γίνονται. Οι Βιλντ διαχώρισαν προσεκτικά τα όρια από την παρέμβαση. Τα παιδιά νιώθουν πως οι επιλογές τους είναι περιορισμένες; Όταν ηχογράφησα περίπου είκοσι μαθητές ή πρόσφατους πρώην μαθητές από το γυμνάσιο, δε χρειαζόταν να κάνω αυτή την ερώτηση, διότι η απάντηση ήταν προφανής. Οι παρακάτω παρατηρήσεις έχουν ελάχιστα τροποποιηθεί, ώστε να μην είναι απαραίτητο να περιλαμβάνονται οι ερωτήσεις μου.

-Το καλύτερο στο Πέστα για μένα είναι οι φίλοι που έκανα εκεί. Είναι αυτοί που με ξέρουν καλύτερα και αυτοί με τους οποίους έχω τις καλύτερες σχέσεις έως τώρα, είναι οι άνθρωποι που γνωρίζω εδώ.

-Όταν φεύγεις και πας στο κολέγιο, ανακαλύπτεις πως εκεί έξω είναι ένας εντελώς διαφορετικός κόσμος από εδώ μέσα. Και αυτό με εξέπληξε πολύ. Γιατί όλα είναι διαφορετικά και, δεν ξέρω, εδώ σε σέβονται και εκεί... με εξέπληξε πολύ. Εκεί δε σε σέβονται καθόλου, πρέπει να γραφτείς σ' ένα μάθημα ενός καθηγητή, να κάνεις ό,τι σου λέει, και εγώ το έκανα αυτό και τώρα δεν είμαι στο κολέγιο. Στις σπουδές μου τα πήγα καλά, πέρασα το έτος, πήρα καλούς βαθμούς, αλλά δε μου άρεσε το περιβάλλον. Όχι, δεν μπορούσα να το ανεχτώ.

-Και μένα μου φαίνεται πολύ διαφορετικό, ειδικά οι άνθρωποι της ηλικίας μας, δεν ξέρω, καμιά φορά μοιάζουν πιο χαζοί από αυτούς εδώ. Υπάρχουν λίγοι που μπορούν να συναναστραφούν άλλους ανθρώπους. Τα πήγα και εγώ καλά, καλούς βαθμούς, όλα αυτά, αλλά δε μου άρεσε. Έφυγα από το κολέγιο και εγώ. Βρίσκομαι σε κάποιο άλλο, μάλλον αδιάφορο κολέγιο.

-Για μένα το καλύτερο στο Πέστα ... για μένα το καλύτερο είναι όλο το Πέστα. Το όλο περιβάλλον, όλα όσα είναι εκεί, η δυνατότητα του να μπορείς να φύγεις με το ποδήλατό σου, να κάνεις ό,τι θέλεις, όλοι σε βοηθούν. Εάν σ' ενδιαφέρει κάτι, δε σε πιέζουν καθόλου, όλοι είναι ελεύθεροι. Έχεις τη δυνατότητα να κάνεις ό,τι θέλεις. Εάν φύγεις με το ποδήλατο, δε σε πιέζουν για το χρόνο, μπορείς να έχεις όσο χρόνο θέλεις. Εάν βρίσκεσαι εδώ στο Πέστα, μπορείς να χρησιμοποιήσεις ό,τι βρίσκεται εδώ. Είναι φανταστικό, σούπερ. Πιστεύω πως σε βοηθάει να ωριμάσεις. Και το χειρότερο είναι καμιά φορά πως θα ήθελες να τα μοιραστείς όλα αυτά με άλλους ανθρώπους, όλο αυτό το υπέροχο πράγμα που είναι το Πέστα, και δεν έχεις την ευκαιρία· και βλέπεις ανθρώπους που είναι σε άλλα σχολεία και πρέπει να κάνουν όλα αυτά τα χαζά πράγματα και μαθήματα και όλα αυτά, συνέχεια να αποστηθίζουν τα πάντα. Από τότε που ήταν μικροί, κατέστρεφαν το μυαλό τους, γιατί δεν τους άφηναν μόνους τους. Ίσως το πιο σημαντικό πράγμα για μένα είναι το ότι παίζεις και ευχαριστιέσαι όσο το δυνατό περισσότερο, γιατί μπορείς να είσαι παιδί μόνο μέχρι τα δεκαοχτώ πάνω κάτω· από τότε και μετά είσαι υποχρεωμένος να είσαι ενήλικος όλη σου τη ζωή – και πρέπει να εκμεταλλευτείς αυτό το διάστημα και όχι να προσπαθείς να είσαι συνέχεια ενήλικος.

-Εκεί έξω καμιά φορά νομίζεις πως έχεις βρει ένα δρόμο και οι άλλοι νομίζουν πως έχουν βρει έναν άλλο, οπότε ποιος είναι ο τρελός, εγώ ή αυτοί; Εκεί σε κάνουν να δεις τα πράγματα με διαφορετικό τρόπο και πας εκεί και –τουλάχιστον σύμφωνα με τη δικιά μου εμπειρία– απλώς μελετούν, μελετούν για να ευχαριστήσουν τους γονείς τους, για να πάρουν τους καλύτερους βαθμούς, οπότε συνεχίζω να λέω: “Είμαι τρελή ή τι γίνεται;” Γιατί μπορεί να είναι πολύ καλοί άνθρωποι αυτά τα παιδιά και τους βλέπω σαν αρκετά καλούς φίλους, αλλά δεν είναι, δεν είναι σαν τους ανθρώπους του Πέστα. Αυτοί που συμπαθώ περισσότερο είναι αυτοί του Πέστα, οι φίλοι που έκανα εκεί.

-Το να τα πηγαίνουμε καλά με άλλους από άλλα σχολεία είναι αρκετά εύκολο για μας, αλλά πρέπει να προσπαθούμε να καταλάβουμε ανθρώπους που δεν είχαν την τύχη που είχαμε εμείς. Πολλοί απ' αυτούς βρίσκονται υπό πίεση, λένε πολλά ψέματα και τέτοια, οπότε οι σχέσεις μ' αυτούς δεν μπορούν να είναι πλήρεις, οπότε γι' αυτό το λόγο είναι πιο υγιές και πολύ πιο διασκεδαστικό με ανθρώπους του Πέστα.

-Πιστεύω πως, πολύ περισσότερο απ' το να μαθαίνεις τα μαθήματα, εδώ, μαθαίνεις να ζεις, να ζεις τη ζωή. Και εάν δε μάθεις μαθηματικά ή πολλή φυσική και τέτοια, μαθαίνεις να σχετίζεσαι με ανθρώπους, να είσαι πιο ανθρώπινος και να σέβεσαι τους άλλους, ίσως να γίνεις καλύτερος άνθρωπος. Σκέφτεσαι διαφορετικά.

-Πιστεύω πως όλα όσα ξέρω τα έμαθα στο Πέστα και πως δε θα μπορούσα να τα έχω μάθει σε άλλο σχολείο, λόγω της ελευθερίας που είχα να αποφασίζω και να κάνω πράγματα όταν θέλω. Συχνά σε άλλα σχολεία πρέπει να μελετάς τα απογεύματα, δεν έχεις την ελευθερία να κάνεις άλλα πράγματα, πρέπει να αφιερωθείς σε πράγματα που δε σου αρέσουν και σε πιέζουν να κάνεις αυτή τη δουλειά στο σπίτι και όλα αυτά.

-Πιστεύω πως θα έπρεπε να συμβεί σε όλα τα σχολεία, να μπορείς να κάνεις ό,τι θέλεις, γιατί τότε αναλαμβάνεις την ευθύνη για ό,τι έχεις ανάγκη και έτσι γίνεσαι πιο υπεύθυνος. Κάθε μέρα αποφασίζεις τι θα κάνεις, εάν θα πας να παίξεις ή εάν θα πας να δουλέψεις – μου φαίνεται πολύ καλό.

-Όταν βρίσκεσαι εδώ από πολύ μικρός, συχνά πιέζεσαι από τους θείους και τις θείες σου, τους παππούδες σου ή τα ξαδέλφια σου που σου λένε: *“Ω χρυσό μου, δε μαθαίνεις τίποτα. Ο ξάδερφός σου γνωρίζει αγγλικά. Τι τάξη πας; Κοίτα, δεν ξέρεις ούτε την προπαίδεια και είσαι κιόλας δεκατριών”*. Έτσι συχνά πιέζεσαι και όταν έρχονται οι διακοπές λες: *“Να φύγω του χρόνου, να μη φύγω του χρόνου;”* Ρωτάς τους γονείς σου και, καθώς ακολουθούν τις ίδιες μεθόδους με το Πέστα, σου λένε: *“Κάνε ό,τι θες”*. Τότε αρχίζεις να παίρνεις εσύ την ευθύνη.

Σκέφτομαι πως συνήθισα να αναρωτιέμαι: *“Όταν μεγαλώσω, θα μετανιώσω ή θα είμαι ευχαριστημένος που ήμουν στο Πέστα; Νομίζω πως θα μετανιώσω”*. Αλλά τώρα είμαι κατενθουσιασμένος που έμεινα όσο το δυνατό περισσότερο στο Πέστα και πήρα ό,τι μπορούσα περισσότερο από εκεί, γιατί πιέζεσαι για λίγο και αρχίζεις να ξεχνάς τι είναι σημαντικό για εσένα. Το σημαντικό είναι πως αναπτύσσεσαι εσύ προσωπικά. Αυτά που θα μπορούσες να κάνεις στα άλλα σχολεία, να αποστηθίζεις αγγλικά ή την προπαίδεια, κάποια στιγμή θα ενδιαφερθείς και θα τα μάθεις για λογαριασμό σου.

-Εδώ μαθαίνεις επίσης να είσαι πιο υπεύθυνος, πιο ευσυνειδητός σε αυτά που κάνεις.

Από τη συνέντευξη που πήρα από ένα νεαρό Γάλλο που ήταν στο σχολείο από την ηλικία των δύο έως την ηλικία των δεκαέξι χρονών, και ήταν τώρα δεκαεφτά, έχω επιλέξει αποσπάσματα γενικού ενδιαφέροντος, παρά τον καμιά φορά προσωπικό τόνο.

“Όταν ήμουν δώδεκα χρονών, αρχίσαμε να κάνουμε μικρές εξόδους με τα ποδήλατα. Τώρα γίνεται συχνά αυτό. Εμείς ήμαστε αυτοί που το αρχίσαμε με μικρές εκδρομές, που δεν ήταν καθόλου οργανωμένες, κατά μήκος μισοφτιαγμένων δρόμων, πάντα με τη συνοδεία ενηλίκων. Τώρα μαζεύουμε μόνοι μας τα λεφτά, κάνουμε το δικό μας προϋπολογισμό και αγοράζουμε εισιτήρια. Οργανώνουμε τα πάντα, αλλά οι μεγάλοι μάς βοηθούν καμιά φορά. Συνήθως πηγαίναμε σε μέρη που τα παιδιά γνώριζαν καλά. Για παράδειγμα πηγαίναμε συχνά στην Τένα, όπου βρισκόταν ένας άντρας που μας δάνειζε το σπίτι του, και εμείς οργανωνόμασταν, εμείς μαγειρεύαμε, κάναμε τα πάντα, χωρίς καμιά βοήθεια από πουθενά. Κάποιος έφερνε τη ζάχαρη, κάποιος άλλος τη σοκολάτα, κάποιος άλλος τα λαχανικά. Έτσι γινόταν.

»Όταν είσαι στο σχολείο μόνο για τέσσερις ώρες, το βασικό είναι να είσαι με τους φίλους σου και έπειτα δουλεύεις και λίγο, όχι πολύ. Γιατί οι πιο δυνατές εμπειρίες είναι όταν πας εκ-

δρομές εκτός σχολείου. Είναι πολύ δυνατή εμπειρία, βλέπεις ένα σωρό πράγματα, βλέπεις διαφορετικά πράγματα, γιατί δεν είσαι με τους γονείς σου, είσαι μόνος σου, οπότε παρατηρείς.

»Θυμάμαι, όταν ήμασταν μεγαλύτεροι στο σχολείο, συχνά ζητούσαμε περισσότερο χρόνο στο σχολείο, αλλά έλεγαν πως δε θα το άνοιγαν και τα απογεύματα. Θυμάμαι που καμιά φορά μέναμε όταν παίζαμε. Γευματίζαμε εκεί και μέναμε το απόγευμα, γιατί δεν υπήρχε αρκετός χρόνος τα πρωινά. Πιστεύω πως είναι καλό να πηγαίνει κανείς στο σχολείο μόνο το πρωί, γιατί αυτό σου αφήνει το περιθώριο να κάνεις πολλά πράγματα εκτός σχολείου, έτσι δεν είναι; Δεν υπάρχει μόνο το σχολείο στη ζωή μας, υπάρχουν και άλλα πράγματα. Είναι καλό. Είναι αλήθεια πως οι τέσσερις ώρες δεν είναι πολλές, αλλά είναι καλές.

»Έφυγα πριν από ένα χρόνο με μια ομάδα φίλων και πήγαμε να δοκιμάσουμε ένα κανονικό σχολείο. Είχαμε φίλους από έξω που μας μιλούσαν γι' αυτό καμιά φορά, πώς ήταν ένα κανονικό σχολείο, και δεν ήταν χαρούμενοι που τελείωναν οι διακοπές, γιατί έπρεπε να γυρίσουν στο σχολείο ή γιατί είχαν να μελετήσουν για το σχολείο και κάτι τέτοια. Αυτά ήταν τελείως ξένα για εμάς. Οπότε αποφασίσαμε να πάμε να δούμε πώς ήταν και έμεινα ένα χρόνο. Στην αρχή ήταν πολύ δύσκολο να προσαρμοστείς, γιατί κάνεις πράγματα που οι άλλοι δε θεωρούν φυσιολογικά, δε συμπεριφέρεσαι όπως πρέπει. Εμείς ρωτάμε για πράγματα που μας απασχολούν, εκεί δεν επιτρέπεται. Πρέπει μόνο να ακούς, δεν πρέπει να ρωτάς σε ένα κανονικό σχολείο. Τέτοια πράγματα. Στις εξετάσεις, θυμάμαι, βοήθησα ένα φίλο μου – εντελώς ευθέως. Δεν ήμουν διακριτικός. Είπα πως «*έχεις αυτό το δικαίωμα*» και αυτός είπε «*ω, ναι, μάλιστα*» και μετά το συζητήσαμε. Αυτό δεν ήταν φυσιολογικό. Για εμάς ήταν, τον βοήθησα γιατί αντιμετώπιζε μια δυσκολία, αυτό είναι φυσιολογικό, όμως – τέλος πάντων, στην αρχή ήταν πολύ δύσκολα και μετά έπρεπε να εργαζόμαστε σκληρά. Καμιά φορά μέναμε ξύπνιοι έως τις τρεις το πρωί για να μελετήσουμε, γιατί δεν καταλαβαίναμε, δε γνωρίζαμε, αλλά μετά.... Το αρχικό διάστημα ήταν δύσκολο, αλλά το αμέσως επόμενο ήταν κανο-

νικό και αυτό που ακολουθούσε ρουτίνα, το συνηθίσαμε εντελώς. Και έπειτα αποφάσισα να μη μείνω και άλλο χρόνο. Αυτός ήταν αρκετός, είδα τι ήταν, αυτό μόνο ήθελα.

»Ήμασταν τέσσερις στην ομάδα. Ο ένας πήγε στη Γερμανία, γιατί είναι Γερμανός, οι γονείς του Γερμανοί, και έχει ένα θείο που τον βοήθησε να σπουδάσει χρυσοχόος στη Γερμανία, που ήταν το πάθος του. Είχε ήδη παρακολουθήσει ένα χρόνο χρυσοχοΐα στο Κίτο, αλλά οι χρυσοχόοι πτώχευσαν και έτσι ήταν ευκολότερο γι' αυτόν να πάει στη Γερμανία. Και ένας άλλος συνέχισε στο σχολείο. Και ένας άλλος έφυγε και τώρα κάνει «*estudios libres*» (ελεύθερες σπουδές) μελετώντας για εξετάσεις στο σπίτι. Και εγώ δεν ξέρω ακόμα τι θα κάνω.

»Υπάρχουν προβλήματα ναρκωτικών στον Ισημερινό, έχω φίλους που αντιμετωπίζουν πρόβλημα ναρκωτικών. Αλλά όχι στο Πεσταλότσι. Κανένα απ' τα παιδιά που πήγαν στο Πεσταλότσι, αλήθεια δε γνωρίζω κανένα. Ούτε καπνίζουν ούτε πίνουν πολύ αλκοόλ. Λίγο γιατί τους αρέσει, αλλά όχι τόσο ώστε να μεθύσουν. Υπάρχει πολύ μεθύσι στον Ισημερινό, αλλά όχι με ανθρώπους του Πεσταλότσι. Δεν ενδιαφέρονται πολύ, γιατί, όταν δεν έχεις προβλήματα στη ζωή σου, δε βρίσκω το λόγο για τον οποίο θα αγγίξει κανείς το αλκοόλ. Απλά για να το δοκιμάσεις, ίσως, από περιέργεια».

Κλείνω αυτό το κεφάλαιο με μια προειδοποίηση από τη Ρεμπέκα Βιλντ, που μοιάζει να είναι ο επίλογος του δεύτερου βιβλίου της *Ζω για να Διδάσκω* (*Sein Zum Erziehen*). Η προειδοποίηση δεν αφορά μόνο το Πέστα, αλλά και όλα τα παρόμοια σχολεία.

«Στις μέρες μας ολοένα και περισσότεροι γονείς και δάσκαλοι αισθάνονται ανικανοποίητοι με το στυλ της καθιερωμένης διδασκαλίας, για το οποίο γίνεται λόγος μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Στις αναζητήσεις τους για εναλλακτικές μορφές εκπαίδευσης, πολλοί απ' αυτούς έχουν κάνει τον απολογισμό των εμπειριών από το Πεσταλότσι στον Ισημερινό και έκτοτε δεν κατάφεραν να σταματήσουν να σκέφτονται να αρχίσουν

μια παρόμοια δουλειά με παιδιά και οι ίδιοι. Γι' αυτό το λόγο, φαίνεται ότι έφτασε η στιγμή να εξηγήσω γιατί ένα τέτοιο μοντέλο σχολείου δεν είναι δυνατό να αντιγραφεί, αν και πρόκειται για βασικές ιδέες, οι οποίες μιλούν κατ' ευθείαν στην ψυχή.

»Θυμάμαι πως, ιδιαίτερα κατά την περίοδο των πρώτων χρόνων δουλειάς στο σχολείο, λαβαίναμε συνέχεια πληροφορίες σύμφωνα με τις οποίες τα παιδιά είχαν αντίρρηση στο να τους συμπεριφέρονται οι γονείς τους *“όπως το κάνουν στο Πέστα”*. Αυτά τα παιδιά προφανώς ένιωθαν πολύ άνετα στο σχολείο – είχαν επίσης καλές σχέσεις με τους ενηλίκους που τα φρόντιζαν εκεί. Όμως, απεχθάνονταν να αντιγράψουν οι γονείς τους τύπους συμπεριφοράς στο σπίτι που ήταν δεδομένοι όταν βρίσκονταν μαζί μας. Τα παιδιά σύντομα ανέπτυξαν ένα ένστικτο για το αν οι γονείς τους ήταν οι πραγματικοί εαυτοί τους και για το αν η συμπεριφορά τους ήταν η αυθεντική, δηλαδή εάν σε κάθε περίπτωση που σχετίζονταν με τα παιδιά τους προχωρούσαν από *“τα μέσα προς τα έξω”* – για παράδειγμα στο διακανονισμό για το σπιτικό περιβάλλον, στον τρόπο που μιλούσαν στα παιδιά τους, όταν τους έβαζαν κάποια όρια, τους παραστέκονταν στους τσακωμούς και στον πόνο, όταν τα πλησίαζαν και τα φρόντιζαν.

»*“Μην το κάνετε όπως το κάνουν και στο Πέστα!”* αντιδρούσαν. Προφανώς υποστήριζαν το ολοκάθαρο δικαίωμά τους για αυθεντικές σχέσεις με τους γονείς τους, γιατί τα παιδιά χρειάζονται τους ενηλίκους που δε φοβούνται το ρίσκο να κάνουν τα λάθη τους και να μαθαίνουν απ' αυτά και έτσι να είναι τόσο ανθρώπινοι όσο και τα παιδιά τους, που ωριμάζουν με τον ίδιο τρόπο.

»Σταδιακά οι γονείς πρόσεξαν πως κάθε συμβουλή που τους δινόταν για να δείχνουν πιο πολύ σεβασμό στα παιδιά τους έπρεπε να δουλεutenί σιγά σιγά μέσα από την καθημερινή τους εμπειρία, μέχρι τελικά να γίνει κομμάτι των ιδίων τους των συναισθημάτων και των διαδικασιών της σκέψης τους. Αλλά αυτό συμβαίνει μόνο εάν αποδεχτεί κανείς την ευθύνη για την ίδια του τη συμπεριφορά και δε χειρίζεται καταστάσεις *“με το*

πνεύμα” κάποιου άλλου. Όταν συμβαίνει αυτό, οι εμπειρίες σου είναι πραγματικά δικές σου και δε χρειάζεται πια να ανατρέχεις σε άλλους.

»Θα χαιρόμασταν εάν άνθρωποι με κουράγιο και υπευθυνότητα ξεκινούσαν μια καινούρια δουλειά με παιδιά σε διαφορετικά μέρη, που δε θα είναι *“σύμφωνη”* ή *“υπό το πνεύμα”* ή *“σύμφωνα με τις ιδέες”* της δουλειάς μας στον Ισημερινό. Όποιος ισχυρίζεται ότι δουλεύει *“σύμφωνα με τους Βιλντ”* ή ότι έχει συμπληρώσει μια *“διδασκαλία αλά Βιλντ”*, δείχνει πως δεν έχει καταλάβει πραγματικά περί τίνος πρόκειται. Η δουλειά μας προέκυψε και αναπτύχθηκε μόνο και μόνο επειδή βάλαμε τα δυνατά μας, σύμφωνα με τις ικανότητές μας, στη δικιά μας ειδική περίπτωση. Απλά δε μεταφέρεται και ούτως ή άλλως δεν είναι στις προθέσεις μας να φτιάξουμε ένα νέο εκπαιδευτικό σύστημα, αφού κανένα σύστημα δεν μπορεί να φέρει το δίκαιο στην ανθρωπότητα. Δεν πιστεύουμε σε κάποιο είδος αντιγραφής: το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να δείχνουμε το σεβασμό μας για τις μεθόδους της ζωής μέσω των προσωπικών μας επιλογών, που μας αλλάζουν εμάς και την κατάστασή μας απ' τη μια στιγμή στην άλλη. Τι άλλο θα μπορούσαμε να ευχηθούμε απ' το να ανταλλάξουμε τις ανεξάρτητες εμπειρίες μας με άλλους που δίνουν τον καλύτερο εαυτό τους όπου και αν βρίσκονται και έτσι να ανακαλύψουμε πως παρά την ποικιλία μας έχουμε πολλά κοινά που μας δίνουν κοινή επιβεβαίωση για ό,τι μάθαμε από την εμπειρία μας;”

Ελπίζω πως το βιβλίο μου θα χαρίσει στους Βιλντ επιβεβαίωση και κουράγιο.

Μετάφραση: Μαρίνα Ασλάνη

MIRAMBIKA

Το Mirambika βρίσκεται στην πανεπιστημιούπολη του Sri Aurobindo Ashram στο Νέο Δελχί. Ακολουθούν κάποια αποσπάσματα από το ενημερωτικό φυλλάδιο του 1994-95:

«Ο Sri Aurobindo και η Μητέρα είναι η πηγή απ' την οποία πηγάζει το Mirambika. Μια μυστική πηγή, που τρέφει αθόρυβα, φροντίζει και συντηρεί το Mirambika και όλους όσους έρχονται σ' επαφή με το Mirambika.

»Επίσης είναι οραματιστές, και τα οράματά τους έχουν τη δύναμη της πραγματοποίησης, τη δύναμη της αλήθειας. Έχουν φέρει εδώ κάτω, στη σφαίρα της ανθρώπινης ατμόσφαιρας, τη δυνατότητα μιας τέλει και αθάνατης ύπαρξης, που ζούσε στις σκέψεις τους, τη ζωή και το σώμα του ανθρώπινου γένους, μια τέλεια ζωή σ' ένα τέλει σώμα.

»Ο Sri Aurobindo άφησε τη σωματική του υπόσταση στις 5 Δεκεμβρίου του 1950.

»Ωστόσο η πνευματική του υπόσταση και η αθόρυβη πνευματική του δράση συνεχίζει να εμπνέει και να καθοδηγεί συγκεκριμένα, τους αναζητητές του πνευματικού δρόμου που τον έχει δεχτεί, αυτόν τον ίδιο και τη γιόγκα του.

»Η Μητέρα εγκατέλειψε τη σωματική της υπόσταση στις 17 Νοεμβρίου του 1973. Η πνευματική της υπόσταση και παρουσία συνεχίζει να εισχωρεί στη λεπτή γήινη ατμόσφαιρα, δυναμικά και αποφασιστικά, αναμειγμένη με τη δουλειά της στη γιόγκα που μεταμορφώνει τη ζωή και την ύπαρξη».

Σε κάποιον Δυτικό σαν εμένα, τέτοια γλώσσα γίνεται αντιληπτή ως υποταγή σε κάποια πνευματική εξουσία, ως αποποίηση της ελευθερίας. Όμως την έχουμε παρεξηγήσει. Όπως μου έγραψε ο Matthijs Cornelissen, ένας από τους πρώτους ιδρυτές του σχολείου, σ' ένα γράμμα του:

«Ο ίδιος ο στόχος κάθε πνευματικής αναζήτησης είναι, προφανώς, η ελευθερία. Σε τέτοιο βαθμό, ώστε η όλη απόπειρα συχνά περιγράφεται ως η αναζήτηση της "απελευθέρωσης", ή αλλιώς Mukti.

»Το μπερδεμα ξεκινάει μάλλον απ' το γεγονός πως ο πνευματικός στόχος δεν είναι πρωταρχικά η απελευθέρωση από εξωτερικά δεσμά, από τους καταναγκασμούς που μας θέτουν οι άλλοι, αλλά η απελευθέρωση από εσωτερικά δεσμά, από τα όρια που επιβάλλονται από την ίδια μας τη φύση.

»Η έκταση της παρανόησής μας μεγαλώνει από αυτό που ο Sri Aurobindo και η Μητέρα έχουν καταγράψει ως την πρώτη αρχή της πραγματικής εκπαίδευσης, που είναι το ότι τίποτα δε διδάσκεται».

Τίποτα δε διδάσκεται! Πουθενά αλλού δεν έχω διαβάσει τόσο περιεκτική και προκλητική έκφραση αυτής της τόσο γοητευτικής ιδέας· παρότι πολλά απ' τα παρόμοια σχολεία θα συμφωνούσαν μ' αυτή την διαπίστωση, τα περισσότερα θα θέσουν κάποιους όρους. Ο ίδιος ο Matthijs σχολίασε πως «μπορεί η διδασκαλία να είναι άψογη, μόνο εάν εξασκείται από κάποιον που διακρίνει το Θείο, σε κάθε ένα παιδί, συνεχώς».

Οι δυο επόμενες αρχές είναι επίσης ελκυστικές, αλλά πολύ λιγότερο ακραίες. Η δεύτερη αρχή συνίσταται στο ότι το μυαλό πρέπει να το συμβουλευόμαστε σύμφωνα με το δικό του ρυθμό ανάπτυξης και η τρίτη αρχή είναι ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να δουλεύουν από τα κοντινά προς τα μακρινά. Με άλλα λόγια, πρέπει ν' αρχίσουν από την ίδια την προσωπικότητα του παιδιού και την εμπειρία του και εάν «κάτι πρέπει να προστεθεί, απ' έξω, πρέπει να προσφερθεί και όχι να επιβληθεί στο παιδί».

Αντί να λογομαχεί περί της υποταγής στην εξουσία, το Mirambika πάντα την είχε απορρίψει κατηγορηματικά, όπως διαβάζουμε σ' ένα άλλο απόσπασμα από το ενημερωτικό φυλλάδιο της χρονιάς 1994-95:

«Η διαδικασία της ελευθεριακής εκπαίδευσης βασίζεται στην παραδοχή ότι ο άνθρωπος είναι από τη φύση του καλός και πως η θετική ελευθερία είναι ένα αναγκαίο μέσο που θα βοηθήσει τα παιδιά από νωρίς να ακούν την εσωτερική τους αλήθεια, έτσι ώστε να την εμπιστευτούν και να ζουν μ' αυτή. Θετική ελευθερία σημαίνει ένα περιβάλλον ενθαρρυντικό της ανάπτυξης, με συνεχή παρότρυνση του παιδιού να αναπτύσσει την ικανότητα της ορθής κρίσης· να βοηθάει κάθε παιδί να βρει αυτή τη βασική καλοσύνη και να την εκφράσει, να προσφέρει μια βοήθεια στο παιδί για να αναγνωρίζει την αδυναμία και να κάνει μια προσπάθεια να βρει την εσωτερική δύναμη που χρειάζεται για να την ξεπεράσει.

»Η τιμωρία δε βοηθάει το παιδί να ξεπεράσει τις δυσκολίες. Χτίζει έναν τοίχο, δημιουργεί διχασμό και μια ατμόσφαιρα στην οποία είναι πολύ δύσκολο να ακούν την εσωτερική τους αλήθεια. Το να απαντάμε στην αρνητική συμπεριφορά του παιδιού με σκληρότητα και περιορισμούς σημαίνει πως την ίδια εκείνη στιγμή παύουμε να πιστεύουμε στη θεμελιώδη αρχή της καλοσύνης. Ας έχουμε στο μυαλό μας πως καμιά φορά το παιδί πρέπει να πειραματίζεται λίγο με μια σκοτεινή πλευρά του εαυτού του, έτσι ώστε συνειδητά να επιλέγει και να κατέχει το φως».

Το 1980 έγινε ένα συνέδριο δασκάλων στο τμήμα του Δελχί του Sri Aurobindo Ashram. Να πώς ο Matthijs το περιέγραψε:

«Περίπου διακόσιοι πενήντα αντιπρόσωποι από περισσότερα από εκατό σχολεία απ' όλη την Ινδία είχαν έρθει εκεί. Όλα τα σχολεία είχαν κάποια σχέση με τη δουλειά του Sri Aurobindo και πολλά απ' αυτά έφεραν το όνομά του. Αλλά όλοι οι παρόντες συμφώνησαν πως στην πράξη έκαναν, ουσιαστικά, ό,τι και όλοι οι άλλοι. Και το έκαναν αυτό γνωρίζοντας πόσο ριζική ήταν η αλλαγή που ο Sri Aurobindo είχε κατά νου για την εκπαίδευση. Όλοι ήταν σύμφωνοι πως δεν υπήρχαν δάσκαλοι να μεταφέρουν τις ιδέες του Sri Aurobindo στην απτή καθημερι-

νότητα της εκπαιδευτικής πρακτικής. Οπότε αποφασίστηκε να ξεκινήσουν ένα πρόγραμμα κατάρτισης δασκάλων».

Το σχολείο άρχισε, στην πραγματικότητα, σαν μια δεύτερη σκέψη, σαν απαραίτητη προσθήκη στο τμήμα κατάρτισης. Άρχισε την επόμενη χρονιά απ' το συνέδριο, με πενήντα εφτά παιδιά ηλικίας τριών ετών έως δεκατριών χρονών και δέκα δασκάλους. Ο Neeltje Hoppes ήταν ο διευθυντής. Οι γονείς έπρεπε να πληρώνουν ένα μικρό ποσό για δίδακτρα, αλλά το μεγαλύτερο μέρος του κόστους της λειτουργίας του σχολείου προερχόταν από το Ashram. Οι δάσκαλοι ήταν γνωστοί ως «didis» και «bhayas» («μεγάλοι αδελφοί» και «αδελφές»). Diya επίσης είναι και οι μικρές λάμπες πετρελαίου από πηλό που χρησιμοποιούνται για να μας θυμίζουν το εσωτερικό μας φως και να μας προσφέρουν μαγική ατμόσφαιρα σε ειδικές περιστάσεις, κάτι όπως τα κεριά στην Ευρώπη. Οι πιο πολλοί από τους diyas ζούσαν στο Ashram, αλλά κανείς δεν έπαιρνε κάποιο μισθό. Η εκπαίδευση βασιζόταν σε ένα «μη σύστημα» που ονομαζόταν Free Progress (ελεύθερη πρόοδος) και είχε γίνει γνωστό από δυο Γαλλίδες δασκάλες, την Tanmaya και την Pavitra, που είχαν απευθείας καθοδήγηση από τη Μητέρα. Για αυτές η ουσία του Free Progress ήταν η εξέλιξη και όχι η απλή μετάδοση της γνώσης.

Όταν επισκέφτηκα το Mirambika το Δεκέμβριο του 1996, είχε αυξηθεί ο αριθμός των παιδιών σε εκατόν πενήντα και των δασκάλων σε πενήντα και ο Partho, που ήταν ο διευθυντής του σχολείου για τα τελευταία τρία χρόνια, είχε αρχίσει να κάνει αλλαγές. Αυτό σημαίνει πως πρέπει να προσπαθήσω να περιγράψω δυο σχολεία, το σχολείο όπως ήταν παλιά και το σχολείο όπως ήταν όταν το επισκέφτηκα.

Το Ashram βρίσκεται σ' ένα πάρκο που είχε παραχωρηθεί στον Sri Aurobindo από έναν ευκατάστατο μαθητή. Εκεί υπάρχει μια εντυπωσιακή είσοδος και ένας δρόμος που κάνει κύκλους στον κήπο ανάμεσα στα κτίρια και το γεμάτο κίνηση κεντρικό δρόμο.

Μετά βρίσκονται τα κτίρια για τους ίδιους τους ανθρώπους του Ashram, λίγο ετοιμόρροπα και σκεπασμένα με σκόνη, όπως και τα δωμάτια για τους κατοίκους. Αυτή η πλευρά του Ashram περιλαμβάνει γραφεία, μια καντίνα, ένα δωμάτιο περισυλλογής, ένα μαγαζάκι με μικροπράγματα, διάφορα εργαστήρια και ένα μεγάλο τετράγωνο με δωμάτια για τους επισκέπτες. Το τμήμα αυτό χτίστηκε πρόσφατα και είναι δυσανάλογα μεγαλοπρεπές σε σχέση με τα εν μέρει μισογκρεμισμένα κτίρια πίσω από την κυρίως πρόσοψη.

Πίσω απ' αυτά τα κτίρια βρίσκεται το Διεθνές Σχολείο της Μητέρας, ένα από τα πιο γνωστά επίσημα ιδιωτικά σχολεία του Δελχί, με σχεδόν δυο χιλιάδες μαθητές, που φορούν σκούρα μπλε αθλητικά σακάκια και γκριζα παντελόνια ή φούστες. Οι αίθουσες είναι ορθογώνια λευκά τετράγωνα, που θα μπορούσαν να έχουν χτιστεί σε οποιαδήποτε δυτική πόλη.

Διαχωρισμένο από το Διεθνές Σχολείο της Μητέρας με ένα μεγάλο χώρο παιχνιδιού, βρίσκεται το Mirambika, προφυλαγμένο από πολλά δέντρα και περιτριγυρισμένο από κήπους. Το Mirambika, που περιλαμβάνει ένα κέντρο κατάρτισης, ένα κέντρο αναψυχής και ένα τμήμα ερευνών μαζί με το σχολείο, είναι ένα αρκετά ασυνήθιστο κτίριο, ακόμη μισοτελειωμένο όταν το επισκέφτηκα. Αποτελείται από δώδεκα μικρά εξάγωνα προαύλια, που περιτοιχίζονται από δωμάτια χτισμένα στα τετράγωνα αλλά και στα ισόπλευρα τρίγωνα που διευρύνουν το εξάγωνο σε δωδεκάγωνο. Αυτά τα δώδεκα δωδεκάγωνα ενώνονται σε ένα τεράστιο εξάγωνο που περιτοιχίζει ένα μεγάλο ανοιχτό χώρο με μια λιμνούλα και ένα δέντρο. Σε ύψος κυμαίνεται ανάμεσα σε έναν και τέσσερις ορόφους. Όλα είναι χτισμένα από τούβλα και έχουν επένδυση από πέτρα. Όλοι οι χώροι διδασκαλίας έχουν παράθυρα στους εξωτερικούς τοίχους και οι περισσότεροι έχουν μόνο χαμηλούς διαχωριστικούς τοίχους για να τους χωρίζουν από τις εξωτερικές βεράντες που υπάρχουν γύρω από τις εξάγωνες αυλές. Υπάρχουν επίσης λίγες συμβατικές

αίθουσες και άλλοι κλειστοί χώροι, όπως η βιβλιοθήκη, το γυμναστήριο, το δωμάτιο των τεχνών και το εργαστήριο.

Οι στέγες είναι επίπεδες, περιστοιχισμένες από χαμηλούς τοίχους με κάγκελα από πάνω τους, και χρησιμοποιούνται σαν χώροι για παιχνίδι. Κάθε μικρό προαύλιο είναι διαφορετικό, σε κάποιο υπάρχει ένα δέντρο, σε άλλο μια λιμνούλα, σε ένα άλλο μια τσουλήθρα από τον πρώτο όροφο και σε ένα άλλο ένας λάκκος με άμμο. Όταν επισκέφτηκα το σχολείο, τα διαστήματα διδασκαλίας ήταν πολύ αραιά και ελάχιστα ελκυστικά, γιατί τα βιβλία και ο εξοπλισμός ήταν κλεισμένα στα ντουλάπια και οι αρχικοί τοίχοι από μπαμπού και στήλες χόρτου είχαν αντικατασταθεί από πέτρινους. Δεν είναι εύκολο να κρεμάσεις κάτι, μια κόλλα χαρτί, σε τοίχους από πέτρα, και όσο ήμουν εκεί, οι εργάτες έστηναν πίνακες στην πέτρα, για να μπορούν να καρφιτσώνουν ό,τι θέλουν.

Σε κάποια δωμάτια υπάρχει κάτι σαν εικονοστάσι για τον Sri Aurobindo και τη Μητέρα, με φωτογραφίες και βαζάκια με λουλούδια.

Εξ αρχής, ένα σύστημα που βασιζόταν σε κάποιο σχέδιο ήταν η βασική μορφή διδασκαλίας. Τα παιδιά καλούνταν να αποφασίσουν για τα θέματα της έρευνας ή μόνα τους ή σε ομάδες. Ο δάσκαλος με το παιδί ή τα παιδιά συζητούσαν τους στόχους του σχεδίου, κατευθύνοντας την προσοχή τους συστηματικά στη συλλογή πληροφοριών, στην άσκηση των διανοητικών ικανοτήτων, στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των σωματικών ικανοτήτων και επίσης στην ανάπτυξη ψυχικών συμπεριφορών όπως η γνώση της ομορφιάς της φύσης ή η ικανότητα να ακούς χωρίς να κρίνεις.

Όλοι οι στόχοι θα μαγνητοφωνηθούν και όταν τελειώσει το σχέδιο οι συμμετέχοντες θα τους επανεξετάσουν για να δουν κατά πόσο επιτεύχθηκαν, εάν άλλαξαν κατά τη διάρκεια του όλου σχεδίου και εάν κάποιοι στόχοι αποδείχτηκαν άσχετοι ή απραγματοποίητοι. Όλα αυτά θα καταγραφούν στα δεδομένα ενός υπολογιστή, έτσι ώστε να μπορούν να αναζητηθούν ανά πάσα στιγμή είτε ως μέρος ενός ιστορικού της ατομικής εξέλι-

ξης ενός παιδιού είτε για να χρησιμεύσουν ως πηγή πληροφοριών για κάποιο άλλο παιδί που θέλει να ακολουθήσει παρόμοια ενδιαφέροντα.

Αυτό σημαίνει πως τα παιδιά ήταν εντελώς ελεύθερα να διαλέξουν τα δικά τους θέματα μελέτης και το δικό τους τρόπο προσέγγισης αυτών, αλλά σημαίνει επίσης πως η δουλειά τους είχε προσεχτικά καταγραφεί. Επίσης αναφερόταν ειδικά στο *Learning with Projects*, το βιβλιαράκι χρήσιμων πληροφοριών του Mirambika, ότι:

«... δεν είναι κακό να δίνει ο δάσκαλος τις δικές του προτάσεις και ιδέες σε ό,τι ενδιαφέρεται να διδάξει ή σε ό,τι πιστεύει ότι θα ήταν καλό για το παιδί να μελετήσει. Φυσικά πρέπει κανείς να είναι προσεχτικός να μη δώσει ώθηση σε ακόμα μη δεδομένες ιδέες του παιδιού, αλλά απ' την άλλη πλευρά η ολοκληρωτική παθητικότητα του δασκάλου δεν είναι ούτε φυσική ούτε επιθυμητή. Έπειτα το παιδί μαθαίνει έτσι πως είναι "εντάξει" να ενθουσιάζεται από δασκάλους που είναι εμπνευσμένοι να ξεχειλίζουν από ιδέες.

»Οι δάσκαλοι έπρεπε να εξασκήσουν τη διαίσθησή τους, έτσι ώστε να μπορούν να τη χρησιμοποιήσουν για να βοηθήσουν τα παιδιά να βρουν τα κατάλληλα θέματα εργασίας και τους συμβούλεψαν να διαχωρίζουν τις ανάγκες της έλλειψης από τις ανάγκες της ανάπτυξης. Τα παιδιά πρέπει να είναι ολοκληρωτικά απασχολημένα με τη μελέτη τους.

»Πράξεις που έχουν κίνητρο τις ανάγκες της έλλειψης ρυθμίζονται μέσω της μείωσης του άγχους ή της ανάγκης και της ικανοποίησης βραχυπρόθεσμων στόχων (όπως το να ευχαριστήσει το δάσκαλο) χαρακτηρίζονται από υπερδιέγερση και έλλειψη πραγματικής ικανοποίησης. Οι πράξεις που ενεργοποιούνται από τις ανάγκες της ανάπτυξης ρυθμίζονται μέσω του ανοίγματος· το να ασχολείται κάποιος μαζί τους τους δίνει ήδη βαθιά χαρά και ικανοποίηση και η επιτυχία μεταξύ των στόχων αυξάνει τον ενθουσιασμό για τη συνέχιση της προσπάθειας».

Μια γενική δυσaréσκεια για τη μελέτη δεν είναι φυσιολογική και πρέπει να έχει συγκεκριμένο λόγο. Συνηθέστεροι λόγοι είναι:

1. Η απογοήτευση σε μια βασική κατεύθυνση που έχει μείνει υποσυνείδητη και άλυτη.
2. Η επιμονή για μεγάλο χρονικό διάστημα σε μία μόνο επιδίωξη, που δεν κάλυπτε κάποια εξίσου σημαντική πλευρά του χαρακτήρα του παιδιού.
3. Η επιβολή κάποιας δραστηριότητας που δεν κατείχε ο μαθητής.

Η Jacqueline, που υπήρξε μαθήτρια στο σχολείο όταν άνοιξε, το 1981, και εξακολουθούσε να μένει στο Ashram το 1996, ένιωθε ξεκάθαρα πως κατείχε τις δραστηριότητες που αναλάμβανε.

(Όλες οι συνεντεύξεις σ' αυτό το κεφάλαιο έγιναν στα αγγλικά, που είναι η βασική γλώσσα στο Mirambika και, πράγματι, η πρώτη γλώσσα κάποιων μαθητών και δασκάλων.)

Jacqueline: Πράγματικά πιστεύω πως η παιδική ηλικία είναι η καλύτερη ηλικία. Τα πάντα είναι ανοιχτά, μπορείς να βιώσεις τα πάντα και να είσαι τόσο ελεύθερος, χωρίς καμιά πίεση, χωρίς καμιά περιττή σκέψη ή ανησυχία και όλα αυτά. Το μυαλό είναι τόσο ελεύθερο, που μπορούμε να δεχτούμε οτιδήποτε βρεθεί στο δρόμο μας, ό,τι είναι καλό για μας να το κερδίσουμε σαν εμπειρία.

D. Gribble: Στο σχολείο λοιπόν, είχες τις ευκαιρίες να ζήσεις διάφορα πράγματα;

Jacqueline: Ναι. Εννοώ πως όλα εξελίσσονταν ελεύθερα και πραγματικά εξελισσόμασταν ελεύθερα με κάθε έννοια. Μαθαίναμε τα πάντα.

D. Gribble: Είχες επιλογές; Όταν λες πως όλα εξελίσσονταν ελεύθερα, εννοείς πως μπορούσες να επιλέξεις τι ήθελες να κάνεις;

Jacqueline: Ναι, ναι, αυτό ήταν. Είχαμε το δικαίωμα να επιλέξουμε, μόνοι μας, οτιδήποτε θέλαμε να κάνουμε. Πάντα με εν-

διέφερε πολύ ο χορός. Και από τότε, από εκείνη την ηλικία, πίστευα ακράδαντα πως θέλω να αρχίσω χορό. Από εκείνη την κατάσταση στην οποία ήμουν, ναι, μπορείς να το κάνεις, και να έχεις το χάρισμα, μπορείς να το κάνεις, και τώρα, σήμερα, νιώθω πως ναι, αυτή η ενθάρρυνση προξένησε μια μεγάλη αλλαγή σε μένα.

D. Gribble: Μπορούσες ν' ασχοληθείς πολύ με το χορό όσο ήσουν στο σχολείο;

Jacqueline: Ναι. Όταν άρχισα, βασικά. Ήμουν εφτά χρονών, νομίζω, όταν άρχισα χορό.

D. Gribble: Κατά τη διάρκεια της ημέρας, όταν άρχισε το σχολείο, υπήρχε ένα πρόγραμμα μαθημάτων τα οποία παρακολουθούσες συνέχεια;

Jacqueline: Όχι. Εννοώ απ' όσο θυμάμαι όχι, αλλά ναι, μετά από κάποιο διάστημα. Κόκκινη, μπλε, πράσινη, αυτές ήταν οι ομάδες των μικρότερων, όπως των τετράχρονων, των πεντάχρονων, των πεντέμισι χρόνων και των έξι, δεν υπήρχε κάποιο ιδιαίτερο πρόγραμμα ή καθορισμένη ρουτίνα. Συνηθίζαμε να έχουμε παιχνίδια και άλλα τέτοια και πιστεύω - όπως μου έλεγαν οι αδελφοί και οι αδελφές μου - πως εκείνη την περίοδο δεν ήμουν ποτέ, ξέρετε, αδρανής. Ποτέ δεν καθόμουν στην αίθουσα, πάντα γυρνούσα στο προαύλιο, στο σχολείο, συνέχεια στους παιδότοπους.

D. Gribble: Είχατε μαθήματα;

Jacqueline: Ναι, είχαμε. Είχαμε αγγλικά, όπως κάθε μάθημα εξάσκησης, τα λέγαμε μαθήματα εξάσκησης, όπως τα μαθηματικά, τα αγγλικά, τα ινδικά, όλα εκτός από τα σανσκριτικά, και για μια χρονιά, νομίζω, είχαμε και Bengali, σαν τρίτη γλώσσα. Η δεύτερη γλώσσα, τα αγγλικά, ήταν φυσικά το μέσο. Ναι, είχαμε μαθήματα. Συνηθίζαμε να φτιάχνουμε ομάδες και, θυμάμαι, μετά από κάθε μάθημα ινδικών, λέγαμε ιστορίες. Ήταν επίσης ενδιαφέρον.

D. Gribble: Τι είδους πράγματα κέρδισες απ' το ότι ήσουν στο Mirambika;

Jacqueline: Το Mirambika μου έδωσε πολλή αυτοπεποίθηση. Πάρα πολλή. Αυτό είναι κάτι που πραγματικά αγάπησα μέσα απ' όλο αυτό. Εννοώ πως τώρα νιώθω ότι είμαι αρκετά ανεξάρτητη σαν άτομο, με τις επιλογές μου. Φυσικά, είμαι σε ασφαλές μέρος, αλλά νιώθω εγκεφαλικά και σωματικά και απ' όλες τις απόψεις, νιώθω σαν, ναι, έχω πολλή αυτοπεποίθηση. Και όταν για πρώτη φορά στη ζωή μου παρουσιάστηκα σε εξετάσεις, και όταν παρουσιάστηκα για δέκατη, αμέσως μετά αφού έφυγα απ' το Mirambika, αλλά δεν είχα καθόλου άγχος. Μου έκανε τέτοια κατάπληξη. Ήμουν πολύ άνετη. Ακόμα και όταν έδωσα τις δωδέκατες εξετάσεις μου, ήμουν πολύ άνετη. Δεν ένιωθα άγχος, ούτε αμφέβαλλα ή κάτι τέτοιο. Και δεν ένιωθα πως πραγματικά δίνω εξετάσεις. Όταν πήρα τα αποτελέσματα, όλα είχαν πάει καλά, ήταν αρκετά ικανοποιητικά. Μέχρι ενός βαθμού.

D. Gribble: Έχεις κάποια ιδέα για το τι ακριβώς σε βοήθησε απ' το σχολείο να έχεις τέτοια αυτοπεποίθηση;

Jacqueline: Είναι βασικά το ότι είχαμε «ελεύθερη εξέλιξη». Ο τρόπος που μεγαλώσαμε.

D. Gribble: Πολλοί διαφορετικοί άνθρωποι εννοούν διαφορετικά πράγματα όταν λένε «ελεύθερη εξέλιξη». Εσύ τι εννοείς όταν λες «ελεύθερη εξέλιξη»;

Jacqueline: Σαν να μην ήμασταν... Δεν είχαμε κάποιους περιορισμούς για το τι θα μάθουμε. Εάν θέλαμε να μάθουμε ζωγραφική, μπορούσαμε απλά να το κάνουμε. Ας υποθέσουμε πως ερχόμασταν ένα πρωί και αρχίζαμε τη μέρα μας με ζωγραφική, μπορούσαμε να συνεχίσουμε να ασχολούμαστε μ' αυτό. Δεν είναι πως οπωσδήποτε έπρεπε να παρακολουθήσεις κάποιο μάθημα. Ξέρεις, ας υποθέσουμε πως έχουμε αγγλικά, δεν είναι απαραίτητο να μείνουμε στην τάξη, αν δε θέλουμε. Δεν πιεζόμασταν σε τίποτα. Κάναμε ό,τι θέλαμε και φυσικά μας καθοδηγούσαν... Ήμουν από τους πιο ζωηρούς μαθητές. Ήμουν πολύ ζωηρή. Φαίνεται πως ήμουν ο αρχηγός της ομάδας, όταν ήμουν τεσσάρων χρονών και τεσσεράμισι. Συνηθίζα να είμαι αρχηγός και να παίρνω όλη την τάξη μαζί μου έξω για παιχνίδι και να

παίζουμε και «οι αδελφοί» και «οι αδελφές» μας φώναζαν και εγώ έλεγα: «Όχι, θα έρθουν μαζί μου». Είχε πλάκα.

D. Gribble: Και τι έκαναν όταν τους φώναζες όλους μαζί σου; Τι σου έλεγαν «οι αδελφοί» και «οι αδελφές» σου;

Jacqueline: Απλά δεν άκουγα, ακόμα κι αν δεν έλεγαν τίποτα. Απλά δεν άκουγα.

D. Gribble: Δε σε τιωρούσαν ποτέ;

Jacqueline: Όχι. Όπως είναι φυσικό, το Mirambika δεν είχε ούτε τιμωρίες ούτε ξύλο. Ποτέ δε με χτύπησαν ούτε με τιμώρησαν. Και σήμερα στο σύστημα του Mirambika δεν έχουμε κάτι τέτοιο. Τώρα δεν ξέρω πώς έχει διαμορφωθεί η κατάσταση, αλλά τότε δεν ήταν καθόλου έτσι τα πράγματα, και πιστεύω πως τότε σίγουρα ήταν η καλύτερη περίοδος. Ήμασταν στο παλιό κτίριο, το οποίο ήταν πολύ μικρό και υπερπλήρες. Είχαμε ένα πολύ μικρό προαύλιο στη μέση, με δυο ή τρεις κούνιες, και τα παιδιά μαζεύονταν σε ομάδες, σε έναν κύκλο, με τραπέζια και καρέκλες. Όλα αυτά έξω στον καθαρό αέρα, όχι κλεισμένοι σε κάποια αίθουσα. Ήταν αρκετά ανοιχτό, θέλω να πω πως έτσι ήμασταν αρκετά ελεύθεροι να πάμε και να φύγουμε. Και οι ομάδες μαζεύονταν μαζί, έτσι νιώθαμε σαν μια οικογένεια. Έπειτα είχαμε και ένα δωμάτιο για να κοιμόμαστε. Μετά το μεσημεριανό φαγητό, ήταν υποχρεωτικό να κοιμόμαστε για καμιά ωρίτσα και εγώ ποτέ δε συνήθιζα να κοιμάμαι τα απογεύματα, ειδικά τα καλοκαίρια. Κάνει πολλή ζέστη τη μέρα, και ήταν, μέχρι ενός σημείου, απαραίτητο να ξεκουράζεται κανείς. Ποτέ δεν το έκανα.

D. Gribble: Τι έκανες αντί αυτού;

Jacqueline: Απλά πήγαινα και έπαιζα στον ήλιο, με τη λάσπη. Και απολάμβανα να ζωγραφίζω. Έκανα πολλή ζωγραφική και χορό και τέτοια πράγματα. Από την αρχή δε με ενδιέφερε και τόσο η μελέτη των μαθημάτων, μόνο η δημιουργική απασχόληση.

D. Gribble: Όμως, παρ' όλα αυτά, πέρασες στις εξετάσεις σου.

Jacqueline: Ναι. Ήταν βασικό.

D. Gribble: Χρειάστηκε να δουλέψεις πολύ για αυτές τις εξετάσεις;

Jacqueline: Ναι. Και αν είχαμε και μια σωστή καθοδήγηση στη μελέτη μας, θα ήμουν πιο σοβαρή. Πιστεύω πως θα μπορούσα να τα έχω πάει καλύτερα στις εξετάσεις μου. Αλλά, τέλος πάντων, ό,τι είναι να γίνει, θα γίνει.

[Μη μαγνητοφωνημένη ερώτηση]

Jacqueline: Οι κανονικοί μαθητές, από άλλα σχολεία, και αυτοί του Mirambika ποτέ δεν μπορούν να τα πάνε καλά μεταξύ τους. Γιατί ο τρόπος που μεγάλωσαν και ο τρόπος που μεγαλώσαμε είναι εντελώς διαφορετικός. Δε συγκρίνεται, και δεν μπορούμε να επικοινωνήσουμε. Διότι, εάν το επιχειρήσουμε, τότε μετά, νομίζω, πως έρχεται η σύγκρουση. Η αδελφή μου από το Mirambika, πήγε στις Μητέρας, αλλά δεν μπορούσε να αντεπεξέλθει και είχε πολλά προβλήματα. Οπότε δεν είναι δυνατό. Εάν πρόκειται για το Mirambika, τότε πρέπει να είναι αποκλειστικά το Mirambika. Εάν είναι το τυπικό σχολείο, τότε πρέπει να είναι αποκλειστικά αυτό.

D. Gribble: Μπορείς να περιγράψεις καθόλου ποιες είναι οι διαφορές;

Jacqueline: Φαντάσου πως είσαι ελεύθερος να κάνεις τα πάντα και πως μια ωραία πρωία πρέπει να, ξέρεις, να μαζευτείς. Είναι μεγάλη η διαφορά. Έχεις να αντιμετωπίσεις τόσους κανόνες, κανονισμούς και τεστ και εργασίες, που τα σημερινά παιδιά, ακόμα και από την πρώτη τάξη, είναι τόσο αγχωμένα. Μελετούν, μελετούν, μελετούν. Και οι γονείς τα πιέζουν, ξέρεις, τα πάντα αφορούν τις σπουδές και τις μελέτες. Απ' όλες τις πλευρές, το παιδί είναι υπό πίεση. Είναι μερικά κορίτσια από το σχολείο της Μητέρας, από τις αθλητικές Αρχές της Ινδίας, που τις χρηματοδοτούν, και έτσι έχουμε και κάποιους αθλητές. Το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν είναι πως οι γονείς τους θέλουν να τα πηγαίνουν καλά και στα μαθήματα και στους αγώνες. Είναι τόσο δύσκολο γι' αυτούς να συνδυάσουν αυτά τα δυο μαζί. Δηλαδή το να είναι οι καλύτεροι στο ένα και οι καλύτεροι και στο άλλο, είναι πιο δύσκολο γι' αυτούς.

Στις μικρότερες τάξεις είναι εντάξει, αλλά, μόλις πατήσουν τα εννιά, τα δέκα, τα έντεκα, τα δώδεκα, είναι πολύ δύσκολα τα πράγματα. Θέλω να πω πώς τους βλέπω, έχουν να αντιμετωπίσουν ένα κάρο προβλήματα. Οι γονείς περιμένουν τόσα πολλά, οι δάσκαλοι άλλα τόσα και αυτοί οι άνθρωποι, εάν δεν πετύχουν σ' αυτούς τους στόχους, δε νιώθουν και αυτοί ικανοποιημένοι, φυσικά, διότι θέλουν να αντεπεξέλθουν στις προσδοκίες των γονιών τους.

D. Gribble: Γίνονται άλλου τύπου άνθρωποι αυτά τα παιδιά που βρίσκονται υπό πίεση;

Jacqueline: Γίνονται πιο απογοητευμένοι. Γιατί δεν τους δόθηκε η ελευθερία που δικαιούνται και επιθυμούν. Αυτό που ήθελαν για τους ίδιους τους εαυτούς. Είναι στα παιδιά αυτά να το αποφασίσουν. Εάν πιέζομαι για να διαβάσω, εάν κάποιος με πιέζει συνέχεια, δε θα φτάσω πουθενά, και φυσικά θ' απογοητευτώ, και θα προσπαθώ, αλλά δε θα φτάνω το στόχο και δε θα είμαι ευτυχισμένος, γιατί δεν πρόκειται για δικιά μου επιλογή.

Πιστεύω πως τα παιδιά πρέπει να κάνουν τις δικές τους επιλογές και οι γονείς, αντί να τα αποθαρρύνουν, θα έπρεπε να τα ενθαρρύνουν. Εάν το παιδί θέλει ν' ασχοληθεί με τη ζωγραφική, ναι, άσ' τ'ο να καταπιεστεί με τη ζωγραφική. Ναι, μπορεί σήμερα να το πιέσουν λιγάκι, μέχρι ενός σημείου, γιατί σήμερα το διάβασμα είναι και αυτό βασικό, αλλά εάν το παιδί θέλει ν' ασχοληθεί μόνο με το χορό ή μόνο με τον αθλητισμό, άσ' το να το κάνει.

Αμέσως αφού έφτασα στο Mirambika, μου δόθηκε ένα αντίγραφο του ενημερωτικού φυλλαδίου του 1989 και μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση το παρακάτω κομμάτι:

«Υπάρχει μια φυσική τάξη και αρμονία κρυμμένη στην ανθρώπινη φύση και σ' αυτό τον κόσμο. Το να μελετάται επιστημονικά δεν αρκεί. Πρέπει να επιδιώκουμε να γίνουμε ζωντανά παραδείγματα αυτής της αρμονίας. Όσο ανοιγόμαστε στον έξω

κόσμο, μπορούμε να είμαστε συνειδητοί ως προς τη σχέση ανάμεσα στην πλευρά που εκδηλώνουμε εμείς και στην πλευρά που εκπροσωπούν οι άλλοι· να συνειδητοποιούμε πως εμείς και αυτοί σχετιζόμαστε με το σύνολο της δημιουργίας και πως όλη η δημιουργία σχετίζεται με εμάς. Θέλουμε να κρατήσουμε ζωντανή αυτή την εμπειρία στο παιδί και να την επαναφέρουμε στον ενήλικο.

»Το όραμά μας βασίζεται στην πεποίθηση πως μια βασική καλοσύνη στηρίζει αυτό τον κόσμο.

»Το Mirambika θέλει να παρέχει ένα περιβάλλον που θα βοηθήσει το παιδί και τον ενήλικο να ανακαλύψει και να ζήσει αυτή την καλοσύνη».

Το πρώτο μου απόγευμα, ο Partho, ο τότε διευθυντής, μεγέθυσε αυτό το όραμα με μια γρήγορη περίληψη της γιόγκα του Sri Aurobindo. Γιόγκα σημαίνει η ένωση του ανθρώπινου με το θεϊκό στοιχείο και ο Sri Aurobindo πίστευε πως η ανθρωπότητα θα έκανε το μεγάλο βήμα στην εξέλιξη αν κινούνταν προς αυτή την κατεύθυνση. (Ο Teilhard de Chardin πίστευε περίπου το ίδιο.) Ο Sri Aurobindo έβλεπε πέντε επίπεδα της ύπαρξης, το σωματικό, το ζωτικό, το νοητικό, το ψυχικό και το πνευματικό. Το επόμενο βήμα της εξέλιξης θα πραγματοποιηθεί από το νοητικό στο ψυχικό επίπεδο. Για να μπορέσει κάποιος να αναπτύξει αυτό το ψυχικό επίπεδο, πρέπει να μάθει να κάνει τη νόηση να σιωπήσει.

«Ο βασικός νόμος και σκοπός της ζωής του ατόμου», έλεγε ο Sri Aurobindo, όπως παρατίθεται στο *Μια Νέα Μάθηση για μια Νέα Συνειδητότητα* (*A New Education for a New Consciousness*), μια συλλογή συγγραμμάτων δικών του και της Μητέρας για την εκπαίδευση, «είναι να αναζητά κανείς την προσωπική του ανάπτυξη. Συνειδητά ή ημι-συνειδητά ή με ένα σκοτεινό ασυνειδητο ψηλάφισμα, μάχεται πάντα, και σωστά μάχεται, για μια αυτο-διαμόρφωση, για να βρει τον εαυτό του, να ανακαλύψει μέσα του το νόμο και τη δύναμη της ίδιας του της ύπαρξης».

Υπάρχει στο σχολείο ένας πίνακας για την ανάπτυξη στα διάφορα επίπεδα. Όταν τον πρωτοείδα, είχα την τάση να τον παραβλέπω. Περίμενα ένα μυστικισμό, τον οποίο ήμουν απρόθυμος να πάρω στα σοβαρά, αλλά τον διάβασα, παρ' όλα αυτά, και εντυπωσιάστηκα απ' το γεγονός ότι πιθανότατα είναι ένα πρόγραμμα κοινό σε σχεδόν όλα τα παρόμοια σχολεία, εάν και κανένα άλλο σχολείο δεν το αναφέρει τόσο κατηγορηματικά. Είχε τη μορφή απλά κάποιων παραδειγμάτων:

ΕΠΙΠΕΔΟ	ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ
Πνευματική Υπόσταση	Παγκοσμιοότητα	Ενσυναίσθηση, να συνδέσαι εσωτερικά
Ψυχική Υπόσταση	Αγάπη	Αναζήτηση καλοσύνης, να βλέπεις την ομορφιά
Νοητική υπόσταση	Ενόραση	Να κατανοείς, να σκέφτεσαι λογικά, να αναλύεις να σχεδιάζεις
Ζωτική υπόσταση	Προσαρμοστικότητα	Να ξεπερνάς τις δυσκολίες, να δρας με πνεύμα ισότητας σε όλες τις καταστάσεις
Σωματική υπόσταση	Υγεία	Να ρυθμίζεις και να κρατάς την ενέργεια, να δυναμώνεις τις άμυνες του οργανισμού σου

Στο Mirambika όλες αυτές οι ιδιότητες πρέπει να αναπτύσσονται ταυτόχρονα, αλλά τα τελευταία τρία επίπεδα κατά προσέγγιση ταιριάζουν με τα επίπεδα ανάπτυξης του Piaget ή τα τρία τμήματα του εγκεφάλου στα οποία βασίζεται το μεγαλύτερο μέρος της θεωρίας του Pesta.

Όταν πληροφορήθηκα για τις εργασίες, το σύστημα και η γενικότερη ατμόσφαιρα είχαν αρχίσει ν' αλλάζουν. Οι ομάδες των μεγαλύτερων παιδιών ήταν γνωστές με ονόματα αρετών, όπως γινόταν πάντα, και τον περισσότερο καιρό ασχολήθηκα με εννιάχρονα που αποτελούσαν την ομάδα της Τελειότητας, τη δασκάλα τους την Ishani και τους βοηθούς της. Οι συνε-

ντεύξεις μου με τα παιδιά ήταν όλες με την ομάδα των μεγαλύτερων παιδιών, την Ομάδα του Θάρρους, που αποτελούνταν από εντεκάχρονα και δωδεκάχρονα παιδιά.

Η καθημερινή ρουτίνα περιγράφεται σε μια απ' αυτές τις συνεντεύξεις.

«Πρώτα πρώτα, ερχόμαστε στο σχολείο στις οχτώ και τέταρτο, μετά έχουμε τα πρωινά αθλήματα, και έπειτα το πρωινό. Αναλαμβάνουμε τα καθήκοντά μας στις εννιά και τέταρτο, όπως το σκούπισμα, σφουγγαρίζουμε τις καρέκλες και τα διάφορα έπιπλα, μετά έχουμε μαθηματικά και μετά την εργασία μας μέχρι τις δώδεκα. Μετά γευματίζουμε έως τη μία παρά τέταρτο και μετά έχουμε ινδικά. Τις Παρασκευές έχουμε τις διάφορες λέσχες και μετά κάνουμε ό,τι πει ο Didi».

Στις εννιάμισι και στο τέλος του καθημερινού προγράμματος υπήρχε ένα διάστημα πέντε λεπτών, κατά το οποίο παιζόταν μουσική και όλοι έπρεπε να καθίσουν ήσυχα και να σκεφτούν, παρότι οι περισσότεροι διάβαζαν, ζωγράφιζαν ή μιλούσαν. Οι εργασίες ήταν ομαδικές και όχι ατομικές. Τα θέματα τα οποία άκουσα ήταν: τα άλογα, η λογοτεχνία, το σώμα μας, η Αίγυπτος, οι εφευρέσεις, ο σχεδιασμός ενός φυλλαδίου για το σχολείο και ο σχεδιασμός ενός μοντέλου για τα κτίρια. Οι λέσχες περιλάμβαναν δραστηριότητες όπως ξυλουργική, αγγειοπλαστική, ζωγραφική προσώπου, καλλιγραφία, αθλητικά και επιστήμες. Φαινόταν να είναι αποδεκτό να φύγει κανείς από όποιο μάθημα ήθελε, εκτός από τα πιο τυπικά. Υπήρχαν πάντα κάποια παιδιά που έπαιζαν έξω, μολονότι τα περισσότερα είχαν αναλάβει δραστηριότητες με τις ομάδες τους. Τα παιδιά, συχνά, έμεναν στην αίθουσα τέχνης και μετά από το κανονικό μάθημα και επέστρεφαν ξανά στα διαλείμματα.

Είδα δυο παραδείγματα του τρόπου με τον οποίο αντιμετώπιζαν τα προβλήματα. Το πρώτο ήταν απλά η περίπτωση μιας ομάδας που δεν ήθελε να κάνει μαθηματικά. «Εντάξει», είπε ο Bharati, ο δάσκαλος, «εάν δε θέλετε να κάνετε μαθηματικά,

φύγετε. Κανείς σας δε θα εμποδιστεί. Εάν το θεωρείτε σκόπιμο να μην κάνετε τα μαθηματικά σας ή να τα κάνετε κάποια άλλη στιγμή, αλλά μαζέψτε τα πράγματά σας και πηγαίνετε να παίξετε. Θέλετε να πάτε;» Και κανείς δεν πήγε. Έμειναν όλοι και δούλεψαν στους δεκαδικούς και στα κλάσματα.

Το δεύτερο ήταν μια πιο περίπλοκη κατάσταση. Η ομάδα της τελειότητας είχε επιλέξει να μην παρακολουθήσει τα πρωινά μαθήματα και να παίζει κρίκετ. Όλα πήγαιναν εξαιρετικά καλά για τις δυο πρώτες ώρες, αλλά μετά το παιχνίδι κατέληξε σε καβγά και κλάματα. Επέστρεψαν στο χώρο εργασίας τους και είχαν μια πολύωρη συζήτηση, που καθοδηγούσε η δασκάλα τους, η Ishani, η οποία πρώτα ρώτησε ποιο ήταν το πρόβλημα και μετά ζήτησε λύσεις. Η αρχική αντίδραση ήταν πως δεν υπήρχε λύση, πάντα θα υπάρχουν καβγάδες. Αλλά όταν εκείνη πρότεινε πως γι' αυτό το λόγο δεν έπρεπε να γίνει τίποτα, τα παιδιά διαφώνησαν και προσπάθησαν να σκεφτούν λύσεις. Απέρριψαν την πρόταση να σταματήσουν να παίζουν παιχνίδια μεταξύ τους και την πρόταση να απαγορευτούν κάποια παιχνίδια και ακολούθησε μια συζήτηση πάνω στο γιατί έπαιζαν πάντα κρίκετ και ποτέ χόπσκοτς, κατά την οποία προέκυψε ότι κάποια αγόρια δεν ήξεραν καν να παίζουν χόπσκοτς, αλλά δε βγήκε κανένα συμπέρασμα. Η Ishani πρότεινε να αναβληθεί για τη Δευτέρα η τελική απόφαση, αλλά τα παιδιά διαφώνησαν, ήθελαν μια απόφαση τώρα, έτσι τα χώρισε σε δυο ομάδες αριθμώντας 1,2-1,2 γύρω γύρω σ' όλο το δωμάτιο (κατ' αυτό τον τρόπο χώρισε τους φίλους που κάθονταν μαζί) και άφησε τις ομάδες για δέκα λεπτά να αποφασίσουν τι έπρεπε να γίνει.

Όταν επέστρεψε η Ishani, είχαν όλοι καθίσει πίσω στις αρχικές τους θέσεις και τελικά είχαν αποφασίσει να δοκιμάσουν το ακόλουθο σύστημα. Εάν προέκυπτε, λοιπόν, κάποιος καβγάς και κάποιος άρχιζε να κλαίει, αυτό το άτομο έπρεπε να αγνοηθεί, μέχρι αυτός ή αυτή να νιώσει πιο ήρεμος, και οι υπόλοιποι έπρεπε να προσπαθούν να γελούν και να είναι χαρούμενοι, έτσι

ώστε να φτιάξουν μια χαρούμενη ατμόσφαιρα, στην οποία το θύμα σύντομα θα συνερχόταν. Δεν έμεινα στο σχολείο τόσο ώστε να διαπιστώσω εάν το σύστημα ήταν αποδοτικό. Η άμεση αντίδραση του ενήλικου είναι να σκεφτεί πως είναι ανόητο και σκληρό, αλλά εάν λειτουργήσει θα έχει επιτευχθεί ολοκληρωτικά ο αντικειμενικός στόχος του παιδιού, που δεν είναι να εξακριβωθεί ο υπεύθυνος και να τιμωρηθεί, αλλά απλώς να σιγουρευτεί το ότι όλοι είναι καλά.

Μου φάνηκαν εξαιρετικά ενδιαφέρουσες οι θεωρίες του Jasbir για τη διδασκαλία των μαθηματικών. Ο Jasbir είναι ένας διάσημος ηθοποιός που παλιά ήταν ο οικονομικός διευθυντής μιας από τις μεγαλύτερες εταιρείες της Ινδίας. Έκανε την αίτησή του για να εργαστεί ως δάσκαλος μαθηματικών στο σχολείο, χωρίς καμιά ελπίδα να γίνει δεκτός· η ασυνήθιστη, όμως, προσέγγισή του έγινε ευχαρίστως δεκτή. Όσο ήμουν εκεί, δίδασκε μόνο τα μικρότερα παιδιά, γιατί οι θεωρίες του σχετίζονται πιο πολύ μ' αυτά. Είναι λάθος, λέει, να διδάσκονται τα παιδιά να μετρούν. Για ένα παιδί «δύο γάτες» είναι μία και μόνη έννοια και δεν υπάρχει αρχικά κανένας λόγος να τοποθετηθεί πριν ή μετά το «μία γάτα» ή το «τρεις γάτες». Αργότερα το παιδί θ' ανακαλύψει τη λογική ταξινόμησης αυτών των εννοιών και θα νιώσει την ικανοποίηση όλων των αληθινών εφευρετών. Με το να σου λένε τη σωστή σειρά των αριθμών, πριν νιώσεις την ανάγκη γι' αυτό, όχι μόνο σου στερούν την ικανοποίηση αυτή, αλλά επιπλέον σε αναγκάζουν να μάθεις απ' έξω μια σειρά από λέξεις, ένα, δύο, τρία, τέσσερα, που χωρίς τη σύνδεση με άλλες λέξεις φαίνονται να μην έχουν νόημα.

Απόδειξη για τη διαισθητική κατανόηση των αριθμών απ' τα παιδιά μπορεί να βρεθεί σ' ένα άρθρο της Karen Wynn στο επιστημονικό περιοδικό *Nature*. Έκανε πειράματα (τα οποία αργότερα επαναλήφθηκαν με όμοια αποτελέσματα) με πέντε μηνών νήπια. Τα νήπια κοίταζαν περισσότερη ώρα τα πράγματα που ήταν καινούρια ή απρόσμενα απ' ό,τι τα συνηθισμένα. Σε ένα πείραμα, ένα χέρι τοποθέτησε ένα αντικείμενο στο τραπέζι, ένα

παραπέτασμα υψώθηκε μπροστά του και το χέρι προφανώς τοποθέτησε και ένα ακόμα παρόμοιο αντικείμενο στο τραπέζι πίσω απ' το παραπέτασμα. Μετά χαμήλωσε το παραπέτασμα και αποκάλυψε ένα είτε δύο ή τρία αντικείμενα. Σε ένα άλλο πείραμα δύο αντικείμενα φαίνονται τοποθετημένα σ' ένα τραπέζι πριν σηκωθεί το παραβάν και το ένα αφαιρείται, όταν το παραβάν σηκωθεί. Τότε το παιδί βλέπει ένα ή δύο αντικείμενα. Τα μωρά κοίταζαν αξιοσημείωτα περισσότερο στις λάθος τοποθετήσεις. Δείχνοντας έτσι πως γνώριζαν ποια θα έπρεπε να είναι τα αποτελέσματα, με άλλα λόγια πως καταλαβαίνουν πρόσθεση και αφαίρεση.

Ο Jasbir παρατήρησε πως όταν τα παιδιά έρχονται σ' επαφή με τους αριθμούς με τον κανονικό τρόπο, διστακτικά και ευπειθώς προσπαθούν να κάνουν ό,τι τους ζητούν οι ενήλικοι και να καταλάβουν αυτά που τους λένε. Αλλά για να το κάνουν αυτό, πρέπει να καταπιέσουν τις παρεισφρυτικές τους τάσεις. Το να μοιραστούν επτά γλυκά σε τρία παιδιά είναι πανεύκολο, και είναι προφανές πως μένει ένα να περισσεύει, $7:3=2$, υπόλοιπο 1, απλά είναι ασυναρτησίες που πρέπει να μαθευτούν απ' έξω.

Συνήθως οι δάσκαλοι που διδάσκουν αριθμητική αρνούνται να επιτρέψουν στο παιδί το προνόμιο να κάνει λάθος· αντί αυτού κάνουν το παιδί δυστυχισμένο. Ακόμα, τα λάθη στην αριθμητική είναι ατυχήματα και είναι γελοίο να τιμωρούνται άνθρωποι για ατυχήματα. Αφού κάνει ένα λάθος, το παιδί που δε διδάχτηκε λάθος, θέλει να μάθει τι πήγε στραβά. Δεν πρέπει να διδάσκεις αριθμητική, λει ο Jasbir, πρέπει να επιτρέπεις στο παιδί να την ανακαλύψει. «Ο ενήλικος πρέπει να περιοριστεί σε ερωτήσεις, γιατί πρέπει να ανασύρει τη γνώση απ' το ίδιο το παιδί και όχι απλά να τη μεταφέρει. Πρέπει να πλησιάσει εκεί που βρίσκεται το ίδιο το παιδί και όχι απλά να του μάθει αυτά που ο ίδιος ξέρει», έγραψε σε ένα σημείωμα, προτείνοντας αλλαγές για το σχολικό πρόγραμμα των μαθηματικών.

Σ' αυτό το σημείωμα περιέγραψε επίσης μια τυπική περίπτωση φόβου των μαθηματικών. «Φοβόταν γιατί είχε τη διαισθητική γνώση (διαισθητική, όπως το αντιλαμβάνομαι, είναι η απόκτηση της γνώσης των γεγονότων χωρίς προσφυγή στη λογική) και αυτός ο παράγοντας δεν υπολογίζεται όταν διαμορφώνεται το περιεχόμενο και η μέθοδος αυτού που έμαθε. Για να είμαι δίκαιος, πρέπει να προσθέσω πως υπάρχουν κάποια παιδιά, πολύ λίγα σε αριθμό, τα οποία για κάποιο λόγο δε φοβούνται, και υπάρχει και ένας λίγο μεγαλύτερος αριθμός παιδιών που είναι ικανά, σε διάφορα επίπεδα, να ξεπεράσουν αυτό το φόβο. Αυτά είναι τα παιδιά που καλύπτουν την απόσταση από την ευχαρίστηση με μια ειδικότητα στα μαθηματικά...

»Το εξωτερικό ερέθισμα δεν είναι το ίδιο με το εσωτερικό ερέθισμα, το οποίο πρέπει να ανακαλύπτεται και όχι να διδάσκεται. Σκεφτείτε τη μουσική, την αναλογία, την ποίηση».

«Τίποτα δε διδάσκεται», έχει πει ο Sri Aurobindo. «Το μυαλό πρέπει να το συμβουλευούμε σύμφωνα με τους δικούς του ρυθμούς ανάπτυξης». «Εάν κάτι πρέπει να το φέρουμε απ' έξω, αυτό πρέπει να προσφέρεται και όχι να επιβάλλεται στο παιδί». Ο Jasbir φαίνεται να έχει φτάσει στα ίδια συμπεράσματα όσον αφορά τη διδασκαλία των μαθηματικών.

Η επιρροή που ασκούν ο Sri Aurobindo και η Μητέρα στο σχολείο δεν είναι ξεκάθαρη. Κάποιος μου είπε πως όλοι όσοι διδάσκουν στο Mirambika ήρθαν στην αγκαλιά της Μητέρας και πως αυτή γνωρίζει πότε πρέπει να έρθουν στο σχολείο και τι πρέπει να γίνει. Ο Partho, απ' την άλλη, θλιβόταν για τα θυμιατήρια στις αίθουσες. Όταν επισκέφτηκα το σχολείο, υπήρχε λίγη ή καθόλου ενημέρωση για τη γιόγκα του Sri Aurobindo στο σχολείο, παρ' όλα αυτά, όταν ρώτησα τη Jacqueline για την επιρροή των διδαγμάτων τους σ' αυτή, να πώς συνεχίστηκε η κουβέντα:

Jacqueline: Να τι ακολουθώ. Ακολουθώ τα διδάγματά τους.

D. Gribble: Ασκούσαν επιρροή επάνω σου όταν ήσουν ακόμα στο σχολείο;

Jacqueline: Δεν το συνειδητοποιούσα και πολύ τότε. Μόνο απ' τα δέκα και μετά, όταν ήμουν διανοητικά έτοιμη, μόνο τότε άρχισα να πιστεύω πως... πολύ στη Μητέρα και τον Sri Aurobindo.

D. Gribble: Νομίζεις πως το σχολείο σας προετοιμάζει γι' αυτό;

Jacqueline: Ναι, μας προετοιμάζει. Απ' τη δική μου οπτική γωνία λεω ναι, φυσικά, γιατί από την πρώτη στιγμή ακούγαμε μόνο τη Μητέρα και τον Sri Aurobindo. Το διάβασμα, οτιδήποτε κάνουμε, συνδέεται ήδη μ' αυτούς, οπότε το παιδί μεγαλώνει κατ' αυτό τον τρόπο, οπότε είναι προφανές, έως ενός σημείου, πως συνδέεται μ' αυτό κάπου, κάπως. Ακόμα υπάρχουν παιδιά στο σχολείο που κοροϊδεύουν τον Sri Aurobindo και τη Μητέρα, και όλα αυτά, που δεν πιστεύουν, αλλά νομίζω πως πρέπει κανείς να πιστεύει, μέχρι ενός σημείου, γιατί μας έχουν δώσει τα φώτα τους, αυτοί μας καθοδηγήσαν. Οπότε νιώθω, προσωπικά, πως σαν καθοδηγηθήκαμε από τα διδάγματα της Μητέρας και του Sri Aurobindo, πρέπει να πιστεύουμε πως ναι, είναι αλήθεια, και πρέπει να το μεταφέρουμε και στους άλλους.

D. Gribble: Όταν ήσουν παιδί στο σχολείο, ακόμα και τότε μιλούσαν για τον Sri Aurobindo και για τη Μητέρα;

Jacqueline: Πάντα ήταν έτσι. Αυτός είναι ένας απ' τους βασικούς λόγους που πιστεύω τόσο έντονα στη Μητέρα και τον Sri Aurobindo. Γιατί από την παιδική μου ηλικία ακούω γι' αυτούς και, ξέρεις, αυτό υπάρχει σε κάθε κύτταρό μου, στο αίμα μου, παντού, θα μπορούσα να πω. Γιατί ... να, συνέχεια ακούω, τα πάντα, τα πάντα είναι αφιερωμένα σ' αυτούς, τα πάντα τους αφορούν, τα πάντα γίνονται γι' αυτούς, τα πάντα μαθαίνονται γι' αυτούς.

Το σχολείο οφείλει την ύπαρξή του στο ότι επεκτάθηκε και τελικά δέχεται μαθητές έως και δεκαοχτώ χρονών. Οι καινούριοι μαθητές, εντούτοις, γίνονται δεκτοί μόνο στις αρχικές

βαθμίδες του σχολείου, παρά τα ολοένα αυξανόμενα δίδακτρα, υπάρχουν ογδόντα αιτήσεις κάθε χρόνο για μόνο είκοσι θέσεις. Οι γονείς περνούν από διεξοδική συνέντευξη και εφόσον περάσουν την πρώτη συνάντηση, καλούνται να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο οχτώ σελίδων για τους ίδιους και τις απόψεις τους για την εκπαίδευση. Δεν τους ρωτούν τίποτα για το παιδί τους. Στις πρώτες δυο σελίδες πρέπει να πουν εάν συμφωνούν ή όχι, σε μια κλίμακα απ' το 1 έως το 5 με τριάντα έξι δηλώσεις όπως «Δε μου αρέσει όταν οι άλλοι μιλούν για τα αισθήματά τους», «Πρέπει να αρέσω σε όποιον γνωρίζω» και «Τα διαγωνίσματα είναι απαραίτητα για να αξιοποιήσουν τα παιδιά όλο τους το δυναμικό». Οι επόμενες έξι σελίδες αφορούν πιο μεγάλες απαντήσεις σε ερωτήσεις όπως «Ποιες επιρροές, εμπειρίες σας έκαναν αυτό που είστε;» και «Πώς εσείς, οι γονείς, θα συνεισφέρετε στην πνευματική ανάπτυξη και την ωρίμανση του παιδιού σας;». Εάν οι γονείς περάσουν αυτό το τεστ, τότε το παιδί έρχεται στο σχολείο για μια εβδομάδα παρατήρησης πρώτα και μετά γίνεται δεκτό ή απορρίπτεται. Η αιτιολογία γι' αυτό το περίπλοκο σύστημα είναι πως οι γονείς πρέπει να ασπάζονται τη φιλοσοφία του σχολείου, έτσι ώστε να μην υπάρχει καμία διαφορά ανάμεσα στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται τα παιδιά στο σπίτι και στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται στο σχολείο. Ο Partho μου είπε πως το σχολείο ηθελήμένα προσφέρει εκπαίδευση σε μια σκεπτόμενη ελίτ. Δεν μπορείς να αποδεχτείς ένα τέτοιο είδος εκπαίδευσης εάν δεν την καταλαβαίνεις. Ελπίζει πως οι ιδέες θα έχουν ευρύτερη απήχηση.

Δεδομένου ότι όλοι είχαν περάσει τη διαδικασία εξέτασης, ξαφνιάστηκα από τη στάση των γονιών στη συνέλευση των οχτάχρονων και των εννιάχρονων. Παραπονέθηκαν, μεταξύ άλλων, για την έλλειψη αυστηρότητας και την απουσία πίεσης που θα εξασφάλιζε μια σταθερή πορεία μάθησης.

Η απάντηση του Partho σ' αυτά τα παράπονα δείχνει την κατεύθυνση προς την οποία θα ήθελε να κινηθεί το σχολείο. Συμφώνησε πως δεν ήταν και τόσο αυστηροί, στο σχολείο, στο πα-

ρελθόν και είπε πως βοηθούσε το προσωπικό να επιδείξει μεγαλύτερη αυστηρότητα. Έφερε σαν παράδειγμα το μάθημα των μαθηματικών που κάνει αυτός ο ίδιος στην ομάδα της Τελειότητας. Όταν τους είπε πως έπρεπε να μείνουν μέχρι να τελειώσουν τη δουλειά που τους είχε αναθέσει, ακόμα κι αν αυτό σήμαινε πως έπρεπε να τους πάει στο σπίτι μετά το σχολείο, τελείωσαν όλοι πολύ γρήγορα. Μετά απ' αυτό άλλαξαν συμπεριφορά και άρχισαν να συγκεντρώνονται, αντί να έχουν το μυαλό τους αλλού. Δεν επέβαλλε τιμωρίες, είπε πως απλά υποδείκνυε στα παιδιά πως η δουλειά είναι σημαντική. Τα παιδιά αυτής της ηλικίας πρέπει να αρχίσουν ν' αποκτούν τις ικανότητες και τις συμπεριφορές που θα τους επιτρέψουν να αρχίσουν το σχέδιο μάθησης της ελεύθερης εξέλιξης, όταν θα είναι δεκατριών ή δεκατεσσάρων χρονών. Αυτή τη στιγμή δεν είναι έτοιμα γι' αυτό.

Η Μητέρα όρισε την ελεύθερη εξέλιξη ως «μια εξέλιξη που καθοδηγείται απ' την ψυχή και δεν υπόκειται σε συνθήκες, σε συνθήκες ή σε προκατασκευασμένες ιδέες» και είπε πως αφορά «αυτούς στους οποίους η ανάγκη για εξέλιξη έχει γίνει αρκετά συνειδητή ώστε να κατευθύνει τις ζωές τους». Η Jacqueline ανέφερε: «Είχαμε την προσωπική μας επιλογή, ό,τι κι αν θέλαμε να κάνουμε και δεν είχαμε περιορισμούς για να μάθουμε κάτι, εάν θέλαμε, ας πούμε, να κάνουμε ζωγραφική, μπορούσαμε απλά να το κάνουμε». Ένα βιβλιαράκι για το Κέντρο Ερευνών του Mirambika γράφει: «Η εκπαίδευση της ελεύθερης εξέλιξης βασίζεται στην παραδοχή ότι το ανθρώπινο ον είναι καλό από τη φύση του και πως μια θετική ελευθερία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να βοηθηθούν τα παιδιά, από μικρή ηλικία, να ακούν την εσωτερική τους αλήθεια, έτσι ώστε ν' αρχίσουν να την εμπιστεύονται και να ζουν μ' αυτή». Ο Partho είπε: «Η ελεύθερη εξέλιξη συγχέεται με την ελευθερία να κάνεις ό,τι θέλεις. Ενώ θα έπρεπε να γίνεται αντιληπτή ως ελευθερία στη μάθηση» και «Ελεύθερη εξέλιξη δε σημαίνει να συμπεριφέρεσαι με ιδιοτροπίες». Ένα από τα παιδιά στην ομάδα

του θάρρους είπε: «Ελεύθερη εξέλιξη σημαίνει να μαθαίνεις με ευχάριστο τρόπο, αρκετός ελεύθερος χρόνος και αρκετή μελέτη».

Οι αλλαγές του Partho συνάντησαν κάποια εχθρότητα. Ένας μαθητής του Ashram μου είχε πει ωμά πως το σχολείο έχασε τον προορισμό του· ενώ συνήθιζε να προσπαθεί να βοηθήσει το κάθε παιδί να καλλιεργήσει το θείο μέσα του, τώρα έκανε τους πάντες να πράττουν το ίδιο. Φυσικά ο Partho δεν το βλέπει έτσι· μου είπε πως η ατομικότητα υποστηριζόταν, αλλά καμιά φορά έβλαπτε τη δουλειά της ομάδας. Γιατί τόση γνώση μπορεί να μεταδοθεί μόνο σε μια ομάδα και πρέπει να βρεθεί μια ισορροπία. Αυτή είναι μια δύσκολη αποστολή και πρέπει να επιτευχθεί φυσικά περισσότερο και όχι διανοητικά. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό στην Ινδία, η οποία έχει «πολλή από την κοινωνική ομάδα της νόησης».

Η ατομική και η ομαδική ανάπτυξη δε γίνονται αποκλειστική η μια ή η άλλη, υποστήριξε ο Partho, αλλά δουλεύουν και μαζί. Η πιο σημαντική πλευρά του σχολείου είναι η αγάπη μεταξύ των ανθρώπων εκεί, εννοώντας τα παιδιά και το προσωπικό μαζί. Οι θεωρίες δεν είναι τόσο σημαντικές, όσο είναι το να μεγαλώνεις με αγάπη· αυτή είναι ψυχική εκπαίδευση. Το πνευματικό επίπεδο βρίσκεται πέρα απ' το βελήνεκές του παιδιού.

Όταν ο Partho είχε έρθει στο σχολείο πριν από δύομισι χρόνια είχε βρει αρκετή ευτυχία, αλλά αντιλήφθηκε έλλειψη της αίσθησης κατεύθυνσης, έλλειψη κατανόησης της ψυχικής εκπαίδευσης και όχι αρκετή μάθηση. Σκέφτηκε πως ήταν περισσότερο σαν πικνίκ παρά σαν κέντρο μάθησης και είδε ελεύθερα παιδιά σαν μικρά ζώα.

Πήρε τη συνειδητή απόφαση να φτιάξει μια δομή που θα βοηθούσε να δημιουργηθούν παιδιά ώριμα και υπεύθυνα. Εάν επρόκειτο ν' αναπτυχθούν σαν αληθινοί άνθρωποι, τότε χρειαζόταν σοβαρή μάθηση.

Τον ρώτησα πώς συμβιβάζει αυτές τις ιδέες με τις βασικές αρχές του Sri Aurobindo, πρώτη από τις οποίες είναι πως τύπο-

τα δεν μπορεί να διδαχτεί. Εξήγησε πως το έργο της διδασκαλίας είναι η σκόπιμη αλλά θλιβερή διαδικασία της εκπαίδευσης του μυαλού - ο δάσκαλος λέει στο μαθητή τι θα μάθει και πώς θα το μάθει. Στην εκπαίδευση της ελεύθερης εξέλιξης ο δάσκαλος προκαλεί πρώτα το ενδιαφέρον και μετά λέει, σαν επακόλουθο: «Ξέρω έναν τρόπο με τον οποίο γίνεται αυτό, αλλά νομίζετε πως είναι ο καλύτερος;» Σκοπός είναι να εκτίθενται τα παιδιά στην εμπειρία και να ενθαρρύνονται να την εξερευνούν μόνοι τους. Αυτό παράγει δημιουργικά άτομα και δείχνει τι σημαίνει η δεύτερη αρχή του Sri Aurobindo, πως το μυαλό πρέπει να το συμβουλευόμαστε σύμφωνα με το δικό του ρυθμό ανάπτυξης.

Αυτό που συμβαίνει τώρα στο σχολείο, μου είπε ο Partho, μπορεί να μοιάζει συμβατικό, αλλά στην πραγματικότητα δεν είναι: τα παιδιά αντιδρούσαν καλά στην πίεση και την πρόκληση και ένα καινούριο φως έλαμπε μπροστά στα μάτια τους.

Δεν είχα σκοπό να ρωτήσω τα παιδιά, τα ρώτησα για τις αλλαγές, αλλά κάποια τυχαία σχόλια γίνονταν φυσικά. (Δε χρησιμοποίησα τα πραγματικά ονόματα των παιδιών που αναφέρονται σ' αυτή τη συνέντευξη, γιατί πάντα είχα πολλά παιδιά μαζί μου, κάθε φορά, και δεν μπορώ να ξεχωρίσω αρκετά καλά τις φωνές τους, στην κασέτα, για να μπορώ να είμαι σίγουρος για το ποιος είπε τι.)

Myna: Είχα μια μεγαλύτερη αδελφή στο σχολείο. Τώρα είναι στο σχολείο της Μητέρας. Κάποτε στο παλιό Mirambika, στο παλιό κτίριο, η μητέρα μου είδε πολλά παιδιά να πλένουν τα πιάτα τους και να είναι χαρούμενα και είπε πως αυτό θα έπρεπε να ήταν κανένα κέντρο καθημερινής βοήθειας ή κάτι τέτοιο. Σκέφτηκε εμένα και μπήκε μέσα και μίλησε στο διευθυντή και έτσι έμαθε πως ήταν σχολείο. Έτσι ήρθαμε εδώ.

D. Gribble: Η αδελφή σου μιλάει για το σχολείο της Μητέρας;

Myna: Λέει πως τώρα το Mirambika γίνεται κι αυτό πιο αυστηρό και αλλάζουν λίγο ακόμα και αυτοί οι διευθυντές. Όπως πα-

λαιότερα που είχαμε τον Srikant Bhaya, και ήταν καλός, αλλά τώρα μεγαλώνουμε και το επίτεδό μας ανεβαίνει, τα στάδια μελέτης, οπότε γίνεται λίγο πιο αυστηρή και η διαδικασία.

D. Gribble: Πιστεύεις πως η αδελφή σου περνούσε καλύτερα από εσένα τώρα;

Myna: Ναι, αυτό πιστεύει.

D. Gribble: Ναι, αλλά συμφωνείς μαζί της;

Myna: Όχι. Δε συμφωνώ.

Dehuti: Μια φορά δε θέλαμε να κάνουμε ινδικά, οπότε όλοι μαζί κάναμε κάτι σαν απεργία. Κρυβόμασταν από τους «αδελφούς» μας και όταν μας έβλεπαν τρέχαμε, οπότε όλη τη μέρα είχαμε ένα κρυφτό με τους «αδελφούς» και είχε πολλή πλάκα. Αλλά την επομένη μας έκαναν επίπληξη.

D. Gribble: Σκέφτεσαι τους «αδελφούς» μου σαν να είναι οι κυρίως υπεύθυνοι για ό,τι συμβαίνει ή είναι άνθρωποι με τους οποίους δουλεύετε μαζί; Είναι άνθρωποι για τους οποίους δουλεύεις εσύ ή είναι άνθρωποι με τους οποίους δουλεύεις μαζί;

Dehuti: Πιστεύω πως είναι άνθρωποι με τους οποίους δουλεύουμε μαζί, όχι γι' αυτούς. Πιστεύω πως εκεί δουλεύω για μένα τον ίδιο.

Romesh: Όταν ξεκίνησα, ήμουν γύρω στα τέσσερα, τριών ή τεσσάρων χρονών. Μετά αυξηθήκαμε στις τάξεις και στην πρώτη είχαμε πολλά παιδιά και τώρα μειωθήκαμε. Τα περισσότερα απ' αυτά τα παιδιά έφυγαν για άλλα σχολεία και για το Διεθνές Σχολείο της Μητέρας, το οποίο είναι δίπλα από το δικό μας.

D. Gribble: Τι γίνεται μ' αυτούς όταν φεύγουν και πάνε σε άλλα σχολεία;

Romesh: Αλλάζει η συμπεριφορά τους και γίνονται, κατά κάποιο τρόπο, πιο σοβαροί...

Aziz: Πιο μάγκες και κάπως πιο τσαμπουκάδες.

D. Gribble: Όταν ακούς αυτή τη μουσική το πρωί, μεταξύ πρωινού και μαθημάτων...

Aziz: Αρχίζει στις εννιάμισι περίπου.

D. Gribble: Ναι. Σκέφτεσαι εκείνη τη στιγμή τίποτα σοβαρό;

Aziz: Ναι. Καμιά φορά. Αύριο έχουμε κάποιον, παρακολουθούμε το μάθημά του, μας μαθαίνει σχέδιο και τέχνη, μας μαθαίνει να διαλογιζόμαστε.

Μας μαθαίνει να χρησιμοποιούμε την ενέργεια, πώς μπορούμε να νιώσουμε την ενέργεια, πώς μπορούμε... μπορείς να τη νιώσεις, να την εκπέμπεις γύρω σου, καταλαβαίνεις πώς γίνεται ή κάτι τέτοιο, και ζωγραφίζουμε τα συναισθήματά μας σ' ένα φύλλο χαρτί, το τι νιώθεις εκείνη ακριβώς τη στιγμή, και έχει πολλή πλάκα.

D. Dribble: Και κάνετε κάτι τέτοιο το πρωί, καμιά φορά;

Aziz: Ναι. Και καμιά φορά, όταν αισθάνομαι κουρασμένος, απλά συγκεντρώνομαι στη μουσική.

D. Gribble: Παίρνεις τίποτα από αυτή την πρωινή μουσική;

Matthew: Πραγματικά, όχι. Απλά μένω ήσυχος και διαβάζω βιβλία ή κάνω κάτι άλλο.

D. Gribble: Και εσύ;

Ramesh: Και εγώ μένω ήσυχος ή παίρνω το βιβλίο μου των μαθηματικών και σχεδιάζω στο τμήμα του που χρησιμοποιώ για πρόχειρο.

D. Gribble: Τι κάνουν οι αδελφοί σου εάν δεν κάνεις τη δουλειά που θέλουν να κάνουν;

Matthew: Τώρα έφτιαξαν αυτό τον καινούριο κανόνα, σύμφωνα με τον οποίο, εάν δεν κάνεις τη δουλειά που πρέπει στο δοσμένο χρονικό διάστημα ...

Aziz: ... και απλά χασομερείς ...

Matthew: Ναι. Τότε μένεις στο σχολείο και την κάνεις. Πας σπίτι σου αφού έχεις τελειώσει τη δουλειά σου.

D. Gribble: Δουλεύει καλά αυτός ο κανόνας;

Matthew: Ναι. Καλά πάει, μέχρι τώρα. Κανείς δε θέλει να μείνει πίσω. Γιατί είναι μόνος του. Οπότε όλοι βρίσκουμε τρομερές δικαιολογίες για να τη γλιτώσουμε.

D. Gribble: Μπορείς να εξηγήσεις γιατί αυτό είναι ένα καλό σχολείο;

Vikram: Πρώτα απ' όλα, δε μας ζορίζουν για τίποτα και μας μαθαίνουν το καθετί έτσι ώστε να καταλαβαίνουμε. Συνήθως στα άλλα σχολεία σου μαθαίνουν κάτι γιατί έτσι πρέπει και, μόλις το μάθεις, το ξεχνάς. Εδώ μας διδάσκουν με τέτοιο τρόπο, ώστε μπορούν να συνεχίζουν το ίδιο θέμα για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, μέχρι να το καταλάβουμε καλά, και συνεχίζουν να μας ρωτάνε, όχι σαν να σου λένε απλά κάτι και να σε πιέζουν να το θυμάσαι.

Sandip: Σε άλλα σχολεία, εάν τους ξαναρωτήσεις κάτι, θυμώνουν κατά κάποιο τρόπο που τους ξαναρωτάς και σου λένε να το μάθεις με την πρώτη, εδώ δε γίνεται αυτό.

Vikram: Και δεν υπάρχει ξύλο, όπως σε άλλα σχολεία.

D. Gribble: Όταν κάνεις σχέδια, το κάνεις καμιά φορά μόνος σου ή πάντα με όλη την ομάδα;

Vikram: Όταν ήμασταν πιο μικροί, κάναμε τα δικά μας σχέδια, αλλά τώρα οι δάσκαλοι τα διαλέγουν αντί για μας.

Sandip: Μας προετοιμάζουν για τα τεστ, τους πίνακες, τις πιο σοβαρές εξετάσεις.

D. Gribble: Ήταν καλύτερα όταν διάλεγες μόνος σου ή είναι καλύτερα τώρα;

Vikram: Ναι, είναι δίκαιο. Γιατί μπορούσαμε να κάνουμε ό,τι θέλαμε. Αλλά εάν το δεις από τη θετική πλευρά, ήταν καλό, αλλά τώρα είναι πολύ καλύτερο για μας.

Sandip: Είναι πολύ καλύτερα για μας. Τώρα είναι πολύ καλύτερο για μας.

D. Gribble: Οι δάσκαλοί σας είναι απλά δάσκαλοι για σας ή είναι κάτι παραπάνω;

Sandip: Σαν μεγάλοι αδελφοί και αδελφές.

Vikram: Σαν μέλη της οικογένειάς μας.

Sandip: Σαν μέλη της οικογένειάς μας, σαν συγγενείς και όλα αυτά.

Vikram: Δεν είναι σαν απλοί δάσκαλοι· όταν πας σ' αυτούς, τους γνωρίζεις και τότε σου μαθαίνουν κάτι και ξαναπάς σ' αυτούς. Προσπαθούν να επικοινωνήσουν μαζί σου με τέτοιο τρόπο, που νιώθεις σαν να ήταν μέρος του εαυτού σου. Τους ξέ-

ρεις πολύ καλά, και όλα αυτά. Δεν είναι σαν τους άλλους δασκάλους.

D. Gribble: Τι ελπίζεις να κερδίσεις απ' το ότι πηγαίνεις σχολείο; Τι ελπίζεις ότι θα έχεις κερδίσει μέχρι να φύγεις απ' το σχολείο;

Vikram: Έναν πολύ καλύτερο τρόπο μελέτης από τα' άλλα σχολεία και έναν καλύτερο τρόπο ν' αντιλαμβάνομαι τα πράγματα.

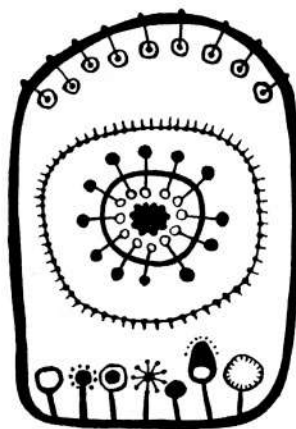
D. Gribble: Ξέρεις τι θέλει το σχολείο να κάνεις;

Vikram: Να μελετάς, να μελετάς, να μελετάς.

Sandip: Όχι, όχι, όχι. Αυτό το σχολείο θέλει να μας διδάξει – σαν να θέλει να μας κάνει τη ζωή πιο εύκολη όταν θα μεγαλώσουμε, ή κάτι τέτοιο.

Vikram: Ναι, αλλά με πολύ καλύτερο τρόπο.

Μετάφραση: Μαρίνα Ασλάνη

Ο ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΤΑΜΑΡΙΚΗΣ (ΝΕΑ ΖΗΛΑΝΔΙΑ)

Οι στόχοι της Ταμαρίκης θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως εξής:

- A. Να βοηθήσει το κάθε παιδί να ζήσει μια ικανοποιητική προσωπική ζωή σύμφωνα με τη φύση και τα ιδιαίτερα χαρίσματά του και να γίνει δραστήριο και δημιουργικό μέλος μιας δημοκρατικής κοινωνίας.
- B. Να αποτελέσει μια κοινότητα που στηρίζει κι ανατρέπει τα μέλη της.

Τα μέσα για την επίτευξη αυτών των στόχων είναι πολύ διαφορετικά από αυτά των κοινών σχολείων της Νέας Ζηλανδίας και αυτά είναι που δίνουν στην Ταμαρίκη τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της.

Υπάρχουν οχτώ βασικές περιοχές που έχουν ιδιαίτερη σημασία.

1) Η συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη θεωρούνται η βάση της (διανοητικής) γνωστικής ωρίμανσης και οι μέθοδοι που υποστηρίζουν αυτή την ανάπτυξη είναι σε προτεραιότητα έναντι οποιασδήποτε άλλης δραστηριότητας. Η Ταμαρίκη, από πολλές απόψεις, λειτουργεί περισσότερο σαν μια διευρυμένη οικογένεια που προσφέρει υποστήριξη κι ενθάρρυνση σε όλα τα μέλη της. Επιδιώκει να υπάρχει πάντα μια ζεστή ατμόσφαιρα και περιορίζει τον αριθμό των μελών της σε εξήντα, έτσι ώστε όλοι να μπορούν να γνωρίζονται μεταξύ τους. Τα παιδιά έρχονται σε επαφή μεταξύ τους ελεύθερα, ανεξάρτητα από ηλικία και φύλο.

2) Το σχολείο δίνει μεγάλη σημασία και καταβάλλει προσπάθεια για την επίτευξη στενών σχέσεων ανάμεσα σε δασκάλους και παιδιά, στα παιδιά μεταξύ τους και ανάμεσα σε γονείς και δασκάλους. Οι σχέσεις αυτές στηρίζονται στην εμπιστοσύνη και πιστεύουμε ότι τα παιδιά συχνά χρειάζονται να ελέγξουν την αξιοπιστία των δασκάλων τους, πριν αρχίσουν να μαθαίνουν. Το σχολείο περιμένει από τους δασκάλους να ανατρέφουν με συναισθηματικό τρόπο τα παιδιά, να είναι πρόθυμοι να τα αγκαλιάσουν και να αποδέχονται ως φυσική την ανάγκη του παιδιού για σωματική επαφή. Επίσης οι δάσκαλοι πρέπει να το συγκαταούν όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο.

3) Τα παιδιά έχουν άμεση συμμετοχή στη δημιουργία και τη διατήρηση των κοινωνικών δομών βάσει των οποίων λειτουργεί το σχολείο. Αυτό περιλαμβάνει το να θέσουν κανόνες και να βρίσκουν λύσεις μέσα από το διάλογο και την αντιπαράθεση σε συναντήσεις (συνελεύσεις) ολόκληρου του σχολείου ή μικρότερων ομάδων, οι οποίες, όταν καλούνται, είναι σε προτεραιότητα έναντι όλων των άλλων δραστηριοτήτων. Το σχολείο απορρίπτει την τιμωρία ως μέσου ελέγχου ή τρόπο αντίδρασης σε απορριπτέες συμπεριφορές.

4) Η μάθηση, σε πολύ μεγάλο βαθμό, βρίσκεται για κάθε παιδί κάτω από το δικό του έλεγχο. Μ' αυτό τον τρόπο, μπορεί να προχωρήσει αυθεντικά στο δικό του ρυθμό, ανάλογα με τη δική του μοναδική πορεία ανάπτυξης. Η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι γενικά προαιρετική και οι εξαιρέσεις πρέπει να είναι δικαιολογημένες. Τέτοιου είδους αιτιολογία θα μπορούσε να είναι ότι το παιδί φοβάται να διακινδυνεύσει μια αποτυχία και η επιβολή θα εφαρμοστεί για μια περιορισμένη περίοδο, αμοιβαία συμφωνημένη, μέχρις ότου το παιδί ξεπεράσει την περίοδο του ρίσκου και του φόβου. Τα λάθη θεωρούνται σημαντικές πληροφορίες που βοηθούν στη γνώση και ΠΟΤΕ δε γίνεται βαθμολόγηση. Η μάθηση του παιδιού ανήκει στο ίδιο το παιδί, αυτό είναι υπεύθυνο και όχι ο δάσκαλός του. Κανείς ενήλικος δεν έχει το δικαίωμα να απαιτήσει το να δει τη δουλειά

του παιδιού. Αυτού του είδους η πρόσβαση βρίσκεται πάντοτε κάτω από τον έλεγχο του παιδιού. Δεν υπάρχει χωρισμός σε τάξεις, μέχρι το παιδί να μπει στο Σχήμα Δύο. Κάθε παιδί εργάζεται πάντα ανάλογα με το δικό του επίπεδο ικανοτήτων.

5) Απορρίπτουμε βαθμολογούμενες ασκήσεις και διαγωνίσματα ως ασύμβατα με την ατομικότητα, στην οποία δίνουμε ιδιαίτερη σημασία. Ο ανταγωνισμός δε θεωρείται επιθυμητή μαθησιακή δραστηριότητα. Τα παιδιά ενθαρρύνονται σε κάθε στιγμή και σε όλους τους τομείς να συγκρίνουν τη δουλειά τους και τις ικανότητές τους με τις δικές τους προηγούμενες επιτυχίες και τους δικούς τους στόχους. Ο αυτοέλεγχος ενθαρρύνεται συνεχώς και η ικανότητα να χρησιμοποιεί κανείς μια επιδεξιότητα και να γενικεύει τη χρήση της θεωρείται απόδειξη ότι την κατέχει. Η μέθοδος διδασκαλίας εστιάζει στο να αναγνωρίζει και να υποστηρίζει αυτό που τα παιδιά κάνουν καλά και να ενθαρρύνει τη χρησιμοποίηση αυτών των ικανοτήτων σε περιοχές αδυναμίας.

6) Το παιχνίδι θεωρείται η δουλειά των παιδιών. Παίζοντας με ιδέες και αντικείμενα, τα παιδιά αναπτύσσουν λειτουργικές γνώσεις που αφορούν τον κόσμο τους. Τα παιδιά επιτρέπεται να χρησιμοποιούν, και το κάνουν, όλα τα υλικά του σχολείου για τους δικούς τους σκοπούς. Επιζητούμε ένα περιβάλλον όπου τα παιδιά παίζουν ελεύθερα, χωρίς δομές, με πρόσβαση στα δέντρα, την άμμο, το νερό, τη λάσπη, τα άχρηστα αντικείμενα που είναι για πέταμα. Επίσης σεβόμαστε την ανάγκη του παιδιού κάποιες φορές να είναι παθητικό και αδρανές.

7) Τα παιδιά έχουν πολύ μεγάλο μέτρο ελέγχου στο περιβάλλον, πράγμα που οι ενήλικοι στο σχολείο θεωρούν πολύ σημαντική πηγή ανάπτυξης για το παιδί σε όλους τους τομείς. Επομένως αφηφούν την ανάγκη τους για ένα τακτοποιημένο και καθαρό περιβάλλον, για χάρη της ανάγκης του παιδιού να δοκιμάσει την αιτία και το αποτέλεσμα, να καταλάβει μέσα από την εμπειρία γιατί η τάξη και η καθαριότητα είναι επιθυμητές.

Το σχολείο δίνει μεγάλη σημασία κι ενθαρρύνει την πλήρη και αφοσιωμένη ενασχόληση του παιδιού με κάθε δραστηριότητα και αυτή η ενασχόληση μπορεί να παρεμποδιστεί από την ανησυχία της ακαταστασίας, γι' αυτό δεχόμαστε ότι τα παιδιά σ' αυτή την κλίμακα των ηλικιών θα είναι ακατάστατα. Αυτό ισχύει τόσο στις επίσημες όσο και στις ανεπίσημες δραστηριότητες. Η πολιτική του σχολείου είναι να μη ζητάει καθαριότητα στη δουλειά ενός παιδιού, μέχρι το ίδιο το παιδί να αισθανθεί την ανάγκη της. Παρομοίως, ενώ τα παιδιά ενθαρρύνονται να έχουν τάξη στα πράγματά τους, τους παρέχεται συγχρόνως αρκετή ελευθερία κινήσεων ώστε να καταλάβουν μόνα τους την ενόχληση που προκαλεί η ακαταστασία.

8) Οι γονείς είναι ευπρόσδεκτοι στο σχολείο, έχουν ελεύθερη πρόσβαση οποιαδήποτε ώρα της μέρας και δεν τους ζητείται να παίξουν κάποιο συγκεκριμένο ρόλο. Σε αρμονία με τη λειτουργία του σχολείου ως επέκτασης της οικογένειας, τα αδέλφια της προσχολικής ηλικίας είναι ευπρόσδεκτα κάτι που προσφέρει μεγάλη ευχαρίστηση στα παιδιά.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ON PASTORAL CARE (Πολιτική ως προς την καθοδήγηση) No 1, 1989

ΒΑΣΙΚΗ ΑΡΧΗ

Το σχολείο αντιμετωπίζει το παιδί ως ένα άτομο το οποίο αναπτύσσεται μέσω της πλήρους κι ελεύθερης έκφρασης των συναισθημάτων του, μέσα σε ένα περιβάλλον που το προστατεύει.

ΣΤΟΧΟΙ

1. Η ανατροφή των παιδιών. (ενθάρρυνση και υποστήριξη)

2. Η ενθάρρυνση της αποδοχής της ατομικότητας των παιδιών από τα ίδια, από τα άλλα παιδιά και από τους ενηλίκους.
3. Η εξασφάλιση των μέσων για τα παιδιά και τους ενηλίκους, ώστε να σχετίζονται με συναισθηματική ειλικρίνεια.
4. Η δημιουργία μιας ατμόσφαιρας (και ενός κλίματος) που να ενθαρρύνει την έκφραση και την αποδοχή των συναισθημάτων.
5. Η αναγνώριση της αλληλεξάρτησης του συναισθήματος και της γνωστικής μάθησης.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

1. Οι συναισθηματικές ανάγκες των παιδιών πρέπει να βρίσκονται σε προτεραιότητα έναντι όλων των άλλων απαιτήσεων.
2. Το σχολείο ενθαρρύνει τη ζεστή και γεμάτη υποστήριξη επαφή ανάμεσα στα παιδιά και τους γονείς και το προσωπικό.
3. Οι γονείς είναι ευπρόσδεκτοι να βοηθήσουν τα παιδιά τους όταν χρειάζεται.
4. Προκειμένου να μπορεί κάθε παιδί να ακούγεται χωρίς να κρίνεται και να εκφράζει τα συναισθήματά του, όλες οι διαφορές πρέπει να λύνονται σε συνελεύσεις.
5. Ο ατομικός ρυθμός ανάπτυξης του κάθε παιδιού πρέπει να αναγνωρίζεται μέσω της εξατομικευμένης διδασκαλίας και ευέλικτων σχολικών δομών.
6. Τα παιδιά μπορούν να διαλέξουν το παιχνίδι αντί να ασχοληθούν με την αυστηρή μελέτη.
7. Τα παιδιά πρέπει να νιώθουν ελεύθερα να χρησιμοποιούν το περιβάλλον με το δικό τους τρόπο, για τους δικούς τους σκοπούς, χωρίς καθοδήγηση από τους ενηλίκους.
8. Η αναπτυξιακή ηλικία του κάθε παιδιού πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε όλες τις (αλληλεπιδράσεις) σχέσεις και δραστηριότητες.

9. Ο σεβασμός της ατομικότητας (**ακεραιότητας**) κάθε προσωπικότητας αποτελεί βασικό στοιχείο της σχολικής ατμόσφαιρας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Βασική πεποίθηση στην Ταμαρίκη είναι ότι η διανοητική ανάπτυξη είναι κομμάτι μόνο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και ότι η κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη πρέπει να ενθαρρύνεται με προσοχή, ως σημαντική προτεραιότητα.

ΣΥΝΤΑΞΗ	Fitzgerald, Edwards, Compton 1989
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	1990
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ	1990
ΨΗΦΙΣΗ	1990
ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ	1996, Michell, Edwards, Gibbons

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ 1990

ΒΑΣΙΚΗ ΑΡΧΗ

Το σχολείο στηρίζει τα παιδιά ως ενεργούς μαθητές, των οποίων το συμφέρον εξυπηρετείται καλύτερα όταν ελέγχουν οι ίδιοι το αντικείμενο, το ρυθμό και τη χρονική στιγμή της εκπαίδευσής τους.

ΣΤΟΧΟΙ

1. Να διατηρήσει την ακεραιότητα της αντίληψης που έχει κάθε παιδί για τον εαυτό του ως μαθητή.
2. Να εξασφαλίσει την ευχαρίστηση στη μάθηση και μια θετική αντιμετώπιση απέναντι στη μελλοντική εκπαίδευση.
3. Να εξασφαλίσει ευκαιρίες για μάθηση κατάλληλες για το κάθε παιδί.
4. Να βοηθήσει κάθε παιδί να μάθει στο δικό του ρυθμό.

5. Να βοηθήσει κάθε παιδί να αναπτύξει τους προσωπικούς του στόχους και να επιτύχει στα επίπεδα που είναι ρεαλιστικά και εφικτά γι' αυτό το συγκεκριμένο παιδί.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

1. Η ικανοποιητική κοινωνική και συναισθηματική λειτουργία πρέπει να καθιερωθεί ως η βάση για τη διανοητική ανάπτυξη.
2. Το παιχνίδι πρέπει πάντα να αναγνωρίζεται ως αναπόσπαστο κομμάτι της μαθησιακής διαδικασίας.
3. Η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι γενικά προαιρετική. Οι εξαιρέσεις πρέπει να αιτιολογούνται.
4. Κάθε παιδί πρέπει να έχει τη δυνατότητα να εξελίσσεται στο δικό του ρυθμό, χωρίς η πρόοδός του να συγκρίνεται με αυτή άλλων παιδιών.
5. Η ικανότητα να χρησιμοποιεί κανείς κάποια επιδεξιότητα πρέπει να θεωρείται το κριτήριο για την ολοκληρωμένη γνώση.
6. Πρέπει να γίνεται εκτενής χρήση άτυπων ευκαιριών εκπαίδευσης και της αλληλεπίδρασης των παιδιών στις ανά δύο σχέσεις μεταξύ τους.
7. Το σχολείο πρέπει να ανταποκρίνεται στα προσωπικά ενδιαφέροντα του κάθε παιδιού.
8. Όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτα, ώστε να μπορούν να συμπεριλάβουν τις μεθόδους και το ρυθμό μάθησης του κάθε παιδιού, και πρέπει να υιοθετούν θετική στάση απέναντι στα λάθη και τις αδυναμίες.
9. Όλα τα προγράμματα και οι διαδικασίες πρέπει να υποβοηθούν την αντίληψη που έχει κάθε παιδί για τον εαυτό του ως μαθητή. Το παιδί δεν πρέπει ποτέ να βρίσκεται σε τέτοια θέση ώστε να μην είναι ο «πλήρης κάτοχος» της εκπαίδευσής του.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η επιτυχημένη μάθηση είναι μια φυσική, ισόβια διαδικασία. Η απόκτηση της ικανότητας για μάθηση είναι πρωτεύον καθήκον για τα πρώτα σχολικά χρόνια.

ΣΥΝΤΑΞΗ	Edwards, Compton
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	1990
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ	Αύγουστος 1996
ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ (ΥΠΕΡΨΗΦΙΣΗ) 1990	
ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ	Ιούνιος 1996, Μάιος 1999

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

302 1990

ΒΑΣΙΚΗ ΑΡΧΗ

Προκειμένου να διατηρηθεί ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του σχολείου, όλοι οι γονείς των παιδιών που γίνονται δεκτά πρέπει να κατανοούν και να υποστηρίζουν αυτό τον ιδιαίτερο χαρακτήρα.

ΣΤΟΧΟΙ

1. Να εξασφαλίσουμε ότι οι μελλοντικοί γονείς είναι γνώστες αυτού του ιδιαίτερου χαρακτήρα και του προγράμματος του σχολείου.
2. Να δώσουμε στους γονείς την ευκαιρία να συζητήσουν και να αξιολογήσουν την καταλληλότητα του σχολείου για τα παιδιά τους.
3. Να εξασφαλίσουμε ότι το Δ.Σ. θα είναι σε θέση να εκτελέσει το καθήκον του για να διατηρήσει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του σχολείου.
4. Να καθιερώσουμε κριτήρια και προϋποθέσεις για να γίνουν δεκτά τα παιδιά για εγγραφή.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

1. Οι υποψήφιοι γονείς πρέπει να έχουν πρόσβαση σε όλο το υλικό σχετικά με το είδος του σχολείου, όπως στο Μανιφέστο του Ιδιαίτερου Χαρακτήρα, στο Σύνταγμα και τους Νόμους της Ταμαρίκης και στις πολιτικές που έχουν σχέση με τη φιλοσοφία του σχολείου.
2. Οι υποψήφιοι γονείς πρέπει να περνούν από συνέντευξη με το διευθυντή και τα μέλη της κοινότητας, ώστε να είναι βέβαιο ότι κατανοούν τη φιλοσοφία και τον τρόπο λειτουργίας του σχολείου.
3. Τα παιδιά των γονέων που έχουν ήδη μια σχέση με το σχολείο προτιμώνται στις εγγραφές. Το προνόμιο αυτό αφορά μεταξύ άλλων τα αδέλφια τωρινών ή παλαιότερων μαθητών, τα παιδιά των αποφοίτων ή συγγενείς αυτών που έχουν στενή σχέση και υποστηρίζουν το σχολείο.
4. Όταν υπάρχει έλλειψη θέσεων, το Δ.Σ. θα επιδιώκει την ισορροπία σε γένη και ηλικίες, με τον όρο ότι οι νεοεισερχόμενοι θα γίνονται δεκτοί γενικά με σειρά προτεραιότητας.
5. Το Δ.Σ. πρέπει πάντα να φροντίζει ώστε ο αριθμός των παιδιών που γίνονται δεκτά με κάποια δυσλειτουργία να είναι τέτοιος, που να μην τίθεται σε κίνδυνο η υγιής λειτουργία της κοινότητας.
6. Οι υποψήφιοι γονείς πρέπει να γνωρίζουν τους οικονομικούς περιορισμούς κάτω από τους οποίους λειτουργεί το σχολείο και τις υποχρεώσεις τους σ' αυτό τον τομέα.
7. Η εγγραφή του παιδιού είναι προαιρετική και για τις δύο πλευρές για την πρώτη περίοδο.
8. Το Δ.Σ. έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση να μη δεχτεί την εγγραφή μαθητή, όταν οι ιδιοκτήτες έχουν λόγο να πιστεύουν ότι οι γονείς δεν αποδέχονται τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του σχολείου.

9. Η εγγραφή οποιουδήποτε παιδιού είναι αρμοδιότητα του διευθυντή, ύστερα από συμβουλευτική γνώμη του Δ.Σ. και των ιδιοκτητών.
10. Δεδομένου ότι η φοίτηση στο σχολείο στη Νέα Ζηλανδία είναι υποχρεωτική σε ηλικία 6 ετών, όταν υπάρχει συναγωνισμός για τις θέσεις, ο διευθυντής μπορεί να δεχτεί κατά προτεραιότητα παιδιά που συμπληρώνουν τα έξι μέσα στη σχολική χρονιά έναντι παιδιών που συμπληρώνουν τα 5, τα οποία μπορούν να ξεκινήσουν την επόμενη χρονιά εφόσον το επιθυμούν οι γονείς.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ	1990
ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ	1990
ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ	1993, 1997, 1999
ΣΥΝΤΑΞΗ	Edwards Cawston 1989

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Αριθμός 2, 1992

ΒΑΣΙΚΗ ΑΡΧΗ

Όλες οι διδακτικές δραστηριότητες αναπτύσσονται μέσα στο πλαίσιο του Ιδιαίτερου Χαρακτήρα του σχολείου.

ΣΤΟΧΟΙ

1. Να εξασφαλίσουμε ότι η διδακτική ύλη παραδίδεται στα παιδιά με μέθοδο σύμφωνη με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του σχολείου.
2. Να εστιάζουμε πάντα στη μάθηση και όχι στη διδασκαλία.
3. Να φροντίζουμε να είναι πάντοτε αναγνωρισμένο ότι τα παιδιά μαθαίνουν από πολλές διαφορετικές πηγές, για παράδειγμα από το παιχνίδι, από τα άλλα παιδιά, από άλλους ενήλικους και από τις αλλαγές και τις νέες καταστάσεις.

4. Να υποστηρίξουμε και να ενθαρρύνουμε τη συνεχή αξιολόγηση και επανατοποθέτηση του ρόλου και της λειτουργίας κάθε δασκάλου.
5. Να αναγνωρίζουμε και να εκτιμούμε τη μοναδική συμβολή του κάθε δασκάλου στη σχολική κοινότητα.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

1. Όλες οι διδακτικές δραστηριότητες πρέπει να μην έχουν χαρακτήρα καταπιεστικό και καταναγκαστικό.
2. Η υποχρεωτική παρακολούθηση των μαθημάτων μπορεί να επιβληθεί σε κάποιο παιδί μόνο ύστερα από συζήτηση με το διευθυντή και το ίδιο το παιδί, όταν είναι προφανές και αναγνωρίζεται από το παιδί, ότι αποφεύγει τα μαθήματα επειδή φοβάται την αποτυχία.
3. Ο δάσκαλος εργάζεται με το παιδί και όχι με τη διδακτική ύλη.
4. Ο δάσκαλος πρέπει να γνωρίζει τον τρόπο που επικοινωνεί και μαθαίνει το κάθε παιδί και να τον λαμβάνει σοβαρά υπόψη του.
5. Ο δάσκαλος πρέπει να αποδέχεται τους ρυθμούς ανάπτυξης του κάθε παιδιού και να μην πιέζει τα παιδιά να επιτύχουν στόχους που έχουν τεθεί αυθαίρετα.
6. Οι δάσκαλοι πρέπει να νοιάζονται και να αγαπούν τη μάθηση, έτσι ώστε η δραστηριότητα αυτή να διατηρείται πάντοτε ακέραη.
7. Ο δάσκαλος πρέπει να βεβαιώνεται ότι τα μαθήματα που ζητάει το κάθε παιδί είναι κατάλληλα γι' αυτό.
8. Ο δάσκαλος μπορεί να διδάσκει με οποιονδήποτε τρόπο, που φαίνεται να είναι κατάλληλο για ένα παιδί.
9. Ο δάσκαλος πρέπει να αναγνωρίζει και να υποβοηθά το ρόλο που παίζει το παιχνίδι στην ανάπτυξη του γνωστικού χάρτη κάθε συγκεκριμένου παιδιού.
10. Ο δάσκαλος πρέπει να αναγνωρίζει ότι κάθε παιδί είναι ο μόνος κάτοχος της μάθησής του και των αποτελεσμάτων της.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η διδασκαλία του Σχολείου της Ταμαρίκης προϋποθέτει την ικανότητα του δασκάλου να ακούει και να είναι υπομονετικός, να βρίσκεται εκεί για το παιδί περισσότερο παρά να ενεργεί για το παιδί και προς το παιδί.

ΣΥΝΤΑΞΗ	Edwards, Kentrick, Cawston 1992
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	1992
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ	1992, 1996
ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ	1992
ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ	1996

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ 1993

ΣΚΕΠΤΙΚΟ

Στα παιδιά αυτών των ηλικιών, ένας βαθμός ακαταστασίας ευνοεί τη δημιουργικότητα και τη μάθηση.

ΣΤΟΧΟΙ

1. Να προσφέρουμε ένα περιβάλλον το οποίο θα ενθαρρύνει τα παιδιά να διερευνούν όλες τις πιθανότητες διαφορετικών συνδυασμών των στοιχείων που το αποτελούν, με καινούριους κάθε φορά δημιουργικούς τρόπους.
2. Να προσφέρουμε ένα περιβάλλον όπου η κάθε δραστηριότητα θα φτάνει στη φυσιολογική της κατάληξη και δε θα διακόπτεται αυθαίρετα εξαιτίας της απαίτησης των ενηλίκων για τάξη και καθαριότητα.
3. Να προσφέρουμε ένα περιβάλλον, στο οποίο τα παιδιά θα μπορούν να ζήσουν, τα ίδια άμεσα, την εμπειρία του σημείου εκείνου όπου η ακαταστασία γίνεται ενοχλητική και αντιπαραγωγική.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

1. Πρέπει να υπάρχει όσο το δυνατό σπιτική ατμόσφαιρα και όχι τυπικοί κανόνες.
2. Οι περιορισμοί και οι διαδικασίες για την αντιμετώπιση της ακαταστασίας πρέπει να καθορίζονται σε συγκεντρώσεις όλων των μελών της σχολικής κοινότητας.
3. Πρέπει να βοηθάμε τα παιδιά (και τους ενηλίκους) να κατανοούν τη διαφορά ανάμεσα στην έλλειψη καθαριότητας, που είναι επικίνδυνη για την υγεία, και στην ακαταστασία.
4. Πρέπει να ενθαρρύνουμε τα παιδιά να τακτοποιούν και να καθαρίζουν όταν έχουν πραγματικά τελειώσει κάποια δραστηριότητα και όταν το ζητούν να τους προσφέρεται βοήθεια από τους ενηλίκους.
5. Όταν κάποιος χώρος μένει τόσο ακατάστατος που δεν μπορεί να καθαριστεί, πρέπει να κηρύσσεται απαγορευμένη περιοχή γι' αυτούς που καθαρίζουν, το προσωπικό και τα παιδιά, μέχρι να τακτοποιηθεί από εθελοντές.
6. Η υγεία και η ασφάλεια δεν πρέπει να μπαίνουν σε κίνδυνο. Επικίνδυνα αντικείμενα, όπως αιχμηρά κομμάτια μετάνι, ξύλου ή γυαλιού, καρφιά, ή υπολείμματα φαγητού, πρέπει να καθαρίζονται αμέσως. Καλό είναι σ' αυτές τις περιπτώσεις να επιστούμε την προσοχή των παιδιών και να ζητάμε να κάνουν κάτι γι' αυτό.
7. Πρέπει να παρέχεται στα παιδιά όσο το δυνατό πιο μεγάλη ποικιλία υλικών για δημιουργικό παιχνίδι, παρά τον κίνδυνο της ακαταστασίας, και τα παιδιά πρέπει να ενθαρρύνονται να ανακαλύψουν όλο το δυναμικό τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Δεδομένου ότι έχει παρατηρηθεί επανειλημμένα στο σχολείο ότι η φαντασία των παιδιών ευνοείται από ένα βαθμό ακαταστασίας, οι ενήλικοι πρέπει να είναι πολύ προσεκτικοί στις απαιτήσεις τους για τάξη, σε περιοχές που δεν τους επηρεάζουν

άμεσα. Παραπέμπουμε εδώ και στην πολιτική για το παιχνίδι και για την ασφάλεια.

ΣΥΝΤΑΞΗ	από Edwards, Cawston
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	1993
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ	1993
ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ	1993
ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ	1996, Μάιος 1999

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ 007 1994

ΣΚΕΠΤΙΚΟ

Ο Ιδιαίτερος Χαρακτήρας του σχολείου συνίσταται μεταξύ άλλων στην αποφυγή της τιμωρίας και στην ενθάρρυνση της αυτοπειθαρχίας, της κοινωνικής ωριμότητας και της συνεργασίας.

ΣΤΟΧΟΙ

1. Να εξασφαλίσουμε την ασφάλεια των παιδιών.
2. Να ενθαρρύνουμε ην αυτοπειθαρχία.
3. Να βοηθήσουμε τα παιδιά να κατανοήσουν και να συναισθανθούν τις επιπτώσεις των πράξεών τους πάνω στους άλλους και να μάθουν να αναλαμβάνουν τις ευθύνες τους γι' αυτές.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

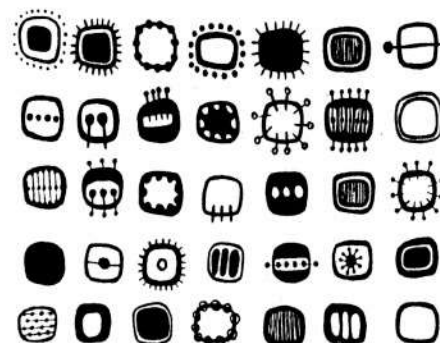
1. Η αντικοινωνική συμπεριφορά είναι θέμα που πρέπει να αντιμετωπίζεται στη συνέλευση του σχολείου, εκτός αν είναι ακραία κι επικίνδυνη για άλλα παιδιά.
2. Η τιμωρία δεν είναι η κατάλληλη απάντηση και πρέπει να αποθαρρύνεται. Πρέπει όμως να γίνεται η σωστή διάκριση ανάμεσα στην τιμωρία και στις λογικές συνέπειες μιας

πράξης, οι οποίες πρέπει να γίνονται δεκτές και να στηρίζονται, όταν χρειάζεται.

3. Το παιδί έχει δικαίωμα στην ατομικότητα. Έχει δικαίωμα να κάνει λάθη και να διερευνά τις λιγότερο κοινωνικά αποδεκτές πλευρές της προσωπικότητας και του περιβάλλοντός του, μέσα σε κάποια όρια ασφαλείας.
4. Το θέμα αυτό συζητείται με τους γονείς, μόνο όταν ξεφεύγει από το φυσιολογικό πλαίσιο ανάπτυξης των παιδιών.
5. Αν κάποιο παιδί διαρκώς απειλεί την ασφάλεια των άλλων παιδιών και δε συμμορφώνεται με τη συνέλευση ή με το πρόγραμμα του σχολείου, η συνέλευση και ο διευθυντής ή ο διευθυντής μόνος του μπορεί να το αποβάλλει, σύμφωνα με τους υπηρεσιακούς (υπουργικούς) κανόνες.

ΣΥΝΤΑΞΗ	από Michell, Kendrick, Edwards
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	1994
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ	1994, 1996
ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ	1994
ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ	1996, 1999

Μετάφραση Ν. Τζάνος
Επιμέλεια Μ. Φώτης

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΛΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΜΑΙΟΣ 1982

Πιστεύουμε στη σοφία του καθενός να ξέρει τι είναι καλύτερο για τον εαυτό του.

Πιστεύουμε ότι ωριμάζοντας αυτή η σοφία ενισχύεται ανακαλύπτοντας τον εαυτό μας και αποδεχόμενοι το ποιοι είμαστε. Όταν μιλάμε για «ολοκλήρωση», εννοούμε την πληρέστερη έκφραση αυτής της σοφίας στη ζωή μας.

Πιστεύουμε ότι μπορούμε καλύτερα να υποστηρίξουμε την ωρίμανση των ατόμων δημιουργώντας μοντέλα των υψηλότερων αξιών που γνωρίζουμε και προσφέροντας έκθεση, αναδρομή σε πηγές και καθοδήγηση στην άσκηση του σώματος, του πνεύματος και της ψυχής.

Το Κυκλικό Σχολείο δεσμεύεται στην εφαρμογή αυτών των ιδεών στη φροντίδα κάθε μέλους της σχολικής κοινότητας. Η σχολική κοινότητα περιλαμβάνει εκείνους που συμμετέχουν στα ημερήσια προγράμματα, τις οικογένειές τους και οποιοδήποτε άλλο σημαντικό άτομο στη ζωή τους και οποιοδήποτε άλλο άτομο σχετίζεται με το Σχολείο.

Δημιουργία μοντέλων των υψηλότερων αξιών που γνωρίζουμε

Πιστεύουμε στη δύναμη του θετικού ανθρώπινου παραδείγματος. Το παιδί-άτομο μαθαίνει περισσότερα απ' όσα κάνουμε παρά απ' όσα λέμε.

Αναζητούμε να δημιουργήσουμε το μοντέλο της άνευ συνθηκών αγάπης. Θέλουμε να στηρίζουμε και να περιβάλλουμε το κάθε άτομο με αγάπη, αποδοχή χωρίς κριτική και θετική, θερμή φροντίδα. Το παιδί-άτομο μεγαλώνει με φροντίδα και μαθαίνει να φροντίζει τους άλλους.

Αναζητούμε να δημιουργήσουμε μοντέλο βαθιάς εμπιστοσύνης στη σοφία και στις εσωτερικές πηγές του καθενός. Επι-

τρέπουμε σε κάθε παιδί-άτομο να κάνει τις δικές του ενημερωμένες επιλογές και να υποστεί τις επιπτώσεις αυτών των επιλογών. Τιμούμε τις επιλογές των άλλων στο μεγαλύτερο βαθμό που μπορούμε.

Αναζητούμε να δημιουργήσουμε μοντέλο κοινωνικής ευθύνης. Αναγνωρίζουμε την ανθρώπινη αλληλεξάρτηση και θέλουμε να τιμούμε την οικολογική ευαισθησία των ατόμων. Τιμούμε τη δυνατή αίσθηση του χώρου μας και της ευθύνης μας προς τις προσωπικές, τοπικές και παγκόσμιες κοινότητες.

Αναζητούμε να δημιουργήσουμε μοντέλο απεριόριστης αποδοχής ιδεών. Αν και η φυσική και η κοινωνική συμπεριφορά πρέπει να έχει όρια, η ελευθερία των ιδεών πρέπει να είναι άνευ ορίων.

Αναζητούμε να δημιουργήσουμε μοντέλα περιέργειας, τιμιότητας, ικανότητας του να συμπάσχεις, προσωπικής ανάπτυξης και ισορροπίας.

Δεν είναι τυχαίο ότι οι προσπάθειές μας να δημιουργήσουμε μοντέλα των υψηλότερων αξιών μας προωθούν τη δική μας ανάπτυξη. Ο δικός μας αγώνας για ολοκλήρωση είναι το μεγαλύτερο εργαλείο στην υποστήριξη του παιδιού-ατόμου.

Έκθεση, πηγές και καθοδήγηση

Το Κυκλικό Σχολείο είναι μια διεθνής κοινότητα ατόμων που συνυπάρχουν για ανάπτυξη. Το Σχολείο γεμίζει και περιβάλλεται από την ευρύτερη ποικιλία ευκαιριών για μάθηση. Μέσα σε καθαρά δηλωμένα όρια στη συμπεριφορά, το παιδί-άτομο ενθαρρύνεται να εξερευνήσει ευρέως, σε σωματικό, πνευματικό, συναισθηματικό, κοινωνικό και ψυχικό επίπεδο.

Με δεδομένη την ελευθερία, το παιδί-άτομο πειραματίζεται αδιάκοπα. «Δοκιμάζοντας» μια ποικιλία ιδεών, «δοκιμάζοντας» μια ποικιλία συμπεριφορών, το παιδί-άτομο αναπτύσσει τις δεξιότητες της αντίληψης και της κρίσης. Μέσα απ' τα λάθη του, το παιδί-άτομο ανακαλύπτει τι «δουλεύει» και τι «δε δουλεύει» για το ίδιο. Το παιδί-άτομο ανακαλύπτει καινούρια πράγματα στο δικό του κόσμο και αναζητά τη δική του ισορροπία.

πράγματα στο δικό του κόσμο και αναζητά τη δική του ισορροπία.

Το Κυκλικό Σχολείο τιμά τη σοφία του παιδιού-ατόμου στην καθημερινή λήψη αποφάσεων. Κάθε παιδί-άτομο επιλέγει να εξερευνήσει τι το σπρώχνει να αναζητήσει. Κάθε παιδί-άτομο πειραματίζεται με φόρμες, μεθόδους, στιλ και δομές μάθησης ανακαλύπτοντας τι του/της ταιριάζει. Κάθε παιδί-άτομο ασκεί τις αισθήσεις του/της και τη διαίσθησή του/της, το μυαλό του/της και τα συναισθήματά του/της. Κάθε παιδί-άτομο ανακαλύπτει τους δικούς του/της οικείους τρόπους του να είναι και να μαθαίνει. Παίζει, προσαρμόζεται, προσπαθεί το ένα και το άλλο, αναζητώντας συνέχεια την ισορροπία του/της.

Μέσα σ' αυτή την ελευθερία, η αντίληψη και η κρίση του παιδιού-ατόμου αναπτύσσεται. Όταν αυτές οι δεξιότητες εφαρμοστούν σ' ένα αντικείμενο μετά από επιλογή, το παιδί-άτομο μαθαίνει. Ταυτόχρονα συνεχίζονται να αναπτύσσονται οι δεξιότητες της αντίληψης και της κρίσης.

Το Κυκλικό Σχολείο τιμά την ανάπτυξη πιο πολύ από τη μάθηση κάποιου συγκεκριμένου θέματος. Δε δίνουμε καμιά διαβεβαίωση ότι το παιδί-άτομο θα μάθει κάποιο συγκεκριμένο αντικείμενο σε μια συγκεκριμένη ηλικία.

Μ' αυτή την αίσθηση, η διδακτέα ύλη του Σχολείου είναι σχεδιασμένη με βάση τους μαθητές, με κέντρο τους μαθητές και εξατομικευμένη στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό μέσα στα όρια του σχολείου.

Το Σχολείο τιμά τη μεγαλύτερη ελευθερία της εξερεύνησης. Βάζουμε όρια στη συμπεριφορά για να διατηρήσουμε τη σωματική ασφάλεια και υγεία και για να διατηρήσουμε την κοινωνική ευμάρεια της κοινότητας. Οι κοινωνικές προσδοκίες και οι κανονισμοί είναι ελάχιστοι και ξεκάθαρα διατυπωμένοι και κάθε μέλος της κοινότητας πρέπει να τους τηρήσει. Διατυπώνονται επίσης ξεκάθαρα οι επιπτώσεις σε περίπτωση που αυτό δε γίνεται και εφαρμόζονται με συνέπεια και γρήγορα.

τούς. Τιμούμε την άποψη που εκφράζει ευαισθησία για τα επιμέρους και το σύνολο.

Με βάση αυτό, το Σχολείο τονίζει τις συναλλαγές με τις κοινότητες μέσα στις οποίες βρίσκεται: βιβλιοθήκες, μουσεία, κυβέρνηση, επιχειρήσεις, άτομα και οικογένεια. Τα θεωρούμε όλα αυτά σημαντικές πηγές και τα ενσωματώνουμε στη μάθησή μας. Στην πορεία ελπίζουμε να κάνουμε την άποψή μας για τον κόσμο πιο ολοκληρωμένη.

Το Κυκλικό Σχολείο ζητά πολλά από τους «δασκάλους» του. Πέρα απ' τη δημιουργία μοντέλων των υψηλότερων αξιών και ποιοτήτων που γνωρίζουμε, οι δάσκαλοι παλεύουν να είναι ευαίσθητοι στις ανάγκες του κάθε παιδιού-ατόμου στην παροχή φροντίδας και να είναι εκπαιδευμένοι μεσολαβητές πρόσβασης προς πηγές. Ο δάσκαλος είναι διευκολυντής και φίλος, διαθέτοντας τον πλούτο μάθησης του ενήλικου, προσδοκώντας τον επόμενο δρόμο αναζήτησης του παιδιού-ατόμου και προσκαλώντας το παιδί-άτομο να προχωρήσει.

Άσκηση σώματος, πνεύματος και ψυχής

Το Κυκλικό Σχολείο τιμά την ισορροπία ανάμεσα στο σώμα, το πνεύμα και την ψυχή. Αναπτύσσουμε και διατηρούμε προγράμματα και πρακτικές για να προωθήσουμε και να στηρίξουμε τη σωματική, την πνευματική, τη συναισθηματική, την κοινωνική και την ψυχική ευμάρεια.

Αναζητούμε την ανάπτυξη της αντίληψης και της κρίσης του παιδιού-ατόμου σε κάθε τομέα του ατόμου.

Σωματικά, το παιδί-άτομο φτάνει να γνωρίσει τις ικανότητες και τις προτιμήσεις του. Τι βοηθάει και τι πονάει. Μαθαίνει να εκτιμά το ναό της ψυχής του και να τον τιμά. Ασκώντας την κρίση του, μαθαίνει να εκτιμά τι του αναφέρει το σώμα του.

Διανοητικά το παιδί-άτομο αναπτύσσει τις δεξιότητες της κρίσης και της ανάλυσης. Αποκτά συγκεκριμένη κι ίσως τεχνική γνώση. Μαθαίνει αυτά που επιλέγει να μάθει. Σκέφτεται λογικά, βγάζει συμπεράσματα και εφαρμόζει ιδέες. Αναζητά, αποδέχεται και απορρίπτει, ανεξάρτητα και με αυτοπεποίθηση.

Συναισθηματικά, το παιδί-άτομο ζει πλήρως μια ποικιλία συνθηκών. Το πιο σημαντικό είναι ότι μαθαίνει να αναγνωρίζει και να τιμά αυτές τις συνθήκες. Εφαρμόζοντας την κρίση του, η συναισθηματική του αντίληψη βρίσκει το χώρο της.

Κοινωνικά, το παιδί-άτομο μαθαίνει τι σημαίνει να είναι κομμάτι μιας κοινότητας πέρα απ' την οικογένεια. Μαθαίνει να αναγνωρίζει τις πολλαπλές κοινότητες στις οποίες ανήκει, τις υποχρεώσεις και τις προσδοκίες μέσα στην καθεμία χωριστά και να επιλέγει τη δική του κοινότητα με τα μάτια ανοιχτά.

Ψυχικά, το παιδί-άτομο αποκτά βαθιά εκτίμηση της δικής του σοφίας και των δικών του εσωτερικών πηγών. Μαθαίνει ποια είναι η πρόσβασή του προς αυτές και επομένως μαθαίνει τη δική του ολότητα και ενότητα. Μαθαίνει να εμπιστεύεται τις προσβάσεις του προς αυτές, την ψυχική του αντίληψη, τη μικρή φωνούλα που υπάρχει μέσα μας και θέλει να την ακούσουμε. Καθώς εκτιμά τις δικές του εσωτερικές πηγές της ψυχής, μαθαίνει να αντιλαμβάνεται και να εκτιμά την ψυχή του κάθε ατόμου δίπλα του. Μαθαίνει την ανοχή και την υπομονή.

Κάθε άτομο βρίσκει την ισορροπία που είναι μοναδικά δική του. Δεν είναι μια στατική ισορροπία, αλλά μια ντελικάτη κινητική ισορροπία. Είναι μια ισορροπία αλλαγής του εαυτού, μια ρέουσα ισορροπία, μια ισορροπία ανταπόδοσης, που τότε δίνει έμφαση στο σώμα, τότε στο μυαλό και τότε στο πνεύμα. Κάθε άτομο μαθαίνει ότι είναι υπεύθυνο για τη διατήρηση αυτής της δικής του ισορροπίας.

Το πρόγραμμα του Κυκλικού Σχολείου

Θέλουμε τα παιδιά μας να ξέρουν τι θέλουν. Τα θέλουμε να έχουν τις γνώσεις, τις δεξιότητες, την ποιότητα, τη στάση και το χαρακτήρα για να αναζητήσουν αυτά που θέλουν. Θέλουμε τα παιδιά μας να γίνουν αυτοενεργούμενοι ενήλικες, των οποίων η ολότητα και οι επιθυμίες θα οδηγούν στην ολοκλήρωση του ατόμου και της κοινωνίας.

Εδώ περιγράφουμε τους αντικειμενικούς στόχους του Σχολείου και το πώς το καθημερινό πρόγραμμα του Σχολείου πραγματοποιεί αυτούς τους στόχους.

Εκπαιδευτικοί Στόχοι

Τι θέλουμε απ' το Σχολείο; Θέλουμε να πετύχουμε τους παρακάτω τέσσερις στόχους που δηλώνονται εδώ με τη μορφή επιθυμητών αποτελεσμάτων. Αν δούμε τα παρακάτω αποτελέσματα στους περισσότερους μαθητές, τότε το Σχολείο έχει πετύχει τους στόχους του και θεωρούμε ότι είναι πετυχημένο. Η απουσία αυτών των αποτελεσμάτων στους περισσότερους μαθητές δείχνει αποτυχία του Σχολείου.

Οι μαθητές δείχνουν ουσιαστική πρωτοβουλία και αυτοκατεύθυνση.

Οι μαθητές δείχνουν υπεύθυνη στάση ως πολίτες και σέβονται τους άλλους. Είναι δημιουργικοί, παραγωγικοί, ανεκτικοί στις διαφορετικές ιδέες, τις φυλές, τις θρησκείες και τις αξίες.

Οι μαθητές ασκούν αυτοέκφραση και επιζητούν την αυτοπραγμάτωση.

Οι μαθητές επιδεικνύουν κυριαρχία των βασικών δεξιοτήτων: ανάγνωση, γραφή, αριθμητική, ανάλυση, ερμηνεία, σκέψη, πρόσβαση σε πηγές και λύση προβλημάτων.

Αυτοί οι στόχοι έχουν βασικούς αποδέκτες γενικά τους μαθητές που εγγράφονται στο πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο Σχολείο. Οι μαθητές επιτυγχάνουν αυτούς τους στόχους ο καθένας σε διαφορετικό βαθμό. Το Σχολείο δεν εγγυάται και δε διαβεβαιώνει ότι κάποιος μαθητής θα επιτύχει μερικούς ή όλους απ' τους παραπάνω στόχους.

Πιστεύουμε ότι τα αποτελέσματα βγαίνουν απ' την ανεμπόδιστη έκφραση της εσωτερικής σοφίας.

Ωθούμενα απ' την ακόρεστη περιέργεια, μέσα απ' την εξερεύνηση του εαυτού τους και του κόσμου, τα παιδιά φτάνουν σ' αυτά τα αποτελέσματα χωρίς μεγάλη εκπαιδευτική πίεση.

Ο ρόλος του Σχολείου είναι να παρέχει ένα πλούσιο και άφθονο εκπαιδευτικό λιβάδι. Η φύση των παιδιών είναι να βόσκουν χαρούμενα, να ανακαλύπτουν δρόμους και προορισμούς που τους ταιριάζουν καλύτερα σε ατομικό επίπεδο. Κανένα άλλο άτομο ούτε εκπαιδευτικός ούτε επιτροπή σχολείου ούτε σχολικό πρόγραμμα ούτε ακόμα και γονιός – μπορεί να υπαγορεύσει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που θα ταιριάζει στο άτομο καλύτερα.

Αυτοκατεύθυνση

Το Σχολείο προωθεί συστηματικά και απαιτεί πρωτοβουλία και αυτοκατεύθυνση. Οι μαθητές καταφέρνουν να οργανώσουν το δικό τους χρόνο στο Σχολείο. Κάθε μαθητής αναζητά δραστηριότητες (περιλαμβανομένης και της προφανούς αδράνειας) που θα είναι δική του/της επιλογή συνέχεια. Το προσωπικό των ενηλίκων συνειδητά απέχει από το να σπρώξει τους μαθητές σε κάποια δραστηριότητα. Το Σχολείο δε διεξάγει ένα προκαθορισμένο πρόγραμμα τάξεων και δεν απαιτεί τη συμμετοχή των μαθητών σε τάξεις ή σε άλλες δραστηριότητες. Επιπλέον το Σχολείο αποφεύγει κάθε έμμεση ή άμεση προσπάθεια και αντιδρά συνειδητά σ' αυτή για να πείσει ή να ελκύσει μαθητές σε συγκεκριμένες σπουδές ή δραστηριότητες.

Η μάθηση στο Κυκλικό Σχολείο έχει ως βάση το άτομο. Όταν, όμως, μιλάμε για αυτοκατεύθυνση, δε θέλουμε να υπονοήσουμε ότι η μάθηση θα πρέπει να γίνεται ανεξάρτητα, μοναχικά, χωρίς βοήθεια. Σίγουρα ενθαρρύνεται η ανεξάρτητη μάθηση. Στο Κυκλικό Σχολείο, όμως, αγκαλιάζουμε μια ευρεία ποικιλία εκπαιδευτικών μεθόδων, που περιλαμβάνει ατομική διδασκαλία, καθοδηγούμενη και μη καθοδηγούμενη ανεξάρτητη μελέτη, σχεδιασμένες και αυθόρμητες ομαδικές εργασίες, ομα-

δικές συζητήσεις, μικρές τάξεις, ανεξάρτητη προσπάθεια σε υλικά και εργαλεία, μαθητεία, αυθόρμητη συναλλαγή, αυθόρμητη διδασκαλία, διδασκαλία συνομηλίκων, διδασκαλία με βάση παραδείγματα ζωής κ.ά.

Το σημαντικό σημείο εδώ είναι ότι τα μέλη του προσωπικού στο Κυκλικό Σχολείο ανταποκρίνονται μόνο σε ανοιχτές προσκλήσεις για βοήθεια. Τα μέλη του προσωπικού δεν προκαλούν επεισόδια διδασκαλίας/μάθησης και δεν τα επιμηκύνουν πέρα απ' την ικανοποίηση της πρόσκλησης του μαθητή. Τα μέλη του προσωπικού δεν αναζητούν να διδάξουν γενικά ή εξατομικευμένα προγράμματα σπουδών σε κάποιο μαθητή, εκτός κι αν ο μαθητής το ζητήσει ελεύθερα, χωρίς εξαναγκασμό. Τα μέλη του προσωπικού διδάσκουν όταν οι μαθητές το ζητήσουν και δεν πειράζει αν δεν το ζητήσουν.

Το Σχολείο δεν επιβάλλει κάποιο ιδιαίτερο πρόγραμμα ή συγκεκριμένες σπουδές μετά από απαίτηση των γονέων.

Το Σχολείο δεν ελέγχει, δεν αξιολογεί, ούτε καταγράφει τις επιλογές και τις δραστηριότητες των μαθητών.

Καλλιεργώντας την πρωτοβουλία και την αυτοκατεύθυνση, περιμένουμε επίσης να αναπτύξουν την αυτογνωσία, την αυτορύθμιση και την υπευθυνότητα. Θέλουμε τα παιδιά να ξέρουν τι θέλουν και να βρουν τα κίνητρα να επιζητήσουν αυτό που θέλουν.

Πιστεύουμε ότι, με δοσμένη αυτή την ελευθερία και την υπευθυνότητα μέσα στην πορεία του Σχολείου, ο μαθητής/τρια θα επιλέξει σε μεγαλύτερο βαθμό πιο σοφά απ' οποιονδήποτε άλλο. Μια «σοφή» επιλογή είναι εκείνη που προωθεί καλύτερα την πλήρη ανάπτυξη του ατόμου. Μια «σοφή» επιλογή είναι εκείνη που οδηγεί σε αυτοπραγμάτωση μέσα σε μια δημιουργική, παραγωγική ζωή.

Επιπλέον, όταν το αντικείμενο έχει επιλεγεί απ' το ίδιο το άτομο και υπάρχουν εσωτερικά κίνητρα, η μάθηση επιτυγχάνεται με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα: μαθαίνουμε εύκολα και γρήγορα, διεισδύουμε στην ουσία, η μάθησή μας διαρκεί. Όταν γινόμαστε κύριοι ενός θέματος από προσωπικό πάθος,

γίνεται κομμάτι μας, μένει μέσα μας και μας υπηρετεί για πάντα.

Η αυτοκαθοδήγηση στο Κυκλικό Σχολείο δεν είναι ερεθίσματα ή ασκήσεις εκπαίδευσης. Είναι ο «πραγματικός κόσμος». Είναι η πραγματική εξουσία, που υπάρχει σε κάθε άτομο. Το Σχολείο φυλάει το δικαίωμα και την ευθύνη του μαθητή για αυτοκαθοδήγηση σαν κομμάτι της δέσμευσής μας να παρέχουμε ένα «ασφαλές μέρος».

Η ιδιότητα του πολίτη

Το Σχολικό Συμβούλιο, που αποτελείται από προσωπικό και μαθητές, διαχειρίζεται τα καθημερινά θέματα του Σχολείου. Το κάθε μέλος του Σχολικού Συμβουλίου έχει μια ψήφο και ισodύναμη θέση στην κοινότητα. Η συμμετοχή στο Σχολικό Συμβούλιο είναι εντελώς εθελοντική. Το Σχολικό Συμβούλιο δημιουργεί και επιβάλλει τους νόμους που διέπουν την κοινότητα. Η εξουσία απορρέει απ' το Σχολικό Συμβούλιο και όλα τα θέματα της κοινότητας συζητιούνται ανοιχτά και λύνονται εκεί.

Πιστεύουμε ότι η καλύτερη προετοιμασία για την ιδιότητα του πολίτη του ενηλίκου είναι η συμμετοχή σ' έναν «πραγματικό κόσμο» στα σχολικά χρόνια. Η καλυμμένη εξουσία ή η μη προσβάσιμη εξουσία οδηγεί στην ατομική αντίληψη της ανικανότητας, της απώλειας πρωτοβουλίας και την έλλειψη προσωπικής επένδυσης στην κοινότητα. Μέσα απ' το Σχολικό Συμβούλιο επιτυγχάνουμε την ενδυνάμωση και την προσωπική επένδυση στους στόχους της κοινότητας.

Το Σχολικό Συμβούλιο έχει τη δικαιοδοσία να ερευνήσει τις παραβάσεις των νόμων του και να θέσει σε διαθεσιμότητα ή να διώξει κάποιο μέλος απ' το Σχολείο. Κανένα μέλος του προσωπικού ή της επιτροπής αναθεώρησης δεν έχει τη δύναμη να ασκήσει βέτο ή να αναιρέσει τέτοιες αποφάσεις του Σχολικού Συμβουλίου. Αυτή δεν είναι άσκηση πολιτικής εξουσίας ή κά-

ποιας μορφής δικαστήριο. Είναι η πραγματική εξουσία που υπάρχει στους μαθητές να χειρίζονται τα θέματα του Σχολείου.

Η «συνεδρίαση» αποτελείται από γονείς, μαθητές, προσωπικό και επιλεγμένα δημόσια άτομα.

Πραγματοποιείται σε τριμηνιαία βάση για να καθορίσει τη σχολική πολιτική, τον ετήσιο προϋπολογισμό και να επιβλέψει όλα τα θέματα του Κυκλικού Σχολείου. Η συμμετοχή είναι εντελώς εθελοντική. Στις συνεδριάσεις, το κάθε μέλος έχει μια ψήφο και γενικά επικρατεί ο κανόνας της πλειοψηφίας. Οι συνεδριάσεις καθορίζονται απ' τους Κανόνες Τάξης του Ρόμπερτ.

Πηγές

Το Σχολείο είναι γεμάτο και περιβάλλεται από μια ευρεία και εναλλασσόμενη ποικιλία ευκαιριών για μάθηση. Πέρα από τις εσωτερικές πηγές του ατόμου, θεωρούμε τα ακόλουθα σημαντικές πηγές που προσφέρονται στους μαθητές: άλλοι μαθητές, προσωπικό, γονείς, σχολική βιβλιοθήκη, δημόσια βιβλιοθήκη, σχολικό γραφείο, κτίρια και χώρος, συνεδρίαση, φίλοι του Σχολείου, εργαλεία συγκεκριμένου σκοπού, εξοπλισμός και ευκολίες, η κοινότητα πέρα απ' το Σχολείο.

Οι μαθητές δε διαχωρίζονται με βάση την ηλικία, το φύλο ή με βάση κάποιο άλλο διαχωρισμό. Δεν υπάρχουν συγκεκριμένες τάξεις ή αίθουσες. Οι μαθητές και το προσωπικό συναντιούνται και κυκλοφορούν ελεύθερα κατά τη διάρκεια της μέρας. Το Σχολείο, ζωντανό, σφύζει απ' τις συνεχείς συναλλαγές των ανθρώπων. Η ηλικία δεν αποτελεί φράγμα, καθώς οι φίλιες και οι ομάδες δημιουργούνται αυθόρμητα και ύστερα αλλάζουν με την πορεία των ατομικών αναγκών, των ενδιαφερόντων, των συνηθειών και των προγραμμάτων.

Είναι ένας χώρος μάθησης και ανάπτυξης. Μέσα απ' τη συζήτηση και τη συναλλαγή, μερικές φορές με αργούς ρυθμούς, μερικές φορές με καθαρά επιχειρηματικό τρόπο, ανακαλύπτουμε τις προσωπικές μας πηγές και τις πηγές των άλλων. Ερχόμαστε σε επαφή με τους άλλους, ίσως μαθητές, ίσως προσωπικό,

τα ενδιαφέροντα και οι γνώσεις των οποίων έχουν κάποια σχέση με τα δικά μας.

Οι μαθητές μπορούν να συναλλάσσονται ανοιχτά με το προσωπικό για βοήθεια στην εκμάθηση συγκεκριμένων πραγμάτων ή δεξιοτήτων. Οι μαθητές μπορεί να βρίσκουν άλλους μαθητές περισσότερο ή λιγότερο προχωρημένους σ' ένα συγκεκριμένο θέμα που τους ενδιαφέρει, να διδάσκουν ή να διδάσκονται, να γίνονται παραδείγματα ή να αναζητούν ένα μοντέλο. Η διαδικασία μπορεί να συμφωνηθεί ανοιχτά ή, πιο συχνά, να γίνει χωρίς να το πάρει ειδηση κανείς, μέσα στο πλαίσιο των αληθινών σχέσεων και τη ροή των ανθρώπινων συναλλαγών. Το αντικείμενο μπορεί να είναι μαθηματικά ή πλέξιμο ή υδραυλικά ή τραγούδι. Το αντικείμενο μπορεί να είναι κάτι που να μην μπορούμε να του δώσουμε όνομα ή να το ξέρουμε.

Η διαχείριση του σχολείου είναι επίσης μια πηγή, αφού προσφέρει ευκαιρίες για συμμετοχή στο σχεδιασμό, το μάρκετινγκ, τα οικονομικά, τα λογιστικά, τη διαχείριση γραφείου, τους υπολογιστές, τα συστήματα πληροφορικής, τις επικοινωνίες, τη συγγραφή, τη δημοσίευση, το τύπωμα, τα ταχυδρομεία, τις συναντήσεις, τα προγράμματα, τις εκλογές, τους κανονισμούς τάξης και λοιπά.

Πέρα απ' τις γνώσεις και τις δεξιότητες, τα μέλη του προσωπικού εκπροσωπούν μια τρομακτική δύναμη παραδείγματος. Το προσωπικό ενσωματώνει τους αντικειμενικούς στόχους του Σχολείου στη δική του προσωπική ζωή. Τα μέλη του προσωπικού λειτουργούν σαν πολίτες στη σχολική κοινότητα με μεγαλύτερο ή μικρότερο κύρος απ' τους μαθητές. Οι πράξεις τους αποδεικνύουν τους στόχους του Σχολείου εύγλωττα, μέσα απ' την καθημερινή ζωή, όπως και μέσα απ' το προσωπικό τους πάθος, τη χαρά και τους αγώνες τους.

Συμπέρασμα

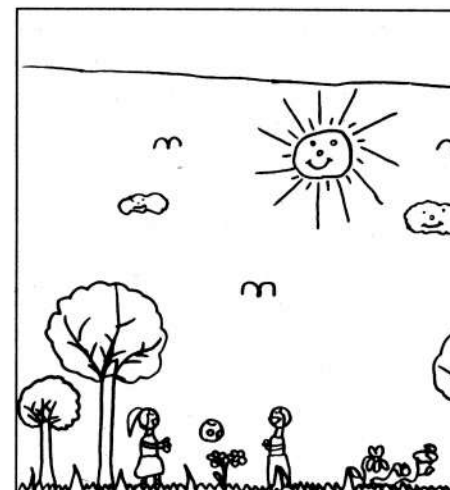
Πιστεύουμε στη σοφία του κάθε ατόμου να γνωρίζει τι είναι το καλύτερο για το ίδιο. Ο καθένας μας είναι στην καλύτερη θέση να ζυγίζει τους αμέτρητους παράγοντες που μας βαρύνουν κάθε στιγμή και να αποφασίσει σωστά. Η πρόσβασή μας στη σοφία δεν είναι αλάνθαστη και μπορεί να κάνουμε πολλές «μη σοφές» επιλογές. Αλλά σε γενικές γραμμές κανένα άλλο άτομο ή καμιά σχολική ύλη δεν μπορεί να είναι πιο σωστή.

Τα παιδιά διαθέτουν από τη φύση τους ακόρεστη περιέργεια. Γεννιούνται σαν μαθητές, μελετώντας τη ζωή και ζώντας σε μια συνεχή κατάσταση έντονης μάθησης. Ο σωστός ρόλος του Σχολείου είναι να παρέχει ασφάλεια και άφθονες ευκαιρίες μάθησης.

Υπηρετώντας το μαθητή, την οικογένεια και την κοινωνία, το Κυκλικό Σχολείο στοχεύει να δημιουργήσει ελεύθερους, υπεύθυνους πολίτες, που έχουν εμπιστοσύνη στους στόχους τους και είναι ικανοί να τους επιζητήσουν.

Για να γίνει αυτό, εμβαπτίζουμε τους μαθητές σε μια εκπαιδευτική δημοκρατία, σε μια ελεύθερη κοινωνία που ζητά την αυτοκατεύθυνση, την ιδιότητα του πολίτη και άλλες δεξιότητες του πραγματικού κόσμου.

Μετάφραση: Ανθή Κακογιαννάκη

ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ SANDS

Εκπόνησα αυτή την εργασία πρωταρχικά για εμένα τον ίδιο, επειδή πιστεύω ότι το Προοδευτικό Σχολείο που παρακολουθώ έχει πολλά μειονεκτήματα. Καταγράφω αυτά τα μειονεκτήματα βασιζόμενος στη διαφορά που πιστεύω ότι υπάρχει μεταξύ του πώς πρέπει να λειτουργεί το σχολείο σύμφωνα με τις αρχές στις οποίες στηρίζεται και του τι συμβαίνει στο σχολείο στην πραγματικότητα.

Έτσι, αυτό το οποίο ελπίζω πραγματικά να αποδείξω μέσα από αυτή την έρευνα είναι ο λόγος που το σύστημα δε λειτουργεί όσο καλά φανταζόμουν ότι θα λειτουργούσε και πού ακριβώς έγινε το λάθος – εάν αυτό έγινε. Επιδιώκω να καταλάβω γιατί μια ομάδα μαθητών και καθηγητών σαν αυτούς που ξεκίνησαν το Sands, ενώ είχαν την ευκαιρία να σχεδιάσουν το δικό τους σχολείο, θα κατέληγαν να πραγματοποιήσουν οτιδήποτε άλλο εκτός από την κοντινότερη δυνατή εφαρμογή των ιδανικών τους.

Μερικά λιγότερο σημαντικά θέματα τα οποία πιστεύω ότι θα άξιζε να εξεταστούν είναι: ο αριθμός των συναισθηματικά διαταραγμένων παιδιών στα Προοδευτικά Σχολεία, το ποσοστό της συμμετοχής των μαθητών στη διοίκηση, το μέγεθος του σχολείου, είτε αυτό είναι εσωτερικό είτε όχι, και το πώς αυτά τα θέματα επηρεάζουν την επιτυχία του σχολείου.

Για να αποπειραθώ να απαντήσω στις ερωτήσεις μου, σκοπεύω να επικεντρωθώ στους μαθητές και τους καθηγητές των

Προοδευτικών Σχολείων, καθώς αυτοί είναι οι άνθρωποι που επηρεάζονται περισσότερο από αυτή την εμπειρία και από αυτούς μπορώ να προσπαθήσω να καθορίσω ποια είναι ακριβώς η εφαρμογή αυτής της μορφής εκπαίδευσης σε καθημερινές καταστάσεις. Ευελπιστώ επίσης να χρησιμοποιήσω τη βοήθεια γονέων και ειδικών στην έρευνά μου. Έχοντας διαβάσει αρκετά βιβλία πάνω στο θέμα της Προοδευτικής Εκπαίδευσης, αισθάνομαι ότι έχω κάποιες βασικές γνώσεις των αρχών της, οι οποίες με βοήθησαν να προσδιορίσω το είδος του ερωτήματος που θέλω να θέσω.

Καταρχήν πρέπει να ορίσω τι εννοώ με τον όρο «Προοδευτική Εκπαίδευση». Κατά τη διάρκεια της συγγραφής αυτής της εργασίας, ανακάλυψα ότι αυτό είναι αδύνατο, καθώς κάθε Προοδευτικό Σχολείο διαφέρει από τα υπόλοιπα. Επίσης, κατά τη διάρκεια των προσπαθειών μου, ζήτησα από πολλούς ανθρώπους να μου δώσουν το δικό τους ορισμό. Όμως επειδή κάθε Προοδευτικό Σχολείο έχει ελαφρώς διαφορετική φιλοσοφία και λειτουργία, ο ορισμός του καθενός για την Προοδευτική Εκπαίδευση ήταν διαφορετικός και θα ήταν άδικο να πω ότι κάποιος ορισμός είναι καλύτερος από κάποιον άλλο.

Sean Bellamy (Σον Μπέλαμι, καθηγητής και ιδρυτικό μέλος του Sands)

Μια εκπαιδευτική μέθοδος που **τοποθετεί το παιδί πρώτο** ή τουλάχιστον στο ίδιο επίπεδο με τους ενηλίκους. Με αυτό εννοώ ότι θεωρούμε **τα δικαιώματα** των νέων ανθρώπων ίδια με τα δικά μας – δηλαδή το δικαίωμα στο να ακούγονται, το δικαίωμα στη διαμαρτυρία και στην αλλαγή των καταστάσεων, το δικαίωμα στην επιλογή των σπουδών και το δικαίωμα στην αποχή, εάν το απαιτεί η κατάσταση.

Amelia Hart (Αμίλια Χαρτ, μαθήτρια, δεκατριών χρονών)

Η Προοδευτική Εκπαίδευση κατά τη γνώμη μου είναι: ελευθερία να δουλεύεις με τους δικούς σου ρυθμούς, να ενδιαφέρεσαι για τη δουλειά σου και να μη σου επιβάλλουν να κά-

νεις κάτι που δε θέλεις να κάνεις. Να υποστηρίζεις και να σε υποστηρίζουν, να μαθαίνεις παραπάνω πράγματα από τα μαθήματά σου, όπως το να έχεις τη γνώμη σου και να μπορείς να την εκφράξεις, δεξιότητες επικοινωνίας και παρέμβασης. Επίσης να περνάς καλά και να είσαι ευτυχισμένος ενώ μελετάς.

David Gribble (Ντέιβιντ Γκριμπλ, ιδρυτικό μέλος του Sands και ειδικός επί του θέματος)

Οι προοδευτικοί εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι τα παιδιά στα οποία προσφέρεται η γνήσια ελευθερία της επιλογής ως προς τη συμπεριφορά τους και το περιεχόμενο της εκπαίδευσής τους θα απελευθερωθούν από την ανάγκη τού να επαναστατήσουν ενάντια στις μορφές εξουσίας και να αντισταθούν στην απολυταρχική εκπαίδευση και κατ' αυτό τον τρόπο θα παίρνουν υπεύθυνες αποφάσεις απόλυτα φυσικά.

Anna Lunk (Άννα Λανκ, μητέρα)

Η Προοδευτική Εκπαίδευση είναι παιδοκεντρική, με την έννοια ότι οι μαθητές αισθάνονται ότι έχουν άποψη στο πώς λειτουργεί το σχολείο, όσον αφορά το εκπαιδευτικό αλλά και το γενικότερο κοινωνικό του πλαίσιο.

Sue Deakin (Σου Ντίκιν, μητέρα)

Η Προοδευτική Εκπαίδευση αφορά τη μάθηση και τη δυνατότητα των παιδιών να μάθουν, ανεξάρτητα από τη διδασκαλία και το ρόλο του καθηγητή. Το να επιλέγεις το δικό σου πρόγραμμα σπουδών ως μαθητής. Τη δημοκρατική πλευρά [των πραγμάτων].

Adam Cohen (Άνταμ Κόεν, μαθητής, δεκαοχτώ χρονών)

Η Προοδευτική Εκπαίδευση αφορά εναλλακτικές μεθόδους μάθησης. Είναι το πώς μαθαίνεις να είσαι ο εαυτός σου και να αποφασίζεις για τον εαυτό σου. Σου προσφέρει την αυτοπεποίθηση να συνδιαλέγεσαι με ενηλίκους βλέποντάς τους ως ανθρώπους και όχι ως μορφές εξουσίας, όπως τους καθηγητές. Υπάρχει βέβαια περιθώριο βελτίωσης. Η έμφαση δίνεται στις

ανάγκες των παιδιών, δουλεύει υπέρ των παιδιών και της εκπαίδευσής τους και όχι υπέρ των διδασκόντων και της διδασκαλίας τους.

Sybilla Higgs (Σίμπιλα Χιγκς, καθηγήτρια και ιδρυτικό μέλος του Sands)

Πιστεύω ότι αυτός ο τρόπος εκπαίδευσης στοχεύει στο να κάνει την παιδεία πιο αληθινή. Η διαδικασία των αποφάσεων, η υπευθυνότητα, η ακαδημαϊκή μόρφωση, η κοινωνική μόρφωση, η θέσπιση προτεραιοτήτων, όλα αυτά είναι σημαντικά, μερικά πιο πολύ από τα υπόλοιπα, ανάλογα με την κατάσταση. Η δημιουργία ενός περιβάλλοντος στο οποίο σε όλα αυτά δίνεται χρόνος και σεβασμός. Τα θέματα της ισότητας και της δημοκρατίας εγείρουν ένα σωρό περιπλοκές. Δεν είμαστε όλοι ίσοι, αλλά όλοι έχουμε ίσα δικαιώματα. Εκεί τίθεται το δίλημμα.

John Shotton (Τζον Σότον, πρώην αρχισυντάκτης του περιοδικού *Φιλελεύθερη Εκπαίδευση* (*Liberal Education*)).

Η φιλελεύθερη εκπαίδευση είναι ένα σύνολο πεποιθήσεων για την εκπαίδευση που επιδιώκει να καταλύσει τα όρια διδασκόντων και μαθητευομένων (...). Είναι μια καθολική φιλοσοφία για την παιδεία και τη μάθηση.

Αφού διάβασα και σκέφτηκα αυτούς τους ορισμούς και πολλούς άλλους, πιστεύω τα εξής:

Η Προοδευτική Εκπαίδευση αφορά κυρίως την επιλογή, το σεβασμό και τα δικαιώματα.

- Η επιλογή προϋποθέτει το να είσαι ελεύθερος/η να παρακολουθείς ή όχι τα μαθήματα, να παίζεις, να βοηθάς στη διοίκηση του σχολείου, να μην κάνεις τίποτα, να παίρνεις αποφάσεις και να κάνεις αλλαγές.
- Ο σεβασμός προϋποθέτει ότι οι καθηγητές και οι μαθητές αξιοποιούν τις ευκαιρίες να γίνουν φίλοι, το να αισθάνεσαι σημαντικός/ή, την παιδοκεντρική μάθηση που δεν καταπατά τα δικαιώματα και τις ανάγκες των καθηγητών.

- Τα δικαιώματα προϋποθέτουν υπευθυνότητα, αυτοδιοίκηση, ελευθερία, αλλαγή και τελευταίο, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, παιδεία.

Όμως, αν απλοποιησει κανείς το τι είναι η Προοδευτική Εκπαίδευση, μπορεί να πει ότι αφορά μόνο την έννοια της επιλογής. Επιλέγεις το να είσαι ελεύθερος, το να έχεις δικαιώματα, το να αποκτάς ευθύνες, το να παρακολουθείς τα μαθήματα, το να σέβεσαι αυτούς που θεωρείς άξιους του σεβασμού σου, το να είσαι φίλος/η με τους καθηγητές σου.

Ο προσωπικός μου ορισμός είναι: «Εκπαίδευση εκεί όπου σέβονται τους μαθητές και τους συμπεριφέρονται ισότιμα».

Παρότι αυτός ο ορισμός μπορεί να φαίνεται σύντομος, εάν κανείς αναλογιστεί τη φράση «τους συμπεριφέρονται ισότιμα», τότε γίνεται πολύ πιο εμφανής η σημασία του. Όσοι είναι ίσοι δε χτυπούν¹ ο ένας τον άλλο, δεν κάνουν υποδείξεις και δεν επιβάλλουν αναίτια την πειθαρχία στον άλλο.

Το Σχολείο Sands

Η θεωρία

Θα συνόψιζα τα όσα κατανόησα από τη θεωρία του Sands ως εξής:

Το Sands προσφέρει στους μαθητές και στους καθηγητές του ελευθερία επιλογής, η οποία περιλαμβάνει την επιλογή του τρόπου ερμηνείας των αρχών του σχολείου. Επομένως, στο σχολείο δεν έχουμε μια προκαθορισμένη και δεδομένη φιλοσοφία. Υπάρχουν μερικοί κανόνες για να διευκολύνουν την ομαλή λειτουργία του σχολείου, όπως η απαγόρευση των ναρ-

¹ Στο πρωτότυπο «cane», δηλαδή χτυπώ με βέργα, όπως παλιά οι δάσκαλοι τους μαθητές.

κωτικών και του αλκοόλ στο σχολείο, και το δεδομένο ότι πρέπει να επιτρέπουμε στους άλλους ανθρώπους να κάνουν καλή χρήση του σχολείου.

Επειδή δεν υπάρχουν καταγραμμένοι στόχοι ή δήλωση της φιλοσοφίας του, το Sands **είναι** οι απόψεις και οι συμπεριφορές των μελών του κάθε δεδομένη στιγμή.

Εξαιτίας της φύσης του σχολείου, το είδος των ανθρώπων που επιλέγουν να το παρακολουθήσουν τείνουν να έχουν φιλελεύθερη συμπεριφορά.

Θεωρούν ότι το σχολείο υπακούει στις ακόλουθες αρχές: προτεραιότητα στο παιδί, ελευθερία να εργάζεσαι με το δικό σου ρυθμό ή και να μην εργάζεσαι καθόλου, να μη σου επιβάλλονται πράγματα που δε θέλεις να κάνεις, να έχεις ελευθερία επιλογής, να έχεις τη δυνατότητα να εκφράζεις τα συναισθήματά σου, να υπάρχει αλληλοσεβασμός και να εξασφαλίζεται το δικαίωμα στην ισότητα και στη δημοκρατική ψήφο ή σε οποιονδήποτε συνδυασμό/ερμηνεία των ανωτέρω.

Η εφαρμογή

Τι όντως συμβαίνει στο Sands; Είναι δύσκολο να απαντήσει κανείς, διότι είναι πολύ διαφορετικό για διαφορετικούς ανθρώπους. Αλλά για να αποκτήσει κανείς μια γενική ιδέα του τρόπου που λειτουργεί το σχολείο, θα καταγράψω το τι θα παρατηρούσα εάν ακολουθούσα μια μαθήτρια για μια μέρα. Η μαθήτρια που ακολουθώ είναι στην 02 (δέκατο έτος²) και για αυτό το κείμενο θα την αποκαλώ Μπέκι. Σήμερα είναι Δευτέρα. Έρχεται στο σχολείο με δέκα λεπτά καθυστέρηση και, αφού κοιτάζει το πρόγραμμα, πηγαίνει στην τάξη των μαθηματικών για να ανακαλύψει ότι ο Νέιθαν, ο καθηγητής των μαθηματικών, δεν είναι εκεί, γιατί προσπαθεί να διευθετήσει έναν καβγά μεταξύ δύο νεότερων αγοριών. Όταν εν τέλει έρχεται στην τά-

² Προφανώς, η ελληνική πρώτη τάξη του λυκείου.

ξη, η ομάδα περνάει πέντε λεπτά φωνάζοντάς του και όταν επιτέλους αρχίζουν τα μαθηματικά, η συζήτηση ξεφεύγει και ο Νέιθαν παθιάζεται μιλώντας για κάποιο ατύχημα κατά τη διάρκεια μιας αναρρίχησης. Εν τω μεταξύ, ο Όλι, ένας από τους μαθητές, αποφασίζει ότι το να χορέψει πάνω στα θρανία είναι μια καλή ιδέα. Μετά κάποιος κοιτάζει το ρολόι του και συνειδητοποιεί ότι το μάθημα έπρεπε να είχε τελειώσει πριν από πέντε λεπτά. Η 02 έχει θετικές επιστήμες³ στη συνέχεια. Η Μπέκι ξεκινάει να πάει στην τάξη, αλλά πηγαίνει πρώτα στην καντίνα να πιει κάτι και καθώς επιστρέφει βλέπει το φίλο της το Ματ, που της λέει ότι η Βίκι, η γραμματέας του σχολείου, την ψάχνει, οπότε πάει να βρει τη Βίκι, η οποία μιλάει στο τηλέφωνο. Όταν η Βίκι τελειώνει, λέει στην Μπέκι ότι της τηλεφώνησε ο πατέρας της και θέλει να του τηλεφωνήσει, κι αυτό σημαίνει ότι η Μπέκι πηγαίνει στην τάξη της με δέκα λεπτά καθυστέρηση.

Αυτή είναι μόνο μία μαθήτρια από τους σαράντα εφτά μαθητές σε μια σχετικά οργανωμένη μέρα. Μπορείτε να φανταστείτε πώς μπορεί να είναι μερικές μέρες, ενώ κάποιες άλλες μέρες όλα φαίνονται αρκετά φυσιολογικά, συμβατικά και λειτουργούν ομαλά. Ο λόγος για αυτή την αποδιοργάνωση δεν είναι το ότι οι καθηγητές είναι τεμπέληδες ή ότι οι μαθητές δε θέλουν να πηγαίνουν στα μαθήματα, είναι απλώς γιατί έχουμε συνειδητοποιήσει ότι τα μαθήματα δεν αποτελούν το πιο σημαντικό πράγμα στη ζωή όλων. Το χάος που επικρατεί στο Sands παρατηρείται επειδή επιτρέπουμε στην πραγματικότητα να συμβαίνει.

Σε ένα ερωτηματολόγιο που έδωσα στους περισσότερους μαθητές να συμπληρώσουν, ρώτησα ποια πίστευαν ότι ήταν τα αρνητικά σημεία του σχολείου. Μία από τις πιο κοινές απαντήσεις ήταν η αποδιοργάνωση. Αλλά πιστεύω πως, αν εξετάσει

³ Στο πρωτότυπο «science», κάποια θετική επιστήμη ή μια εισαγωγή στις θετικές επιστήμες.

κανείς γιατί συμβαίνει αυτό, τότε πιθανότατα θα συνειδητοποιήσει ότι δεν αποτελεί αρνητικό στοιχείο. Ο λόγος για το χάος δεν είναι ότι οι άνθρωποι δεν προσπαθούν να κάνουν τα πράγματα να δουλέψουν, είναι απλά ότι άλλα πράγματα προκύπτουν και τους απασχολούν. Αυτό δεν είναι αρνητικό, διότι αυτό συμβαίνει και στην πραγματική ζωή. Εάν δώσει κανείς στους ανθρώπους τη δυνατότητα να θεσπίζουν οι ίδιοι τις προτεραιότητές τους, τότε πρέπει να δεχτεί ότι δε θα βάζουν πάντα πάνω απ' όλα τα μαθήματά τους. Για παράδειγμα (οι καθηγητές και οι μαθητές) μπορεί να είχαν κάποια διαφωνία στο σπίτι τους και να ήρθαν στο σχολείο με άσχημη διάθεση· αυτή η διάθεση πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη και να μην αγνοηθεί. Παρομοίως, είναι επίσης αλήθεια ότι μπορεί να είναι κανείς παρών στην τάξη χωρίς κατ' ανάγκη να παρακολουθεί το μάθημα και η θεωρία που υποστηρίζει το να μην είναι η παρακολούθηση των μαθημάτων υποχρεωτική υπάρχει εν μέρει για να αποθαρρύνει αυτή τη συμπεριφορά. Είμαι μία από τους μαθητές που παρακολουθούν ως επί το πλείστον όλα τους τα μαθήματα. Ωστόσο δεν τα παρακολουθώ όλα. Μερικές φορές είναι πιο σημαντικό για μένα να βγω στην ύπαιθρο ή να δω ένα βίντεο ή να βοηθήσω στην επίλυση κάποιας διαφωνίας μεταξύ δύο ανθρώπων στο σχολείο. Δε θα περάσω την υπόλοιπη ζωή μου σε τάξεις μαθηματικών ή χρησιμοποιώντας προχωρημένη τριγωνομετρία, αλλά σκοπεύω να περνάω το χρόνο μου με ανθρώπους, κάνοντας αληθινά πράγματα⁴. Σ' αυτό τον τομέα το Sands βρίσκεται πιο κοντά στην πραγματική ζωή, χάρη στον τρόπο που δίνουμε στους μαθητές την ελευθερία επιλογής, που παραχωρούμε, το χρόνο και το χώρο για όλες τις εφαρμογές των επιλογών τους, κάτι που δίνει συχνά την αίσθηση του χάους. Όμως, στη βάση αυτού υπάρχει ένα σύστημα.

⁴ Στο πρωτότυπο «real things».

Τα άλλα σχολεία

Μπόρεσα να περάσω μία μόνο μέρα στο Σάμερχιλ, αλλά θα προσπαθήσω να αξιοποιήσω αυτή την εμπειρία σαν ένα άλλο παράδειγμα της Προοδευτικής Εκπαίδευσης. Επειδή είχα διαβάσει το *Σάμερχιλ* του Νιλ⁵ πριν επισκεφτώ το σχολείο, παρατήρησα ότι βρισκόταν πρακτικά πιο κοντά στη φιλοσοφία του, παρότι κάποιοι εκεί δε φαίνονταν όσο ικανοποιημένοι φανταζόμουν. Πιστεύω ότι λόγω της φύσης της φιλοσοφίας του είναι πιο εύκολο να τη διακρίνεις και γίνεται πιο εμφανές ότι αυτή εφαρμόζεται.

Η άλλη μεγάλη διαφορά μεταξύ του Sands και του Σάμερχιλ είναι ότι υπάρχει μια παράδοση στο Σάμερχιλ η οποία έχει εδραιωθεί από το 1927, και ίσως αυτό δεν είναι πολύ προοδευτικό, εάν δεχτεί κανείς ότι ο όρος «προοδευτικό» με την κυριολεκτική σημασία της λέξης σημαίνει «αλλαγή». Για παράδειγμα, παρατήρησα ότι φαινόταν να είχαν πολλές επιτροπές για διάφορες εργασίες όπως το να ξεναγούν τους επισκέπτες στο σχολείο, να παρακολουθούν τις ουρές στα γεύματα και να οργανώνουν τα πάρτι στο τέλος του κάθε τριμήνου. Οι μαθητές και οι καθηγητές στους οποίους είχαν ανατεθεί αυτές οι εργασίες φαίνονταν να έχουν αποδεχτεί τις θέσεις σ' αυτές τις επιτροπές σαν κάτι αυτονόητο. Η στάση του απέναντι σ' αυτές τις εργασίες δεν ήταν αποτέλεσμα απροθυμίας ή μεγάλης όρεξης να τις πραγματοποιήσουν, ήταν απλά κάτι το οποίο έκαναν. Μερικές από αυτές τις εργασίες τις χαιρόσουν και άλλες όχι και τόσο. Δε φαίνονταν να έχουν τη δυνατότητα να κάνουν κριτική στο σχολείο τους. Φαίνονταν πραγματικά να αποδέχονται απλά το πώς ήταν τα πράγματα, με έναν τρόπο που με εξέπληξε.

Το Σάμερχιλ είναι εσωτερικό σχολείο. Πιστεύω ότι αυτό το διαφοροποιεί, γιατί σημαίνει ότι υπάρχει μια δυνατότερη αίσθηση κοινότητας και οι μαθητές το εκτιμούν, γιατί είναι και

⁵ Βλ. Βιβλιογραφία.

το σπíti τους εκτός από το σχολείο τους. Το Σάμερχιλ έχει να αντιμετωπίσει μόνο δύσκολα θέματα που προκύπτουν στο σχολείο και όχι θέματα που προκύπτουν εκτός σχολείου. Αυτό φαινόταν να κάνει το σχολείο λιγότερο αποδιοργανωμένο.

Πιστεύω ότι «προοδευτική» δεν είναι μια καλή λέξη για να χρησιμοποιήσει κανείς εάν θέλει να περιγράψει το είδος της εκπαίδευσης στην οποία πιστεύει το Σάμερχιλ. Σε μια συνέντευξη στο περιοδικό *Φιλελεύθερη Εκπαίδευση*⁶, που περιέχεται στο βιβλίο *No Master High or Low* του Τζον Σότεν⁷, η Ζωή Ρέντχεντ (κόρη του Νιλ και τωρινή διευθύντρια του Σάμερχιλ) λέει: «Είναι όπως ένα κέικ, όταν έχεις πετύχει τη συνταγή, δε θέλεις να την αλλάξεις. Δε θέλω να αλλάξω το Σάμερχιλ, δουλεύει [επιτυχώς]».

Η εμπειρία μου από τα συμβατικά δημόσια σχολεία περιορίζεται σε μια αρκετά επιβαρυνόμενη εβδομάδα. Όμως αυτές οι εντυπώσεις μου συγκεντρώθηκαν από την ανάγνωση πληροφοριακού υλικού και τη συζήτηση με πολλούς ανθρώπους που είτε παρακολούθησαν είτε εργάστηκαν σε συμβατικά σχολεία. Οι γενικεύσεις είναι πολύ εύκολες, αλλά πιστεύω ότι το όλο σύστημα φαίνεται να στηρίζεται στη βάση τού να ενσωματώνεις τον κάθε ξεχωριστό μαθητή και καθηγητή μέσα στο σύνολο. Ο στόχος τους είναι το να τονίζουν τη σημασία του εκπαιδευτικού επιτεύγματος μέσα από τις προαγωγικές εξετάσεις, λειτουργούν με το να κάνουν τα πάντα υποχρεωτικά.

Το αποτέλεσμα είναι ότι πολλοί άνθρωποι συμμορφώνονται σε ένα πρότυπο και είτε πλέον δεν μπορούν να δουν ότι έχουν συμμορφωθεί, και έτσι πιστεύουν ότι αυτό το είδος εκπαίδευσης είναι απολύτως υγιές, είτε επαναστατούν και μισούν την εκπαίδευση και την εξουσία. Πιθανώς αυτό οφείλεται κυρίως στο μεγάλο αριθμό μαθητών που περνούν από το σχολείο. Αυ-

⁶ *Liberal Education*.

⁷ Βλ. Βιβλιογραφία.

τό προκαλεί προβλήματα όπως την πίεση⁸ και τον εκφοβισμό⁹ που ασκείται μεταξύ των μαθητών και μια γενικότερη αίσθηση ανάγκης να «κολλάς με τους υπόλοιπους». Τα δημόσια σχολεία έχουν ως επί το πλείστον πετύχει στο να πείσουν την κοινωνία ότι τα σχολεία πρέπει να είναι αντικείμενα μίσους και εφόσον τα σχολεία ισχυρίζονται ότι εκπαιδεύουν, πρέπει να μισείται και η εκπαίδευση. Τα δημόσια σχολεία επιβάλλουν στους μαθητές (και στους καθηγητές) να συμπεριφέρονται λες και τα μαθήματα, οι εξετάσεις και η σχολική ζωή να είναι τα πιο σημαντικά πράγματα στη ζωή τους. Οι καθηγητές και οι μαθητές υποχρεώνονται να συμπεριφέρονται σαν να μην υπάρχει τίποτα πιο σημαντικό για αυτούς από τα μαθήματά τους κατά τη διάρκεια της σχολικής τους μέρας. Αυτό κατά πάσα πιθανότητα οφείλεται στο μέγεθός τους, απλώς δε θα ήταν δυνατό για ένα μεγάλο σχολείο, όπως τα περισσότερα σχολεία γενικής μορφώσεως¹⁰, να μην επηρεάζεται από τα διάφορα πράγματα που συχνότατα επηρεάζουν την ομαλή λειτουργία του Sands.

⁸ Στο πρωτότυπο «peer pressure», σε ελεύθερη απόδοση «πίεση συντρόφων/φίλων». Όρος της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας, που αναφέρεται συνήθως σε νεαρά άτομα και εκφράζει το ότι οι φίλοι ή η παρέα συχνά επιβάλλουν στα μέλη της ομάδας πρακτικές και απόψεις (π.χ. χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών, πολιτικές ή κοινωνικές απόψεις, γούστα και συμπεριφορές).

⁹ Στο πρωτότυπο «bullying». Ο «bully» είναι παιδί με επιθετική συμπεριφορά, που εκφοβίζει άλλα παιδιά (ασκώντας σωματική ή ψυχολογική βία), είτε για να του δώσουν κάτι είτε απλώς για να εκτονώνει βίαιη συμπεριφορά. Στη Βρετανία, το bullying έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις (υπάρχουν περιστατικά με μικρά παιδιά που αυτοκτόνησαν, γιατί δεν άντεχαν αυτή την ψυχολογική ή σωματική βία), με αποτέλεσμα να έχουν ληφθεί πολλά μέτρα.

¹⁰ Στο πρωτότυπο «comprehensive school». Γυμνάσιο-Λύκειο γενικής μόρφωσης, όπου μπορούν να φοιτήσουν όλα τα παιδιά μιας περιφέρειας ανεξαρτήτως μόρφωσης, όπως στα ελληνικά δημόσια σχολεία. Στη Βρετανία υπάρχουν και άλλα σχολεία, στα οποία φοιτούν τα

Οι παρούσες απόψεις μου

Προτού ασχοληθώ με αυτό το θέμα, απέδιδα τα μειονεκτήματα του σχολείου στη μεγάλη διαφορά που μου φαινόταν ότι υπήρχε μεταξύ των αρχών στις οποίες πίστευε το Sands και στο τι συνέβαινε στο σχολείο στην πραγματικότητα. Πριν εντόπιζα τα μειονεκτήματα του σχολείου στη διαφορά μεταξύ θεωρίας και πράξης, αλλά τώρα συνειδητοποιώ ότι υπάρχουν πολύ λίγοι άνθρωποι στο σχολείο που καταλαβαίνουν ότι το σχολείο είναι άνθρωποι που απαρτίζουν το σχολικό πληθυσμό. Κατά τη γνώμη μου, η απουσία αυτής της αντίληψης είναι το πρόβλημα. Όμως οι άνθρωποι δεν μπορούν απαραίτητα να αποκτήσουν αυτή την αντίληψη από έναν εξωτερικό παράγοντα. Η διαδικασία τού να διευρύνει κανείς την αντίληψή του είναι μια διαδικασία μάθησης. Μερικοί άνθρωποι ποτέ δε θα έχουν την προδιάθεση να συμμετέχουν σ' αυτή τη διαδικασία, αλλά πιστεύω ότι υπάρχουν άνθρωποι που θα είχαν τη διάθεση να μάθουν και στους οποίους δεν έχουν δοθεί αρκετές ευκαιρίες να σκεφτούν, να συνομιλήσουν, να αναλογιστούν. Πιστεύω τώρα ότι η διαφορά βρίσκεται μεταξύ του ποια **θεωρούσα** ότι ήταν η φιλοσοφία του Sands και ποια πραγματικά είναι. Δεν εντοπίζω λάθος στην εφαρμογή, εκεί όπου υπάρχει λάθος είναι στο ότι δεν έχει βοηθήσει τους ανθρώπους να κατανοήσουν συντομότερα όλα τα πράγματα που ανακάλυψα μέσω αυτής της εργασίας. Δηλαδή ότι ο καθένας έχει μια διαφορετική αντίληψη της φιλοσοφίας του σχολείου και ότι αυτό αποτελεί κομμάτι της ελευθερίας της επιλογής. Παράλληλα πιστεύω ότι το σχολείο μας πρέπει με κάποιο τρόπο να προσπαθήσει να υποδείξει ή να υπενθυμίσει στους ανθρώπους ότι το περιθώριο της ελευθερίας της επιλογής που προσφέρεται στους μαθητές του Sands εμπεριέχει

παιδιά κατόπιν εξετάσεων και οι τάξεις διαμορφώνονται ανάλογα με το επίπεδο των ικανοτήτων τους.

την ελευθερία τού να περνούν τον καιρό τους ασχολούμενοι με αυτές που θεωρούνται αρνητικές δραστηριότητες παράλληλα με τις θετικές δραστηριότητες, αλλά αυτό δεν είναι πάντα αρνητικό.

Στο Sands έχουμε μεγάλη ελευθερία επιλογής. Επιτρέπουμε η τελική απόφαση για ΟΛΑ τα θέματα να αποφασίζεται από τη συνέλευση του σχολείου. Αυτό σημαίνει ότι το Sands μπορεί να αλλάξει ριζοσπαστικά από μια σχολική συνέλευση. Το να μη δίνεται στους μαθητές η ευκαιρία να προσπαθήσουν να αλλάξουν τον τρόπο με τον οποίο προκύπτουν τα πράγματα θα ήταν πραγματικά κρίμα, γιατί μπορεί κανείς να μάθει πολλά από αυτή τη διαδικασία. Πιστεύω ότι αν ποτέ το Sands έφτανε σε ένα στάδιο στο οποίο θα θεωρούσα ότι το σχολείο είναι τέλει και δεν υπάρχει πλέον η ανάγκη για αλλαγές, τότε θα είχε αποτύχει, γιατί δε θα έδινε πλέον στους μαθητές και τους φοιτητές τη δυνατότητα να βοηθήσουν στην προσπάθειά τους να γίνει καλύτερο.

Καθώς το Sands δεν είναι στην πραγματικότητα τίποτα παραπάνω από μια ομάδα ανθρώπων που δημιουργούν το σχολείο που θέλουν με το να είναι εκεί, τότε, εάν αυτοί οι άνθρωποι κάνουν λάθη, μπορεί πολλές φορές να φαίνεται ότι το σχολείο είναι ένα κακό μέρος. Ομοίως, εάν το σχολείο έχει ένα μεγάλο ποσοστό ανθρώπων με συναισθηματικές, κοινωνικές ή μαθησιακές δυσκολίες ή μια ομάδα μαθητών ενδιαφέρεται για τη χρήση ναρκωτικών, τότε το σχολείο θα επηρεαστεί. Κανένα από τα παραπάνω δεν μπορεί απαραίτητα να ελεγχθεί και η αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από αυτά τα θέματα εξαντλεί και χρόνο και ενθουσιασμό.

Προτού ξεκινήσω αυτή την εργασία, είπα ότι δε στόχευα να παρουσιάσω μια έγκυρη στατιστική μελέτη, αλλά ότι ήθελα να αντιληφθώ και να κατανοήσω τους τρόπους με τους οποίους διαμορφώνονται οι ιδέες και οι απόψεις. Πιστεύω ότι πέτυχα σ' αυτό το θέμα. Η διαδικασία που πέρασα με βοήθησε να συνειδητοποιήσω ότι αυτό το ερώτημα πρέπει να προσεγγιστεί με

διαφορετικό τρόπο από αυτόν με τον οποίο ξεκίνησα. Με βοήθησε ακόμα να εκτιμήσω το σχολείο μου σε ένα υψηλότερο επίπεδο και να κατανοήσω τις αρχές της Προοδευτικής Εκπαίδευσης.

Βιβλιογραφία

- Blisshen Edward (επιμ.), *The School that I'd Like*.
 Braithwaite E.R., *To Sir with Love*.
 Gribble David, *Considering Children*.
 Gribble David (επιμ.), *That's All Folks*.
 Holt John, *How Children Fail*.
 Meighan Roland, *The Freethinker's Pocket Dictionary to the Educational Universe*.
 Neill A.S., *Summerhill*.
 Neill A.S., *New Summerhill*.
 Shotten John, *No Master High or Low*.

Η γλώσσα και η σύνταξη του πρωτότυπου δεν έχουν επιμεληθεί, οπότε οι ασάφειες, οι ασυνταξίες και το γλωσσικό επίπεδο εκφράζουν τη συγγραφέα και τους συνεντευξιαζομένους.

Μετάφραση Ν. Τζάνος

ΔΕΚΑ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΟΥΝ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΒΡΕΙΤΕ ΜΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ

Προσπαθώντας να βρω τρόπους για να κάνω πιο γνωστό το Αλμανάκ Εκπαιδευτικών Επιλογών (The Almanac of Education Choices), άρχισα να έρχομαι σε επαφή με μερικές τοπικές εφημερίδες που ασχολούνται με τα θέματα των γονέων και της εκπαίδευσης. Στο Λονγκ Άιλαντ υπάρχουν δύο τέτοιες εφημερίδες: Long Island Parenting και Parent Guide. Ένας απ' τους εκδότες, δείχνοντας ενδιαφέρον για το τι προσπαθεί να πετύχει το Αλμανάκ Εκπαιδευτικών Επιλογών και βλέποντας το όφελος της πληροφόρησης των γονέων για τις επιλογές τους γύρω απ' την εκπαίδευση των παιδιών τους, πρότεινε να γράψουμε ένα άρθρο: «Δέκα ενδείξεις που δείχνουν ότι το παιδί σας μπορεί να χρειάζεται μια διαφορετική εκπαιδευτική προσέγγιση». Ζήτησα απ' τον Τζέρι Μιντς να το γράψει. Σκέφτηκα ότι θα ήταν ενδιαφέρον οποιοσδήποτε το διαβάσει να αναζητήσει παρόμοιες εφημερίδες στη δική του κοινότητα που θα ήθελαν να το παρουσιάσουν. Μ' αυτό τον τρόπο θα πετύχουμε δύο πράγματα: θα βοηθηθεί το Αλμανάκ Εκπαιδευτικών Επιλογών να αποκτήσει μεγαλύτερη εθνικά αναγνώριση και αυτό θα συντελέσει ώστε να αποτελέσουμε φάρο στις εκπαιδευτικές εναλλακτικές λύσεις. Όπως επίσης θα βοηθήσει να αυξηθεί η επίγνωση γύρω απ' το σχολείο σας και το ενδιαφέρον για τις πρωτοποριακές εκπαιδευτικές προσεγγίσεις.

Τζον Σάουερ

Πολλοί γονείς δεν αντιλαμβάνονται ότι ο εκπαιδευτικός κόσμος έχει αλλάξει δραστικά από τότε που ήταν οι ίδιοι στο σχολείο. Εκείνο τον καιρό τα σχολεία ήταν μικρότερα, το μέγεθος των τάξεων ήταν περισσότερο περιορισμένο, δεν

υπήρχαν πολλοί που σταματούσαν το σχολείο, η βία ήταν κάτι το ανήκουστο, οι δάσκαλοι δεν έτρεμαν στην ιδέα του να δείξουν τρυφερότητα στα παιδιά ή να διδάξουν και να συζητήσουν ηθικές αξίες. Ακόμα κι όταν εξετάζουμε το θέμα μέσα από το πρίσμα της εξιδανίκευσης, ξέρουμε ότι το σχολείο τότε δεν ήταν εύκολη υπόθεση και απείχε πολύ απ' το να είναι τέλειο, αλλά τουλάχιστον οι δάσκαλοι και συνήθως και ο διευθυντής ήξεραν τον κάθε μαθητή με το όνομά του, κάτι που σήμερα δε συμβαίνει απαραίτητα. Επειδή το δημόσιο σχολικό σύστημα έχει χειροτερεύσει σημαντικά, πολλοί γονείς, δάσκαλοι και μεμονωμένα άτομα έχουν αναλάβει να δημιουργήσουν δημόσια και ιδιωτικά σχολεία σαν εναλλακτικές λύσεις προς το παραδοσιακό σύστημα που σίγουρα καταρρέει. Είναι σημαντικό για τους γονείς να ξέρουν ότι έχουν επιλογές, διαφορετικές εναλλακτικές λύσεις απ' το σχολείο της γειτονιάς τους. Πώς θα καταλάβει κανείς ότι έχει έρθει η ώρα να ψάξει για μια διαφορετική εκπαιδευτική προσέγγιση για τα παιδιά του; Ακολουθούν μερικές ενδείξεις. Η κάθε μία μόνη της μπορεί και να μη σημαίνει τίποτε. Όμως, αν τις δει κανείς σαν μια γενική τάση, σε λίγο θα αρχίσει να ψάχνει για εναλλακτικές λύσεις για την εκπαίδευση των παιδιών του.

1. Λένε τα παιδιά σας ότι μισούν το σχολείο; Αν ναι, μάλλον κάτι δεν πηγαίνει καλά με το σχολείο, γιατί τα παιδιά από τη φύση τους θέλουν να μαθαίνουν. Όταν είναι μικρά, δεν μπορεί κανείς να τα σταματήσει απ' την ανάγκη τους να μαθαίνουν. Αν τα παιδιά σας λένε ότι μισούν το σχολείο, τότε ακούστε τα.
2. Δυσκολεύονται τα παιδιά σας να κοιτάζουν έναν ενήλικο κατάματα ή να συναλλάγουν με παιδιά μικρότερα ή μεγαλύτερα απ' την ηλικία τους; Αν ναι, μπορεί να έχουν «κοινωνικοποιηθεί» μέσα στη μικρή, στενή ομάδα με την οποία περισσότερα παιδιά συνήθως έρχονται σε επαφή στο σχολείο τους και μπορεί να χάσουν την ικανότητά τους να

- επικοινωνούν με μια ευρύτερη ομάδα παιδιών και ενηλίκων.
3. Επιμένουν να επιζητούν τα παιδιά σας συγκεκριμένες μάρκες ρούχων και μοντέρνα ρούχα για να πάνε στο σχολείο τους; Αυτό είναι ένα σύμπτωμα του πόσο ρηχή είναι η προσέγγιση των παραδοσιακών σχολείων, ώστε να κάνει τα παιδιά να βασίζονται σε εξωτερικούς τρόπους σύγκρισης και αποδοχής, απ' ό,τι σε βαθύτερες αξίες.
 4. Γυρίζουν τα παιδιά σας κουρασμένα απ' το σχολείο και εκνευρισμένα; Αυτό αποτελεί μια ένδειξη του ότι η εκπαιδευτική τους εμπειρία δεν τα ενεργοποιεί, αλλά στην πραγματικότητα τα κουράζει.
 5. Γυρίζουν τα παιδιά σας και παραπονιούνται για τις συγκρούσεις που είχαν στο σχολείο και τις άδικες καταστάσεις που έζησαν; Αυτή είναι μια ένδειξη ότι το σχολείο τους δεν ακολουθεί μια κανονική διαδικασία επίλυσης συγκρούσεων και επικοινωνίας.
 6. Έχουν χάσει τα παιδιά σας το ενδιαφέρον τους για τη δημιουργική έκφραση μέσα από τη μουσική, την τέχνη και το χορό; Αυτά τα ενδιαφέροντα συνήθως δεν ενθαρρύνονται στο παραδοσιακό σύστημα σήμερα και δε θεωρείται ότι έχουν μεγάλη αξία. Θεωρούνται δευτερεύοντα ως προς τα «ακαδημαϊκά» θέματα. Σε μερικές περιπτώσεις, δεν προσφέρονται καν μαθήματα σ' αυτά τα θέματα πια. Αυτό δημιουργεί την τάση να ατονούν τα φυσικά ταλέντα και οι ικανότητες στα παιδιά.
 7. Έχουν σταματήσει τα παιδιά σας να διαβάζουν για ευχαρίστηση ή να γράφουν για ευχαρίστηση; Ασχολούνται τα παιδιά σας όσο το δυνατό λιγότερο με τα μαθήματά τους και επιδίδονται σε κάποια διαφορετική δραστηριότητα που τα βοηθάει να δραπετεύσουν; Αυτό αποτελεί μια ένδειξη του ότι αυτές οι αυθόρμητες δραστηριότητες δε θεωρείται ότι έχουν μεγάλη αξία στο σχολείο τους και μια ακόμα ένδειξη ότι ο κόσμος στο σχολείο τους χάνει τη δημιουργικότητά του.

8. Καθυστερούν τα παιδιά σας ως την τελευταία στιγμή να κάνουν τα μαθήματα του σχολείου τους; Αυτό είναι μια ένδειξη ότι η δουλειά που έχουν να κάνουν δεν είναι πολύ ενδιαφέρουσα, δεν καλύπτει ουσιαστικά τις ανάγκες τους και τείνει να σβήσει τη φυσική τους περιέργεια.
9. Γυρίζουν τα παιδιά σας στο σπίτι μιλώντας για οτιδήποτε ενδιαφέρον μπορεί να έγινε στο σχολείο; Αν όχι, μπορεί να μη συμβαίνει τίποτε το ενδιαφέρον στα παιδιά σας στο σχολείο. Εσείς θα θέλατε να συνεχίσετε να δουλεύετε αν η δουλειά σας ήταν αδιάφορη;
10. Μήπως η νοσοκόμα του σχολείου ή ο σχολικός σύμβουλος σας είπε ότι το παιδί σας πάσχει από μια περίεργη ασθένεια με τρία γράμματα, ADD (Διαταραχή σε Θέματα Προσαρμογής), και θα πρέπει να του δώσουν κάποιο φάρμακο; Εγώ θα έλεγα ότι είναι πιο πιθανό το σχολείο να υποφέρει απ' την αρρώστεια EDD (Εκπαιδευτική Διαταραχή) και έχει έρθει η ώρα να απομακρύνετε το παιδί σας από εκεί.

Αν τα παιδιά σας επιδεικνύουν μερικά από αυτά τα χαρακτηριστικά, θα πρέπει να αρχίσετε να ψάχνετε για μια εναλλακτική λύση. Στα περισσότερα μέρη αυτής της χώρας σήμερα υπάρχουν πολλές επιλογές. Για παράδειγμα, σε τριάντα πολιτείες έχει ενεργοποιηθεί η νομοθεσία που επιτρέπει σε ομάδες γονιών και δασκάλων να δημιουργούν charter schools, σχολεία που δεν είναι προσκολλημένα στην ιδέα να εκπληρώσουν τους χιλιάδες κανονισμούς της πολιτείας, αλλά να δημιουργήσουν τη δική τους εξατομικευμένη εκπαιδευτική προσέγγιση. Πριν από τέσσερα χρόνια υπήρχαν μόνο πέντε απ' αυτά τα σχολεία στη χώρα. Ως το τέλος της χρονιάς θα υπάρχουν πάνω από χίλια! Υπάρχουν επίσης τέσσερις χιλιάδες πεντακόσια πειραματικά σχολεία σ' όλη τη χώρα, δημόσια σχολεία που εξειδικεύονται σ' έναν τομέα μάθησης και συγκεντρώνουν μαθητές από μια ευρύτερη περιοχή.

Στις περισσότερες κοινότητες υπάρχουν πολλά ιδιωτικά εναλλακτικά σχολεία που προσφέρουν μια διαφορετική

εκπαιδευτική προσέγγιση. Για παράδειγμα, υπάρχουν περισσότερα από τέσσερις χιλιάδες πεντακόσια μοντεσοριανά σχολεία, που βασίζονται στην εκπαιδευτική προσέγγιση που σχεδίασε η Δρ Μαρία Μοντεσόρι, και εκατοντάδες σχολεία Γουάλντορφ, που δίνουν ισότιμη έμφαση στα παραδοσιακά εκπαιδευτικά θέματα και τις τέχνες. Υπάρχουν εκατοντάδες ανεξάρτητα εναλλακτικά σχολεία, πολλά απ' τα οποία τονίζουν τη συμμετοχή των γονιών και των μαθητών στην ανάληψη της ευθύνης της δικής τους εκπαίδευσης.

Πολλά δημόσια σχολικά συστήματα έχουν ενσωματώσει μια ποικιλία από εναλλακτικά προγράμματα. Αυτά διαχωρίζονται σε δύο γενικές προσεγγίσεις: α) δημόσια επιλογή (αυτά τα προγράμματα είναι ανοιχτά για οποιονδήποτε μαθητή στην κοινότητα – μερικές φορές ονομάζονται «σχολεία μέσα στα σχολεία») και β) δημόσιος κίνδυνος (αυτά τα προγράμματα απευθύνονται σε παιδιά που έχουν πολλά προβλήματα σε σχέση με το σχολείο και καλύπτουν το φάσμα απ' το να παρέχουν βοήθεια ως το να δημιουργούν χώρους για να πετάνε εκεί τα παιδιά ώστε να μην απασχολούν τα άλλα. Να τα εξετάσετε πολύ προσεκτικά προτού πάρετε την απόφαση να εγγραφείτε σ' αυτά τα παιδιά σας).

Οι γονείς περισσότερων του ενός εκατομμυρίου παιδιών σ' αυτή τη χώρα έχουν απορρίψει όλες τις προηγούμενες επιλογές και έχουν πάρει την απόφαση να διδάξουν τα παιδιά τους στο σπίτι. Αυτό είναι τώρα νόμιμο σε όλες τις πολιτείες και δεν απαιτείται άδεια διδασκαλίας. Η διδασκαλία στο σπίτι έχει ακολουθήσει διάφορες προσεγγίσεις. Μερικοί προσπαθούν να δημιουργήσουν «σχολεία στο σπίτι» με βάση μια σχεδόν στάνταρντ διδακτέα ύλη, με τη βασική διαφορά ότι οι γονείς μπορούν να διδάξουν ατομικά τα παιδιά τους. Μερικές οικογένειες έχουν πάρει τη διδακτέα ύλη που έχει σχεδιάσει ένα γενικό σχολείο, το οποίο βοηθάει τους γονείς ακριβώς στην κατάρτιση της διδακτέας ύλης και σε μερικές περιπτώσεις βαθμολογεί τη σχολική εργασία, προσφέροντας στους γονείς τα βασικά μαθήματα που πρέπει να γίνουν και βοηθώντας τους με

οποιαδήποτε φόρμα αναφοράς. Μια τρίτη προσέγγιση είναι εκείνη που ονομάζεται «μη σχολείο», όπου οι γονείς βασίζουν τη δική τους εκπαιδευτική προσέγγιση στα ενδιαφέροντα του παιδιού και χτίζουν πάνω σ' αυτά, αντί να χρησιμοποιούν μια στάνταρντ διδακτέα ύλη. Σε μερικές τέτοιες περιπτώσεις, οι οικογένειες σχεδιάζουν τη διδακτέα ύλη «αναδρομικά», κρατώντας αρχεία των δραστηριοτήτων τους κατά τη διάρκεια ολόκληρης της χρονιάς και στο τέλος της διδασκαλίας διαχωρίζουν τις εμπειρίες τους στην κατάλληλη θεματική περιοχή.

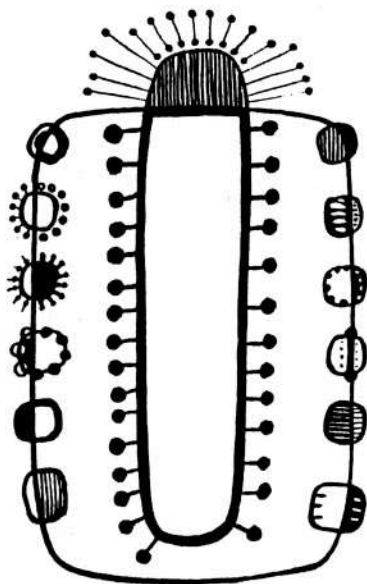
Στις περισσότερες πολιτείες απαιτείται κάποια μορφή εξέτασης των παιδιών που έχουν διδαχτεί στο σπίτι και έχει αποδειχτεί ότι σαν ομάδα αυτά τα παιδιά έχουν μέσο όρο επιτυχίας 85% σε σχέση με το μέσο όρο επιτυχίας του 50% των παιδιών που προέρχονται από ένα κοινό δημόσιο σχολείο. Υπάρχουν τώρα τόσα πολλά παιδιά που διδάσκονται στο σπίτι σ' αυτή τη χώρα, που ουσιαστικά ανήκουν σε μια μεγαλύτερη ομάδα διδασκαλίας. Μερικές απ' αυτές τις ομάδες έχουν συνεργαστεί χρησιμοποιώντας τα σπίτια σαν κέντρα και μερικά λειτουργούν τέσσερις με πέντε φορές την εβδομάδα. Γενικά, τα κολέγια έχουν ανακαλύψει ότι τα παιδιά που έχουν διδαχτεί στο σπίτι γίνονται πολύ καλοί φοιτητές και τα δέχονται με μεγάλη ευχαρίστηση όταν θελήσουν να εγγραφούν.

Καθώς όλο και περισσότεροι γονείς αρχίζουν να συνειδητοποιούν αυτές τις επιλογές, ελπίζουμε ότι το σύστημα θα εξελιχτεί με τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτει τις ανάγκες ενός ολοένα αυξανόμενου αριθμού μαθητών. Εν τω μεταξύ, μην περιμένετε να αλλάξει το σύστημα. Αναλάβετε την ευθύνη για την εκπαίδευση του παιδιού σας. Βρείτε ποιες είναι οι επιλογές σας και διαλέξτε αυτό που είναι καλύτερο για το παιδί σας.

Ο Τζέρι Μιντς είναι διευθυντής του Οργανισμού Εναλλακτικής Εκπαίδευσης (Alternative Education Resource Organisation) και εκδότης του *Αλμανάκ των Εκπαιδευτικών Επιλογών* (The Almanac of Education Choices). Το *Αλμανάκ* καταχωρίζει περισσότερες από έξι χιλιάδες εναλλακτικές εκπαιδευτικές λύσεις σε κάθε πολιτεία, με σειρά αναγραφής τον ταχυδρομικό τομέα, και περιέχει άρθρα γύρω απ' τη διδασκαλία στο σπίτι, τα σχολεία και την ιστορία της εναλλακτικής εκπαίδευσης. Μπορείτε να έρθετε σε επαφή με το περιοδικό καλώντας 800-769-4171 ή μέσω υπολογιστή στη διεύθυνση <http://www.edrev.org>

Μετάφραση: Ανθή Κακογιαννάκη

Η *Εβδομη Επίσκεψη στο Νησί της Αλφαβήτου* κυκλοφόρησε σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων το χειμώνα του 2001 από τις εκδόσεις για μια Ελευθεριακή Κουλτούρα και η χρήση είναι ελεύθερη αρκεί να αναφέρονται οι πηγές. Θερμές ευχαριστίες στο Μάνο, το Χρήστο και την Κική για την πολύτιμη συμβολή τους στην έκδοση. Για επικοινωνία με το *Νησί της Αλφαβήτου* μπορείτε να χρησιμοποιείτε τις παρακάτω διευθύνσεις στο διαδίκτυο:

www.nisiAB.freesevers.com

e-mail: nisiab@nisiab.freesevers.com.